

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут публічного управління
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Збірник наукових праць

Тернопіль, ЗУНУ
2020

*Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри
фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ (протокол №6 від 17 листопада 2020 року)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кириленко О. П. – завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, д.е.н.,
професор, заслужений діяч науки і техніки України
Дем'янишин В. Г. – професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, д.е.н.,
професор, заслужений працівник освіти України
Тулай О. І. – професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, д.е.н.,
професор
Квасниця О. В. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, к.е.н.
Русін В. М. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, к.е.н.
Сидор І. П. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, к.е.н., доцент

**Методологічні проблеми фінансової теорії та практики : збірник
наукових праць. Випуск 5 (листопад 2020 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 225 с.**

У збірнику наукових праць розглянуто широке коло питань, що стосуються розробки основних напрямів фінансової політики держави, удосконалення системи управління публічними фінансами на макро-, мезо- і мікрорівнях. Висновки та рекомендації авторів мають вагомое теоретичне і практичне значення, можуть бути використані при написанні наукових статей, курсових та випускних кваліфікаційних робіт, здійсненні інших форм наукових досліджень.

За редакцію, зміст та достовірність матеріалів у збірнику наукових праць, а також встановлення фактів плагіату, відповідальність несуть їх автори.

© ЗУНУ, 2020

Зміст

Антонюк Роман Станіславович	
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРВІСНИХ ЦЕНТРІВ МВС УКРАЇНИ	8
Бабій Сергій Арсенович	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ.	12
Білан Ярослава Іванівна	
МІСЦЕВЕ ОПОДАТКУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	14
Бринюк Тетяна Петрівна, Квасниця Оксана Василівна, Чернега Юлія Сергіївна	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ	19
Васкевич Світлана Анатоліївна, Гаврилишин Олег Андрійович	
СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ.....	26
Войцехівська Наталія Степанівна, Тугарєв Олександр Олександрович	
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА ДОХОДАМИ.....	33
Воловодик Ірина Олександрівна	
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	36
Горецька Олеся Василівна	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ	41
Горшунова Олеся Гусейніївна	
СИСТЕМА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	46
Гриценюк Владислав Сергійович	
СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ	49
Демчук Ірина Ігорівна	
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ	53

Захарко Тетяна Ігорівна	
СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	57
Корінь Мирослава Володимирівна, Сидор Ірина Петрівна	
УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.....	63
Кізіма Тетяна Олексіївна, Мельник Леся Любомирівна	
ПРАГМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ МІСТА	69
Коваленко Василь Миколайович	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ	74
Космінчук Ольга Вікторівна	
ІНФРАСТРУКТУРНА СУБВЕНЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.....	80
Кричун Алла Василівна	
СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ..	83
Кузьмич Марія Ананіївна	
НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТАМ.....	91
Куценко Джемма Олександрівна, Русін Віктор Миколайович	
ОБСЛУГОВУВАННЯ РОЗПОРЯДНИКІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ «КЛІЄНТ КАЗНАЧЕЙСТВА – КАЗНАЧЕЙСТВО».....	96
Кушнірук Олексій Іванович	
МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «МЕДИЧНІ ЗАКУПІВЛІ УКРАЇНИ».....	100
Лазарєва Аліна Русланівна	
РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПІДВИЩЕННІ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДІ	105
Левкович Андрій-Микола Богданович	
ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ	113

Лукашик Богдана Миколаївна	
МОНІТОРИНГ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ	119
Мацех Олеся Іванівна	
ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗЦІЯ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	124
Микитчак Тетяна Ігорівна	
ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ФАНДРАЙЗИНГУ ЯК ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ РЕСУРСІВ У ТРАНСКОРДОННІ ПРОЕКТИ	129
Михайлишин Ірина Зіновіївна, Коваль Світлана Любомирівна	
ОРГАНІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ СТАТИСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ СФЕРИ ТУРИЗМУ ТА ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА.....	138
Морозюк Олександр Олександрович	
ОЦІНКА ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МАЛОЛЮБАШІВСЬКОЇ ОТГ	142
Нагалка Ганна Петрівна	
СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	146
Наконечний Володимир Богданович, Кириленко Ольга Павлівна	
ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ НА ФІНАНСОВУ ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ	150
Опара Ярина Володимирівна	
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.	154
Оліх Світлана Василівна	
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	156
Парацій Олеся Ярославівна	
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.....	159
Петренко Марія Василівна, Коробчук Іванна Іванівна	
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	163

Підгірна Іванна Ярославівна	
ПЕРСПЕКТИВИ НАБЛИЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СТАТИСТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ.....	166
Підлиська Мар'яна Йосифівна	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	170
Пікневич Анна Володимирівна	
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС.....	176
Русин-Мусій Ірина Петрівна	
МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	183
Саганюк Вікторія Анатоліївна	
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	186
Саць Любов Володимирівна	
МОНІТОРИНГ СФЕР, ЯКІ ОХОПЛЮЄ ПРОГРАМА ЕКОНОМІЧНОГО, СОЦІАЛЬНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ М. ВОЛОДИМИРА – ВОЛИНСЬКОГО НА 2020-2022 РОКИ.....	190
Семирко Володимир Богданович, Шафран Володимир Богданович	
ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ.....	195
Скобилко Ігор Богданович, Коропецький Максим Михайлович	
ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РЕФОРМУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	200
Табака Ірина Анатоліївна, Філіпчук Ольга Володимирівна	
ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	205
Тимошевська Юлія Йосипівна	
ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРІВ ТРАНСПОРТНОГО ПОДАТКУ	209
Тулай Оксана Іванівна, Матвійчук Олена Миколаївна	
КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ	211

Шпуняр Віра Василівна

ДИДАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСОВОЇ
ГРАМОТНОСТІ214

Філіпчук Ольга Володимирівна

КОНТРОЛЬ ЗА ЦІЛЬОВИМ ТА ЕФЕКТИВНИМ ВИКОРИСТАННЯМ
КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ220

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРВІСНИХ ЦЕНТРІВ МВС УКРАЇНИ

Демократизація публічно-правових процесів вимагає реформування сфери адміністративних послуг, які надаються суб'єктами владних повноважень, у напрямі їх публічно-сервісного наповнення, ефективність та якість яких залежить від рівня задоволення потреб споживачів. Публічно-сервісне спрямування адміністративних послуг означає, що їх надання має виходити з необхідності забезпечення реалізації прав і свобод приватних осіб органами публічного управління.

Сфера адміністративних послуг в Україні є пріоритетним об'єктом уваги науковців і практиків останні декілька років. У цей період суспільно-політичного розвитку держава повинна забезпечити необхідні умови для якнайкращої реалізації громадянами своїх прав і свобод, що неможливо зробити без надання якісних адміністративних послуг. Адміністративна послуга є ефективною та спрямованою на повне задоволення потреб споживача лише тоді, коли вона носить публічно-сервісний характер діяльності суб'єктів владних повноважень.

Територіальні сервісні центри МВС є близькими до населення і як центри публічної влади можуть збільшити довіру населення до органів публічної влади. Делегування повноважень щодо надання найбільш актуальних адміністративних послуг на місця дозволить спростити доступ громадян до адміністративних послуг, зробити їх зручними для споживачів, поліпшити їх якість і рівень обслуговування, що дозволить рівень публічного управління підняти до сервісного.

Однак, існуюча сьогодні в Україні система територіальних сервісних центрів, в цілому, не відповідає очікуванням та потребам суспільства. Функціонування сервісних центрів не забезпечує створення та підтримку

сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню сервісними центрами, утвореними ними установами та організаціями якісних і доступних адміністративних послуг на відповідних територіях.

Сервісна діяльність МВС України – це здійснення владних повноважень МВС України з надання адміністративних послуг, інших послуг через сервіси МВС України, спрямоване на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків суб'єкта звернення та/чи надання інформації [1, с. 232].

Аналіз чисельних законодавчих та відомчих нормативних актів сприяв визнанню того, що загалом проблематика, що підлягає розв'язанню, перебуває у площині таких напрямів, як: недостатність інформації та консультивання громадян з питань надання послуг у центрах; ненадання супутніх послуг (ламінування, ксерокопіювання, банківські послуги, фотографування, продаж канцелярських товарів) у переважній більшості центрів; вимагання додаткових, непередбачених законодавством документів для надання адміністративної послуги; неможливість отримати послугу за один візит тощо [2, с. 272].

Вирішити низку з наведених проблем можливо шляхом надання інформації з інформаційних карток адміністративних та інших послуг в інтерактивному вигляді безпосередньо у приміщенні СЦ МВС України, а також основних стандартів отримання таких послуг та алгоритму дій персоналу центру. Додатково для оцінки якості діяльності СЦ МВС України необхідно представити алгоритм усунення недоліків в діяльності центру шляхом автоматичного повідомлення про проблему.

Сучасний стан правового регулювання сфери надання адміністративних послуг в системі Міністерства внутрішніх справ свідчить про те, що воно здійснюється на підзаконному рівні, здебільшого відомчими наказами. Загальний перелік платних послуг, зокрема адміністративних, які надаються структурними підрозділами Міністерства внутрішніх справ,

Національної поліції, Державної міграційної служби затверджено постановою Кабінету Міністрів України, однак аналогічного систематизованого переліку безоплатних адміністративних послуг не існує.

Враховуючи перелік поліцейських послуг (сервісних (адміністративних та інших), регламентованих Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання» та Законопроектом «Про сервісні послуги та сервісні центри Міністерства внутрішніх справ України», вважаємо, що поліцейські послуги доцільно класифікувати за такими критеріями:

а) у сфері сервісної діяльності в системі МВС України: адміністративні послуги; інші послуги;

б) за суб'єктом надання послуг у системі МВС України: надають підрозділи Національної поліції; надають територіальні органи з надання сервісних послуг МВС (головний, регіональні та територіальні сервісні центри); надають підрозділи експертної служби (НДЕКЦ); надають підрозділи Державної міграційної служби (ГУ у областях, районні відділи та сектори);

в) за суб'єктом звернення послуги: ті, які надаються за зверненням фізичної особи; ті, що надаються за зверненням юридичної особи;

г) за предметом звернення (послуги): допуск водіїв до керування транспортними засобами; допуск транспортних засобів до участі у дорожньому русі; перевезення небезпечних вантажів; придбання, оформлення, переоформлення, володіння, зберігання, носіння, перевезення, переміщення, виробництво зброї (вогнепальна, холодна, боєприпаси і. т.д.); проведення судових експертиз, досліджень, оцінок; надання відомостей з Єдиного державного реєстру МВС України; проведення перевірок, обстежень, охорони рухомих та нерухомих об'єктів.

Таким чином, питання ефективності діяльності СЦ МВС України

полягає передусім в оцінюванні інституційної спроможності забезпечити надання адміністративних послуг якомога більшій кількості населення. Надалі оцінюванню має підлягати якість надання сервісних послуг. Такий перспективний напрям слугуватиме складовою частиною оцінки результатів загалом діяльності органів, що діяльність яких координується через Міністра внутрішніх справ. Зокрема, варто передбачити нормативну заборону оцінювати діяльність, зокрема й сервісних центрів, лише на підставі кількості наданих адміністративних, інших (зокрема, інформаційних) послуг.

Якісні характеристики професійних показників діяльності СЦ МВС України мають включатися в опитувальник чи анкету на основі:

- аналізу результатів спостереження за процесом надання сервісних послуг чи здійснення конкретних дій з представленою алгоритму;
- особливостей складників у скаргах щодо якості надання послуг, що мають прямий зв'язок із роботою персоналу відповідного сервісного центру;
- обробки інформації з інших джерел надходження інформації про діяльність СЦ МВС України («гаряча лінія», ЗМІ, Інтернет, соціальні мережі тощо);
- організації оцінювання сфери надання сервісних послуг окремо.

Список використаних джерел:

1. Голосніченко І.П., Циганов О.Г., Попова О.О. та ін. Адміністративні послуги у сфері внутрішніх справ: монографія / за ред. І.П. Голосніченка, О.Г. Циганова. Київ: НТУУ «КПІ», 2015. 590 с.

2. Ніколаєнко К.В. Адміністративні послуги як різновид публічних послуг. *Держава і право* : зб. наук. пр. 2010. Вип. 47. С. 269-274.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ

Одним з джерел наповнення державного та місцевого бюджетів є доходи від оподаткування землі, яке представлено в європейських раїнах такими податками: податок на землю, податок на купівлю та реєстрацію землі, податок за користування землею [1, с. 19]. Усі зазначені види податку на землю реалізуються в Україні з врахуванням особливостей, що обумовлено діючою правовою системою та розвитком суспільних відносин.

Після прийняття Податкового кодексу України, податки, пов'язані з використанням землі, віднесено до групи місцевих податків (виходячи з того, що плата за землю є обов'язковим платежем у складі податку на майно, що, в свою чергу, належить у відповідності до п. 10.1.1 Податкового кодексу України до місцевих податків), який справляється у формі земельного податку або орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності. Що стосується плати за землю, то відповідно до п. 14.1.72 Податкового кодексу України, ним є обов'язковий платіж, що справляється з власників земельних ділянок та земельних часток (паїв), а також постійних землекористувачів [2].

Варто зазначити, що база оподаткування земельним податком може ґрунтуватися на площі об'єкта оподаткування та вартості об'єкта оподаткування [1, с. 22]. Остання визначається через встановлення ринкової вартості землі, орендної вартості землі, кадастрової вартості землі. На думку Павлій А.С., головною відмінною рисою оподаткування за кадастровою вартістю є те, що збір інформації, аналіз та оцінку нерухомості здійснює державний кадастровий орган, який має представництва по всій країні, а ринкову вартість визначають через різні установи: реєстраційні, оціночні, страхові компанії тощо [3, с. 158].

Відповідно до ст. 271 Податкового кодексу України, базою оподаткування земельним податком є: нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного відповідно до закону та площа земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких не проведено. Можна зробити висновок, що на законодавчому рівні використовується комбінований підхід до визначення бази земельного податку. Щодо процедури визначення нормативної грошової оцінки земельних ділянок, то вона не є формалізованою, так як окремі етапи її здійснення не врегульовано або частково врегульовано.

Варто також виділити ще один аспект, який негативно впливає на оподаткування земельним податком – це відсутність вільного доступу до єдиної інформаційної бази про наявні земельні ділянки. Хоча, Державний земельний кадастр містить необхідну інформацію про об'єкт земельного податку, проте доступ до нього у податкових органів та органів місцевого самоврядування, державних місцевих адміністрацій є обмеженим. За загальними підставами, доступ до Державного земельного кадастру може здійснюватися в режимі читання у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [4].

Варто зазначити, що систематична несплата земельного податку або орендної плати означає несплату податку більше ніж один раз. Натомість, фактичним початком діяльності особи як платника плати за землю є подання першої декларації. Якщо її не подано у визначених законом випадках, то це буде несплатою земельного податку, але рис систематичності це порушення не набуде. Грубим порушенням умов сплати земельного податку або орендної плати необхідно вважати будь-які умисні дії або бездіяльність платників податку, що спрямовано на ухилення від сплати цього податку.

Отже, оподаткування землі запроваджується з метою формування джерела коштів для фінансування заходів щодо раціонального використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів, відшкодування витрат власникам землі і землекористувачам, пов'язаних з господарюванням на землях гіршої якості, ведення земельного кадастру, здійснення землеустрою та моніторингу земель, проведення земельної реформи й розвитку інфраструктури населених пунктів.

Список використаних джерел:

1. Land in Europe: prices, taxes and use patterns Luxembourg: Office for Official Publications of the European Union, 2010. p. 60.

2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 10.10.2020).

3. Павлій А. С. Аналіз зарубіжного досвіду побудови систем земельного оподаткування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 7. С. 15-160.

4. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення 10.10.2020).

Білан Ярослава Іванівна

Секретар Зборівської міської ради Тернопільської області

МІСЦЕВЕ ОПОДАТКУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Для України місцеве оподаткування пов'язане з проблематикою фінансового забезпечення місцевих органів влади, системою мобілізації доходів місцевих бюджетів, стан яких зумовлюється рівнем централізації влади в державі та діючою системою бюджетного регулювання. Нині місцеве оподаткування України перебуває в стадії активної розбудови, в процесі якої висвітлюються проблемні питання та виклики як для центральної влади, так і для місцевих органів влади щодо адміністрування місцевих податків та зборів.

Місцеві податки мають виступати основним джерелом формування доходів місцевих бюджетів, оскільки формують їх власні кошти. Це твердження особливо актуальне в аспекті вжиття заходів фінансової децентралізації, яка «полягає у передачі джерел доходів місцевих бюджетів з державного бюджету і

повноважень щодо управління ними від державних органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування для реалізації ними власних та делегованих державою функцій» [2].

У цьому аспекті зазначимо, що з 2015 р. в Україні здійснюється активна розбудова місцевого самоврядування в рамках затвердженої державою фінансової децентралізації, яка передбачає новий механізм міжбюджетного розподілу коштів та суттєві зміни в розподілі джерел формування дохідної бази центрального та місцевих бюджетів на користь останніх.

Трансформації в системі бюджетного розподілу коштів України спрямовані на зростання власних коштів місцевих бюджетів, які «мають формуватися переважно за рахунок податкових надходжень через механізм місцевого оподаткування» [1].

Одним з показників оцінювання фіскальної ефективності податкових надходжень є показник продуктивності використання коштів, виділених з бюджету на виконання податковими органами їх повноважень. Щодо цього зазначимо, що, відповідно до висновків Рахункової палати за результатами проведення аудиту ефективності, встановлено зниження у 2019 р. порівняно з 2018 р. на 7% продуктивності роботи органів ДФС щодо забезпечення надходжень до бюджету [3].

Проблема підвищення фіскальної ефективності місцевого оподаткування також пов'язана з неповним використанням їх фіскального потенціалу. Так, сплата податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, здійснюється за низькими ставками. Циклічність економічного розвитку не має на цей податок такого безпосереднього впливу, як вплив на загальнодержавні податки [7, с. 87]. Водночас сучасні реалії економічного становища домогосподарств свідчать про те, що саме низька платоспроможність домогосподарств та підвищення тарифів на комунальні послуги змушують місцеві органи влади затверджувати ставки цього податку на мінімальному рівні. Лише за умови зростання показників добробуту населення доцільно підвищувати податкові ставки за цим податком.

Сьогодні залишається актуальним запровадження диференціації ставок за цим податком залежно від вартості майна.

Щодо земельного податку, то зростання надходжень за ним значною мірою залежить від стану обліку прав на землю, розмежування прав на землю між державою та територіальними громадами. В цій сфері необхідно проводити повну інвентаризацію землі, здійснювати дієвий контроль за державною реєстрацією прав на земельні ділянки їх власниками та фактичними користувачами, передавати землі з державної власності в комунальну [6].

Велике значення в податкових надходженнях місцевих бюджетів України має відігравати туристичний збір. На жаль, сьогодні цей податок має низький фіскальний ефект, але зі значним потенціалом з огляду на позитивну динаміку його надходження та перевиконання планових надходжень.

Відзначимо, що, згідно із Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2021 р., затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-Р, саме галузь туризму і курортів визначена галуззю, яка має бути інтегрована у світовий ринок, отже, задля цього буде здійснюватися державна підтримка стимулювання розвитку останньої. В розвинених країнах туристична діяльність формує до 10% сукупного ВВП країн ЄС, кількість робочих місць у сфері туризму та в інших сферах, пов'язаних з ним, становить 11% [4; 5].

Проведений аналіз місцевого оподаткування свідчить про зростання фіскальної ролі місцевих податків і зборів, але порівняння їх питомої ваги у доходах місцевих бюджетів України з аналогічними даними зарубіжних країн, свідчить про необхідність подальшого пошуку шляхів вдосконалення місцевого оподаткування країни. Перспективою розвитку місцевого оподаткування, на наш погляд, є повернення податку на рекламу, який було скасовано із запровадженням Податкового кодексу України.

На сьогоднішній день у період інформатизації суспільства, реклама відіграє велику роль, саме тому, ми вважаємо, податок на рекламу буде не лише важливим фіскальним інструментом, але й важелем соціально-економічного

регулювання. Наведені дані свідчать про стабільну позитивну тенденцію до збільшення надання рекламних послуг. Виняток складає лише 2014 р., що обумовлено спадом ділової активності. Обсяг надання рекламних послуг в Україні за аналізований період збільшився майже у 4 рази, що зайвий раз підкреслює актуальність та перспективність запровадження податку на рекламу. Проведений аналіз стану ринку рекламних послуг свідчить про його розвиток та вдосконалення. Це, на наш погляд, є вагомим аргументом щодо повернення податку на рекламу до складу місцевих податків. Впровадження податку на рекламу є важливим інструментом регулювання ринку рекламних послуг, а також доцільним кроком щодо збільшення фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Ставка податку на рекламу повинна бути диференційована не лише залежно від тривалості розміщення реклами (0,5 % — за розміщення реклами на тривалий термін, 0,1 % — від вартості послуг за розміщення одноразової реклами), але й залежно від виду рекламних послуг.

Дослідження ринку рекламних послуг сприяло виявленню найбільш та найменш розповсюдженої реклами, а саме: найбільший обсяг наданих рекламних послуг на телебаченні (52,19 % станом на 2019 р.), на другому місці — зовнішня реклама (16,11 % станом на 2019 р.), на третьому місці — інтернет реклама (15,28 % станом на 2019 р.), на четвертому — всі інші види реклами (16,12 % станом на 2019 р.).

Таким чином, діюча система місцевого оподаткування в Україні потребує суттєвих доопрацювань, зокрема основними позиціями щодо її удосконалення є наступні:

- піднесення фіскальної ролі місцевих податків і зборів;
- надання статусу місцевих окремим загальнодержавним податкам і зборам, які можуть забезпечити надходження коштів, достатніх для фінансування місцевих потреб;
- перенесення акценту в місцевому оподаткуванні на податки з доходів населення, на прибуток підприємств, на нерухомість;

- надання самостійних прав органам місцевого самоврядування у місцевому оподаткуванні.

Крім того, у контексті здійснених досліджень слід зазначити, що вузловим питанням сьогодення є визначення концепції оптимізації місцевого оподаткування в Україні з урахуванням конкурентних переваг кожного окремого регіону, а також розробка напрямів його удосконалення. Основною ідеєю цієї концепції має бути забезпечення оптимізації місцевого оподаткування та чинного податкового законодавства, збалансування місцевих бюджетів, розширення прав органів місцевого самоврядування зі стягнення місцевих податків та зборів. При цьому повинні бути враховані принципи фінансового забезпечення місцевого самоврядування (автономності, загальності й обов'язковості, соціальної справедливості, економічної ефективності та гласності), які задекларовано Європейською Хартією місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Волохова І. Місцеві податки та збори в доходах місцевих бюджетів України: наслідки проведених реформ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 23 (2). С. 51–54.
2. Мізіна І. Фінансова децентралізація та її вплив на систему місцевих фінансів України. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 6–7. С. 41–48.
3. Про затвердження Звіту про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених на виконання повноважень органами Державної фіскальної служби України : Рішення Рахункової палати від 20 вересня 2020 р. № 30-5. URL: http://www.as-rada.gov.ua/doccatalog/document/16758545/Zvit_30-5_2020.pdf?subportal=main (дата звернення: 15.10.2020).
4. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2021 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. №

275-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-p> (дата звернення: 15.10.2020).

5. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p> (дата звернення: 15.10.2020).

6. Сидор І. П., Карпишин Н. І. Місцеве оподаткування у контексті фінансового забезпечення суспільних послуг. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2020/58.pdf (дата звернення: 12.10.2020)

7. Товкун Л. Місцеві податки та збори як складові податкової системи України: їх особливості та розвиток. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 29. С. 85–96.

Бринюк Тетяна Петрівна
Студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Квасниця Оксана Василівна
К.е.н, доцент кафедри фінансів ім.С.І. Юрія
Чернега Юлія Сергіївна
Студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ
Західноукраїнський національний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Перебудова сучасних соціальних та культурних умов життєдіяльності суспільства, економічна невизначеність в Україні породжують різноманітні проблеми у галузі вищої освіти, пошук шляхів для розв'язання яких пов'язаний значною мірою з підготовкою майбутніх фахівців з фінансової грамотності у закладах вищої освіти. Тому, досліджуючи проблематику професійної підготовки фахівців з фінансової грамотності, вважаємо необхідним визначити,

насамперед, термінологічний апарат дослідження, охарактеризувати періоди формування професійної освіти в Україні.

Як зазначає академік В. Андрущенко: «Освіта – інерційна система. Вона з опором сприймає інновації і одночасно потужно тримається за те, до чого звикли й з чим в принципі змирилися. Тому реформу в галузі освіти не можна розглядати як просту підготовку Урядової постанови, прийняття Закону чи відповідного Указу Президента. Це – розгалужена, довготривала й копітка робота, позитивні зрушення в якій межують як з старими недоліками, так і з новими помилками» [1, с. 325].

Варто констатувати той факт, що сучасна університетська педагогічна освіта багатьма вченими трактується як «багаторівнева система, що охоплює неперервну підготовку студентів (бакалаврів і магістрів), науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, а також перепідготовку педагогічних працівників та підвищення їх кваліфікації. Основними її характеристиками є фундаментальність, універсальність, гуманітарна та науково-дослідна спрямованість, що забезпечуються такими змістовими рівнями, як загальнокультурна й антропологічна, професійно-педагогічна та профільована педагогічна освіта» [2, с. 33].

У контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне розкрити зміст таких основних категорій та понять, як: «підготовка», «професійна підготовка» фахівців з фінансової грамотності.

Зміст поняття «підготовка» трактується науковцями як «різновид організованої (формальної та неформальної) освіти для досягнення визначених у дослідницькій, освітній або навчальній програмі цілей учіння, що ведуть до набуття або вдосконалення кваліфікації відповідно до чинної Міжнародної стандартної класифікації освіти 2011 р., Міжнародної стандартної класифікації трудових занять 2008 р. та слухних українських законодавчо-регулятивних норм» [3, с. 134].

У педагогічній енциклопедії «підготовка» визначається як «сукупність спеціальних знань, умінь й навичок, якостей, трудового досвіду й норм

поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з визначеної професії; як процес повідомлення відповідних знань й умінь» [4, с. 490].

У педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка поняття «підготовка» визначено як процес формування та збагачення настанов, знань та умінь, що необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань [5, с. 103].

Відповідно до Енциклопедії професійної освіти за редакцією С. Батишева підготовка як загальний термін застосовується стосовно до прикладних завдань освіти, які передбачають опанування людиною соціального досвіду з метою його подальшого використання при виконанні специфічних завдань практичного, пізнавального або навчального характеру. Термін «підготовка» може також використовуватися у кількох значеннях, а саме: а) навчання – формування підготовленості особистості до виконання майбутніх професійних завдань; б) підготовленість – наявність в особистості компетентності, знань і умінь, необхідних для виконання професійних завдань. У більш вузькому значенні підготовку тлумачать як «спеціалізоване навчання» [6, с. 272].

У Великому тлумачному словнику української мови термін «підготовка» потрактовується як «запас знань, навичок, досвід і таке інше, набутий у процесі навчання, практичної діяльності» [7, с. 767].

«Професійна підготовка – система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості, знань, навичок, умінь і професійної готовності [8, с. 146].

Ми будемо керуватися тлумаченням, що міститься в Законі України «Про вищу освіту», а саме: «професійна підготовка – це здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю».

В. Андрущенко як співавтор документа «Педагогічна Конституція Європи» наголошує, що «об'єднані освітні процеси, які відбуваються в сучасній Європі, спонукають до пошуку спільних засад складної архітектури професійної підготовки педагогів. Педагогічна Конституція Європи якраз і передбачає

визначення єдиної ціннісної та методологічної платформи підготовки нового учителя для об'єднаної Європи ХХІ ст.» [9, с. 7].

Р. Горбатюк визначає методичну підготовку педагогів професійного навчання як невід'ємну складову їх професійної підготовки, але, разом з тим, «окремою самостійною компонентою, яка полягає в забезпеченні інтеграції суміжних наукових знань в процесі аналізу і вибору шляхів навчання, обґрунтуванні принципів, змісту, методів і форм навчання в кожній конкретній ситуації. У системі підготовки педагогів професійного навчання необхідно використовувати об'єднувальний компонент, який інтегрує всі блоки (цикли) в єдине ціле – «моноспеціальність» [10, с. 129–130].

Таким чином узагальнюючи різні трактування пропонуємо наше визначення: професійна підготовка педагогів з фінансової грамотності – це складний багаторівневий процес поліфункціональної діяльності майбутнього фахівця в галузі професійної освіти, результатом якого є формування професійної готовності майбутнього педагога професійного навчання, що проявляється у розвитку фінансової грамотності, педагогічної компетентності та педагогічної культури особистості.

Відповідно до Енциклопедії освіти за редакцією В. Кременя «педагог професійного навчання – педагогічний працівник професійно-технічного навчального закладу або ВНЗ, який поєднує функції майстра виробничого навчання і викладача спеціальних та профільно-орієнтованих дисциплін.

Необхідність підготовки майбутніх педагогів професійного навчання зумовлена впровадженням інноваційних та інформаційних технологій навчання, необхідністю формування якісно нового педагога професійної школи, підготовленого до роботи в сучасних умовах, здатного адаптуватися до педагогічних інновацій і швидко реагувати на сучасні і перспективні процеси соціально-економічного розвитку суспільства» [11, с. 635].

О. Щербак застосовує більш всеохоплююче визначення «професійно-педагогічна освіта». Це викликано появою нових професій на ринку праці, що зумовило необхідність здійснювати підготовку викладачів для нетехнічних

закладів освіти, зокрема сфери послуг, туризму, художнього профілю, дизайну. Отже, «професійно-педагогічна освіта – це процес формування спеціалістів, який забезпечує підготовку людини до діяльності за конкретною професією; до виконання повного спектру професійно-педагогічних функцій, а також самореалізації у професійній діяльності. З іншого боку, цей термін означає результат – засвоєну людиною сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, соціально і професійно важливих якостей, які дозволяють їй успішно працювати у сфері професійної освіти» [12, с. 50–51].

Відтак, педагоги професійного навчання інтерпретуються як мобільні фахівці, здатні навчатися упродовж життя, критично мислити і досягати поставлених цілей, співпрацювати у команді та спілкуватися в інтернаціональному середовищі.

Серед тенденцій розвитку професійної освіти доцільно виокремити: «впровадження конструктивних ідей зарубіжного досвіду, розроблення системи консультування учнів і студентів закладів професійної освіти з розвитку професійної кар'єри, проектування інформаційно-освітнього середовища закладів професійної освіти, а також дослідження теоретичних і методичних засад підготовки молодших спеціалістів у технікумах і коледжах, підготовки викладачів, педагогів професійного навчання, майстрів та інструкторів до запровадження інноваційних педагогічних технологій, розширення дослідно-експериментальної роботи на базі закладів професійної освіти і підприємств» [13, с. 96-97].

Аналіз розвитку професійної освіти свідчить про те, що сучасна система підготовки майбутніх педагогів професійного навчання потребує суттєвої модернізації із урахуванням кращих традицій зарубіжних країн. Як зазначає Н. Ничкало, «модернізація професійної освіти і навчання в автономному режимі, у закритому педагогічному й виробничому середовищі – це неможлива й не реальна справа. Тут вкрай необхідні міжнародна співпраця, педагогічний діалог, виявлення спільного і розбіжностей у системах професійної освіти і навчання різних держав та України» [14, с. 145]. Отже, доречним є вивчення досвіду

європейських країн реалізації професійної освіти з метою визначення провідних положень, що стануть корисними при забезпеченні професійної підготовки фахівців з фінансової грамотності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ: Знання України, 2008. 819 с.
2. Дем'яненко Н. М. Підготовка педагогічних кадрів: пошук інноваційної моделі. Рідна школа, 2012. № 4–5. С. 32–38.
3. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / за наук. ред. Є. Р. Чернишової; Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менедж. освіти». Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2014. 230 с.
4. Педагогическая энциклопедия: в 4 т. / гл. ред. И. А. Каиров и др. Москва: Сов. энциклопедия, 1964. (Энциклопедии. Справочники. Словари). Т. 4: Сн–Я. 1968. 911 с.
5. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 514 с.
6. Энциклопедия профессионального образования: в 3-х т. / под ред. С. Я. Батышева. Москва : АПО, 1999. Т. 2. 440 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
8. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / за наук. ред. Є. Р. Чернишової; Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менедж. освіти». Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2014. 230 с.
9. Андрущенко В. П. Аксиологічна платформа підготовки сучасного вчителя. Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 36. С. 5–8.

10. Горбатюк Р. Проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки. Хмельницький: НАДПСУ, 2017. № 4. С. 123–134.

11. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія/ за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.

12. Щербак О. І. Проблеми професійно-педагогічної освіти в сучасних умовах. Проблеми інженерно-педагогічної освіти: збірник наукових праць Української інженерно-педагогічної академії. Харків, 2007. Вип. 18–19. С. 50–56.

13. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.

14. Ничкало Н. Г. Система «людина-праця» як основа інтердисциплінарності педагогіки. Сучасні технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців: матеріали всеукр. наук.-практ. конференції, 9-10 жовт. 2013 р., м. Львів / НАПН України, Львів. НПЦ професійно-технічної освіти. Львів: СПОЛОМ, 2013. С. 15–29.

Васкевич Світлана Анатоліївна
Студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Гаврилишин Олег Андрійович
Студент 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: к. е. н., доцент кафедри
фінансів ім. С.І. Юрія Квасниця О.В.
Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

В Україні питанню підвищення рівня фінансової грамотності населення приділяють увагу і науковці і практики, проте досліджується ця проблема переважно в контексті визнання її як такої та узагальнення світового досвіду щодо підвищення рівня фінансової грамотності населення. Натомість питання щодо теоретико-методологічних засад вирішення проблеми підвищення рівня фінансової грамотності населення України нині є недостатньо розробленим.

Останнім часом з'явилася низка публікацій, у яких обґрунтовується необхідність розроблення стратегічних документів щодо підвищення рівня фінансової грамотності населення України, а також визначаються основні складові даних документів [1].

Я підтримуємо цю позицію, оскільки вважаю, що саме такий підхід до формування відповідної політики дасть змогу забезпечити її ефективність. Запорукою успішності розроблення та реалізації політики щодо підвищення рівня фінансової грамотності населення є чітка формалізація стратегічних напрямів, у рамках яких вживатимуться певні заходи, покликані підвищити рівень фінансової грамотності населення.

При цьому з метою забезпечення ефективною реалізації політики підвищення рівня фінансової грамотності населення відповідно до стратегічних напрямів, вони повинні бути регламентовані певним стратегічним документом. Усе це переконливо свідчить про необхідність здійснення подальших досліджень даного питання [1].

Нині в Україні вже реалізовано низку заходів для підвищення рівня фінансової грамотності населення. Так, фахівцями Національного банку України підготовлено проект Концепції розроблення та поетапного впровадження цільових програм підвищення фінансової грамотності населення в Україні.

Також Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України разом із Національним банком України та Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) упродовж 2012–2013 рр. реалізує дослідно-експериментальний освітній проект із підвищення рівня фінансової грамотності української молоді, розрахований на сім років.

Однак вжиття поодиноких заходів навряд чи суттєво вплине на підвищення рівня фінансової грамотності населення України без системного підходу до вирішення цієї проблеми.

Отже, незважаючи на певні позитивні зрушення в напрямі підвищення рівня фінансової грамотності населення України, досі не прийнято документа, який би розкривав стратегічне бачення щодо відповідної політики. У 2012 році було схвалено «Стратегію захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг в Україні на 2012–2017 рр.», яка стала першим важливим кроком на шляху розбудови в нашій державі ефективної системи захисту прав споживачів фінансових послуг.

Стратегія спрямована на формування комплексної системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг, а її реалізація має сприяти фінансовій стабільності та зростанню добробуту громадян, забезпеченню належної якості надання фінансових послуг, стане на заваді застосуванню дискримінаційної щодо споживачів практики роботи фінансових установ тощо.

Одним із принципів реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг у зазначеній Стратегії визначено «сприяння підвищенню рівня фінансової грамотності та обізнаності споживачів фінансових послуг».

Проте, незважаючи на наявність Стратегії, яка визначає загальні засади захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг, та з огляду на те, що

питання стосується практично кожного громадянина нашої країни і безпосередньо впливає на підвищення довіри до ринків фінансових послуг, особливої актуальності набуває розроблення окремого стратегічного документа (стратегії) щодо підвищення рівня фінансової грамотності населення України, який, власне, й стане основою для реалізації відповідної політики в нашій державі [1].

Ми вважаємо, що створення відповідного стратегічного документа має здійснюватися з урахуванням Принципів високого рівня з розроблення національних стратегій фінансової освіти, підготовлених ОЕСР/Міжнародною мережею в галузі фінансової освіти і схвалених лідерами «Групи 20» на саміті в Лос-Кабосі [2].

Слід зауважити, що Організація економічного співробітництва та розвитку тлумачить «фінансову освіту» як процес, у результаті якого споживачі вдосконалюють свої знання про фінансові послуги та про ризики їх використання з метою здійснення усвідомленого вибору, отримують інформацію щодо органу, до якого слід звертатися за допомогою [2].

Таке визначення цілком об'єктивно підпадає під поняття “фінансова грамотність”. Беручи до уваги рекомендації ОЕСР, стратегічний документ щодо фінансової грамотності повинен: – визнавати важливість фінансової грамотності, в т. ч. на законодавчому рівні, та окреслювати її значення і сферу впливу на державному рівні у взаємозв'язку з визначенням національних потреб і прогалин; – передбачати взаємодію різних зацікавлених сторін, а також ідентифікацію національного лідера або координуючого органу (ради); – містити дорожню карту щодо досягнення конкретних і заздалегідь визначених цілей упродовж певного періоду часу; – забезпечувати керівництво для застосування індивідуальних програм, щоб ефективно та належним чином зробити свій внесок у національну стратегію [2].

Розроблення та реалізація стратегічного документа з підвищення рівня фінансової грамотності населення України має відбуватися у кілька етапів і ґрунтуватися на Принципах високого рівня з розроблення національних

стратегій фінансової освіти. Такий документ повинен бути орієнтований насамперед на вирішення конкретних проблем.

Саме точність і чіткість визначення проблем, що стоять на заваді здобуття належної фінансової грамотності населенням України, є ключовою передумовою правильного визначення стратегічних напрямів підвищення її рівня. При цьому чітке визначення стратегічних напрямів є важливою передумовою вироблення ефективних заходів, які будуть реалізовані в рамках кожного з напрямів. Це, в свою чергу, сприятиме ефективному розробленню та реалізації політики щодо подолання проблем, котрі зумовлюють низький рівень фінансової грамотності населення України. Таким чином, стратегічний документ ні в якому разі не повинен рекламувати фінансові послуги та установи, котрі їх надають. Призначення цього документа полягає у визначенні проблем, напрямів і заходів щодо їх подолання з метою підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Стратегічним напрямом підвищення рівня фінансової грамотності населення України ми також вважаємо забезпечення справедливого та рівного доступу населення до фінансових послуг. Нині доводиться констатувати нерівномірне територіальне розміщення фінансових установ, зокрема банків, що обмежує доступ окремих категорій населення, насамперед сільського, до фінансових послуг [3].

Враховуючи визначені вище стратегічні напрями, звертаю увагу, що ключовою метою діяльності з підвищення рівня фінансової грамотності населення має бути стимулювання громадян до самостійного отримання мінімальних теоретичних знань, формування вмінь і навичок при виборі фінансової послуги та фінансової установи, що надає послугу.

При цьому важливим чинником є наявність так званого алгоритму дій споживача фінансової послуги на всіх етапах її отримання: ознайомлення з умовами, згода на отримання, підписання договору, його виконання, припинення дії тощо.

Заходи, які мають бути реалізовані в рамках кожного стратегічного напрямку, повинні забезпечувати інтерактивність, давати змогу споживачам

фінансових послуг сповіщати про свої проблеми та потреби, отримувати необхідну роз'яснювальну та інформаційну підтримку.

Серед найважливіших, на наш погляд, заходів підвищення рівня фінансової грамотності населення України мають бути такі: створення системи навчання викладачів і реалізація єдиної інформаційної політики. Це зумовлено рядом причин.

Створення системи навчання викладачів, з огляду на забезпечення ефективності реалізації політики щодо підвищення рівня фінансової грамотності населення України, є дуже важливим.

Адже спеціально підготовлені для цього викладачі, які зможуть на належному рівні передавати знання щодо фінансових понять, особливостей фінансових послуг, неодмінно сприятимуть досягненню позитивного та швидкого результату. Вкрай важливим заходом є й реалізація єдиної інформаційної політики.

Це пояснюється тим, що, не володіючи фінансовими знаннями, споживачі фінансових послуг можуть неправильно сприйняти інформацію, яка надається, зокрема, засобами масової інформації.

В свою чергу, реалізація єдиної інформаційної політики має передбачати проведення роз'яснювальної роботи, зокрема щодо новин економіки та державної економічної політики, не лише серед звичайних громадян, а й серед журналістів, які висвітлюють фінансові питання в засобах масової інформації.

Також, у рамках обґрунтованих нами стратегічних напрямів підвищення рівня фінансової грамотності населення мають бути реалізовані такі заходи:

- публічні інформаційно-консультативні заходи для різних категорій слухачів (майстер-класи, конференції, семінари, лекції, круглі столи тощо);
- видання та розповсюдження інформаційно-просвітницьких матеріалів (брошури, книги, довідники тощо);
- створення спеціалізованого освітньо-пізнавального веб-сайту з фінансових питань для населення, який міститиме матеріали освітнього

характеру (ігри для дітей, курси для школярів, студентів, просвітницькі програми для дорослого населення тощо);

- проведення спеціалізованих заходів із фінансової грамотності;
- проведення кампанії соціальної реклами (просвітницька ініціатива) на телебаченні “Фінансова грамотність – переваги для кожного”;
- розроблення навчальних програм;
- створення постійно діючих і пересувних експозицій, наприклад, Національного банку України з історії грошей у регіональних музеях;
- видання та розповсюдження щомісячного інформаційно-пізнавального журналу для споживачів фінансових послуг;
- створення регіональних інформаційно-консультаційних центрів (пунктів).

Мета перелічених заходів – насамперед забезпечити умови для отримання споживачами фінансових послуг повної, своєчасної та достовірної інформації про основні характеристики (параметри) фінансової послуги, властиві їй ризики та вигоди від її отримання.

Ефективна реалізація цих заходів потребує скоординованих дій з боку органів регулювання та нагляду за фінансовим сектором України, фінансових установ, профільних міністерств, освітніх закладів, засобів масової інформації.

Під час розроблення заходів щодо реалізації політики з підвищення рівня фінансової грамотності населення України необхідна класифікація всіх заходів, які реалізовуватимуться в рамках зазначеної політики, за такими ознаками: строк їх реалізації (негайні, довгострокові); цільові групи, на які вони спрямовані (студенти, пенсіонери, школярі, молоді сім’ї); інструменти (медійні, адміністративні, освітні заходи, роз’яснювальна робота тощо).

З метою оцінки ефективності впровадження стратегії підвищення рівня фінансової грамотності населення України необхідним є розроблення відповідних індикаторів, які б давали змогу оцінити ступінь виконання поставлених завдань.

Слід зазначити, що в світовій практиці проведенню моніторингу зазвичай передує розроблення основних засад методології оцінки впровадження (реалізації) стратегічного документа, що дає змогу в подальшому здійснювати оцінку ефективності реалізації політики щодо підвищення рівня фінансової грамотності.

Підводячи підсумки, зазначимо, що завдання підвищення фінансової грамотності – це, безумовно, сфера відповідальності і держави, і бізнесу, і сім'ї.

Проте для того, щоб досягнути належного рівня фінансової грамотності, ми повинні передусім здолати відверто пасивне ставлення більшості українців до створення власного добробуту і сформуванню у наших співвітчизників філософію «опори на власні сили», завдяки якій кожен громадянин зможе досягти фінансової незалежності та зберегти її упродовж усієї життєдіяльності. Кожен українець має зрозуміти, що фінансово грамотна людина – це сьогодні не лише престижно, але і вкрай необхідно. Адже бути фінансово грамотною особистістю означає вміти управляти власними грошима таким чином, щоб забезпечити собі і своїй родині фінансову незалежність за допомогою тих інструментів, які з'являються на ринку, і тих навиків поводження з грошима, які допомагають зберігати і примножувати багатство, котрим володіє людина. У кінцевому підсумку, належний рівень фінансової грамотності населення сприятиме стрімкому підвищенню рівня життя громадян, ефективному розвитку економіки та підвищенню суспільного добробуту.

Список використаних джерел:

1. Соркін І. В. Методологічні засади розроблення стратегічних документів щодо фінансової грамотності. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2013. Вип. 2. (15). С. 281–289. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2013_2_40.

2. OECD/INFE HIGH-LEVEL PRINCIPLES ON NATIONAL STRATEGIES FOR FINANCIAL EDUCATION, August 2012. URL: <http://www.oecd.org>.

3. Приходько Б. Стратегічні напрями підвищення рівня фінансової грамотності населення України. Вісник Національного банку України. Київ, 2014. №2 (216). С. 11–16

Войцехівська Наталія Степанівна

*Головний спеціаліст-юрисконсульт юридичного відділу
ГУ ДКСУ у Київській області*

Тугарєв Олександр Олександрович

*Студентка 1 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Західноукраїнського національного університету*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА ДОХОДАМИ

У вітчизняній практиці зарахування будь-яких надходжень до бюджету, враховуючи запозичені кошти, здійснюється виключно на рахунки, які відкриті в органах Державної казначейської служби України. На сьогоднішній день основна частина повноважень органів казначейства щодо обслуговування бюджетів за доходами сконцентрована у центральному апараті та середній ланці органів казначейства, що обумовлено централізацією казначейського обслуговування бюджетів за доходами у 2018-2019 р. Діяльність органів казначейства в процесі обслуговування бюджетів за доходами передбачає здійснення таких основних напрямів роботи:

- 1) відкриття та забезпечення функціонування рахунків для зарахування надходжень до державного бюджету;
- 2) зарахування та здійснення розмежування надходжень;
- 3) здійснення контролю за правильністю зарахування доходів до державного бюджету;
- 4) перерахування коштів на рахунки центрального апарату ДКСУ;
- 5) ведення обліку доходів та планових показників за доходами державного бюджету;

б) повернення з державного бюджету надмірно чи помилково сплачених платежів;

7) формування звітів та іншої інформації про виконання дохідної частини державного бюджету та надання її фіскальним органам та іншим зацікавленим органам.

Проведемо аналіз виконання дохідної частини бюджетів по Київській області. Якщо проаналізувати динаміку доходів загального фонду державного бюджету по Київській області (за виключенням міжбюджетних трансфертів та коштів, що передаються до місцевих бюджетів з державного бюджету – 19020100) в розрізі розподілу надходжень за контролюючими органами за 2018-9 міс. 2020 рр., млн грн., то бачимо що у 2019 р. вони склали 61 662 337,21 тис. грн., що включає доходи ДФС у розмірі 10 339 248,94 тис. грн., доходи ДМС у 49 512 935,27 тис. грн. та інші надходження у розмірі 1 810 152,99 тис. грн. За 2019 р. вони склали 262 138 991,27 тис. грн., що включає доходи ДФС у розмірі 13 237 751,01 тис. грн., доходи ДМС у 46 590 120,75 тис. грн. та інші надходження у розмірі 2 311 119,51 тис. грн. За 9 міс 2020 р. відповідні надходження склали 11 713 952,51 тис. грн., що включає доходи ДФС у розмірі 9 844 622,06 тис. грн. та інші надходження у розмірі 1 869 330,45 тис. грн. (табл. 1)

Таблиця. 1

**Доходи загального фонду державного бюджету по Київській області
в розрізі розподілу надходжень за контролюючими органами
за 2018-2020 рр., тис. грн**

Фіскальний орган	Роки		
	2018	2019	2020 (9 міс)
ДФС	10 339 248,94	13 237 751,01	9 844 622,06
ДМС	49 512 935,27	46 590 120,75	-
Інші	1 810 152,99	2 311 119,51	1 869 330,45
Разом	61 662 337,21	62 138 991,27	11 713 952,51

Примітка. Розраховано автором самостійно за даними ГУДКСУ у Київській області

Якщо проаналізувати динаміку доходів місцевих бюджетів Київської області за 2018-9 міс. 2020 рр. то відзначимо, що у 2019 р. відповідні надходження становили 36,97 млрд грн. Порівняно із попереднім роком вони знизились 1,02 млрд грн. Проте за 9 міс. 2020 р. до місцевих бюджетів Київської області надійшло 20,31 млрд грн., що становить близько 55% річних надходжень у 2018 та 2019 рр. Тому можна стверджувати, що надходження місцевих бюджетів Київської області у 2020 р. будуть значно менші ніж за попередні 2 роки (рис. 1).

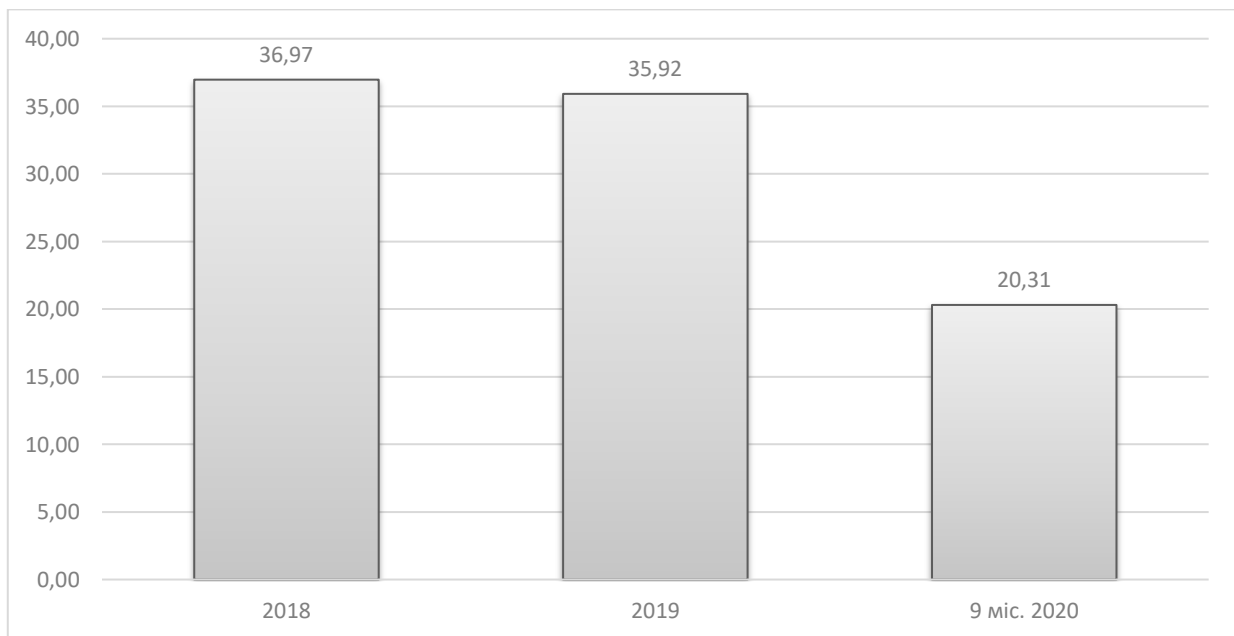

Рис. 1. Динаміка доходів місцевих бюджетів Київської області за 2018-9 міс. 2020 рр., млрд. грн.

Примітка. Розраховано автором самостійно за даними ГУДКСУ у Київській області

Більшість доходів державного бюджету спрямовується до загального фонду, однак пропорції розподілу кожного року змінюються. У структурі доходів місцевих бюджетів Київської області за 2018-9 міс. 2020 рр. близько 90% складають надходження до загального фонду.

Воловодик Ірина Олександрівна
Студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ
Науковий керівник: к.е.н, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Квасниця О.В.
Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Виконання повноважень місцевими органами влади потребує здійснення видатків із відповідних бюджетів, відмінності у формуванні доходів та у складі й обсягах видатків бюджетів місцевого самоврядування обумовлюють необхідність проведення міжбюджетного регулювання. Основою міжбюджетного регулювання є розмежування видатків між ланками бюджетної системи, проведене відповідно до розподілу повноважень між центральними органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Вирівнювання бюджетної забезпеченості регіонів передбачає необхідність врахування особливостей місцевих бюджетів та їх впливу на формування обсягу видатків, зменшення фактичних диспропорцій між місцевими бюджетами.

Важливими перевагами розподілу бюджетних коштів шляхом проведення формульних розрахунків є розмежування видатків місцевих бюджетів на основі чіткої та стабільної формули, що дозволяє використовувати принципи перспективного планування і прийняти раціональні рішення щодо використання бюджетних коштів. Основою міжбюджетного регулювання є розмежування видатків і доходів між ланками бюджетної системи, проведене відповідно до розподілу повноважень між центральними органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Виконання таких повноважень залежить від діючої системи міжбюджетних відносин. Вирівнювання фінансового потенціалу територій є важливою передумовою справедливого розподілу доходів, без чіткого упорядкування функцій між центральними та місцевими органами державної влади у сфері надання суспільних послуг важко досягти ефективного розподілу фінансових ресурсів у межах економіки. Удосконалення

видаткової частини місцевих бюджетів має відбуватись у напрямі розширення власних видаткових повноважень органів місцевого самоврядування, виходячи із цілей досягнення ефективності використання коштів місцевих бюджетів, та встановлення чіткого розподілу повноважень між рівнями влади [1].

Доцільне наукове обґрунтування розмежування видатків між ланками бюджетної системи, визначальним фактором якого має стати ефективність використання бюджетних коштів. Крім того, досягнення оптимальності у сфері розподілу видаткових повноважень повинно спиратися на принцип, відповідно до якого місцеві органи влади мають відповідальність за фінансування тих суспільних благ, для яких важливим є врахування потреб місцевого населення. Зростання ролі місцевих органів влади в управлінні фінансовими ресурсами є запорукою вирішення проблем територіального розвитку. При цьому обґрунтоване закріплення за місцевим самоврядуванням видаткових повноважень на стабільній основі є визначальним чинником становлення дієздатної та ефективної місцевої влади та подальшого соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць.

Дослідження зарубіжного досвіду планування бюджетних видатків дозволило визначити пріоритетні напрями реформування вітчизняної системи планування видатків місцевого самоврядування, основними з яких мають бути: запровадження програмно-цільового методу та середньострокового бюджетного планування на місцевому рівні, розробка та впровадження системи моніторингу й оцінки соціально-економічної результативності видатків місцевих бюджетів за допомогою якісних і кількісних показників. Євроінтеграційний розвиток держави передбачає ефективне рівномірне функціонування територій, здатних вирішувати завдання регіонального значення, що потребує відповідного фінансового забезпечення та реалізується через систему формування бюджетів місцевого рівня. Тому актуальним є питання удосконалення принципів планування видаткової частини місцевих бюджетів, основним з яких має бути підвищення зацікавленості місцевих органів влади на всіх рівнях управління в ефективності бюджетних видатків. Світовий досвід у сфері бюджетного

планування показує, що формування видаткової частини місцевих бюджетів повинно здійснюватись із урахуванням особливостей соціального й економічного розвитку країни та територій, що надасть можливість підвищити ступінь обґрунтованості та передбачуваності у проведенні бюджетної політики на рівні місцевого самоврядування [2].

Формування місцевих бюджетів має ґрунтуватись на прогнозних та програмних документах соціально-економічного розвитку територій. Вирішення зазначених питань можливе за умови застосування середньострокового планування видатків місцевих бюджетів, яке дозволяє зосередити увагу на пріоритетних цілях економічної політики на перспективний період. Середньострокове планування видатків місцевих бюджетів передбачає оцінку наявних ресурсів із урахуванням макроекономічних тенденцій, зокрема динаміки реального валового внутрішнього продукту, індексу споживчих цін, соціальних стандартів.

Необхідними складовими у системі управління видатками місцевих бюджетів мають стати контроль за використанням бюджетних коштів з метою оцінки рівня ефективності виконання місцевими органами влади видаткових повноважень. Для реалізації зазначеного доцільно використовувати такі групи показників: планові та фактичні бюджетні показники, фінансові коефіцієнти, показники результативності використання бюджетних коштів, показники вартості одиниці послуги, продукту.

На даний час існує потреба у підвищенні прозорості та ефективності видатків місцевих бюджетів, забезпеченні їх зв'язку із стратегічними цілями соціально-економічної політики адміністративно-територіальних одиниць. Одним із основних напрямів реформування місцевих бюджетів є запровадження системи їх формування, орієнтованої на виконання пріоритетних завдань розвитку регіонів у найбільш ефективний спосіб, зокрема із використанням програмно-цільового методу. Складовими програмно-цільового методу є бюджетні програми, їх відповідальні виконавці, паспорти цих програм, результативні показники бюджетних програм та фінансові інструменти,

притаманні цьому методу, моніторинг та оцінка ефективності виконання бюджетних програм. При програмно-цільовому методі увага зосереджується не стільки на розвитку мережі та утриманні штатів установ, скільки на результатах реалізації бюджетних програм. Використання програмно-цільового методу на місцевому рівні в умовах недостатності бюджетних коштів дозволить забезпечити збільшення інвестиційних і кредитних ресурсів [3].

Реалізація бюджетного процесу із застосуванням програмно-цільового методу має передбачати наступне:

- підвищення рівня прозорості та ефективності використання коштів місцевих бюджетів;

- посилення відповідальності розпорядників бюджетних коштів за досягнення кінцевих результатів та контролю за ефективністю здійснених видатків;

- планування видатків місцевих бюджетів на наступний бюджетний період із урахуванням соціально-економічних результатів, отриманих внаслідок реалізації бюджетних програм у попередньому періоді;

- формування бюджетних програм на основі пріоритетів державної та регіональної політики, стратегічних планів розвитку територій та галузей економіки на середньо- та довгострокову перспективу [4].

Розробка бюджетних програм місцевого самоврядування в галузях освіти, охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення, фізичної культури та спорту, соціального захисту сім'ї, дітей та молоді, житлово-комунального господарства з метою посилення ступеню впливу регулювання міжбюджетних відносин на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць має здійснюватись із урахуванням єдиних методологічних підходів до формування місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом. Розроблено та запропоновано методологічні засади оцінки результативності бюджетних програм при складанні та виконанні місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом, що ґрунтуються на системі відповідних інтегрованих показників та передбачають оцінку таких складових: фінансової частини бюджетної програми,

результативності бюджетної програми, адміністративного управління бюджетною програмою, ефективності використання ресурсів бюджетної програми.

Проведений аналіз реалізації бюджетних програм головних розпорядників коштів місцевих бюджетів засвідчив певні позитивні досягнення економічного та соціального розвитку. Основними результатами реалізації бюджетних програм у галузі охорони здоров'я стали збільшення тривалості життя, у тому числі внаслідок придбання сучасного обладнання; у галузі освіти – модернізація навчально-матеріальної бази та покращення умов перебування дітей у навчальних закладах; у житлово-комунальній сфері – реконструкція та ремонт мереж водопостачання та водовідведення, поліпшення експлуатаційних якостей та технічного стану дорожнього господарства, економія електричної енергії завдяки впровадженню енергозберігаючих заходів та технологій. Запропоновані методологічні засади складання та виконання місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом сприятимуть переходу місцевих органів влади на більш ефективний рівень реалізації бюджетної політики, спрямований на зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, перетворення місцевих бюджетів у ефективний інструмент соціально-економічного розвитку територій [5]

У сучасних умовах особливого значення набуває питання використання місцевих бюджетів як інструменту соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць і фінансової основи забезпечення повноважень центральних та місцевих органів влади під час виконання закріплених за ними зобов'язань. Побудова ефективної моделі економіки потребує теоретичного переосмислення і практичного дослідження фінансових ресурсів місцевих органів влади, удосконалення видатків відповідних бюджетів, механізму їх планування й визначення ролі у збалансованому функціонуванні територій.

Список використаних джерел:

1. Іваненко В.О. Місце та роль місцевих податків і зборів у забезпеченні місцевого самоврядування. *Фінанси України*. 2005. № 4. С. 32-34.
2. Корягін М. Еволюція наукових поглядів на місцеві бюджети у світовій економічній думці. *Ефективність державного управління*. 2011. Вип. 28. С. 312-318.
3. Раделицький Ю.О., Галамай Р.Я., Симанич Н.Б. Імплементация досвіду ефективного адміністрування майнових податків розвинених країн у вітчизняну практику. *Економіка і держава*, 2019. №1, С. 68-72.
4. Раделицький Ю. О., Піхоцька О. М. Фінансова децентралізація: проблеми та перспективи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. Львів*, 2016. Вип. 6 (122). С. 103-107.
5. Новіков О.Є., Ключник А.В. Економічний потенціал сільських територій: теоретичний аспект. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2015. Вип. 2. Т. 1. С. 12-19.

Горецька Олеся Василівна

Студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ

Науковий керівник: к.е.н доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Мелих О.Ю.

Західноукраїнський національний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Перш за все слід зазначити, що Пенсійний фонд є одним із тих механізмів держави, основною функцією яких є здійснення соціального забезпечення громадян. Зокрема, по своїй суті Пенсійний фонд призначений для надання фінансової допомоги тим громадянам, що в силу тих чи інших причин втратили працездатність і не здатні самі себе забезпечувати. Засоби на надання такого роду фінансової допомоги поступають із державних фінансів.

Чинне законодавство визначає Пенсійний фонд України також як центральний орган виконавчої влади, організація роботи якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики України. Пенсійний фонд України виступає як елемент механізму держави основною функцією якого є здійснення соціального захисту громадян, які в силу встановлених причин (пенсійний вік, інвалідність чи вислуга років на важких для здоров'я виробництвах) втратили працездатність або годувальника, а отже втратили джерело свого доходу, і, як результат, не спроможні самі себе забезпечувати.

Завдання, які виконує Пенсійний фонд України класифікуються нами у залежності від періоду на яких вони визначені на стратегічні і тактичні. Перелік стратегічних і тактичних завдань Пенсійного фонду України наведений нами на рис. 1.

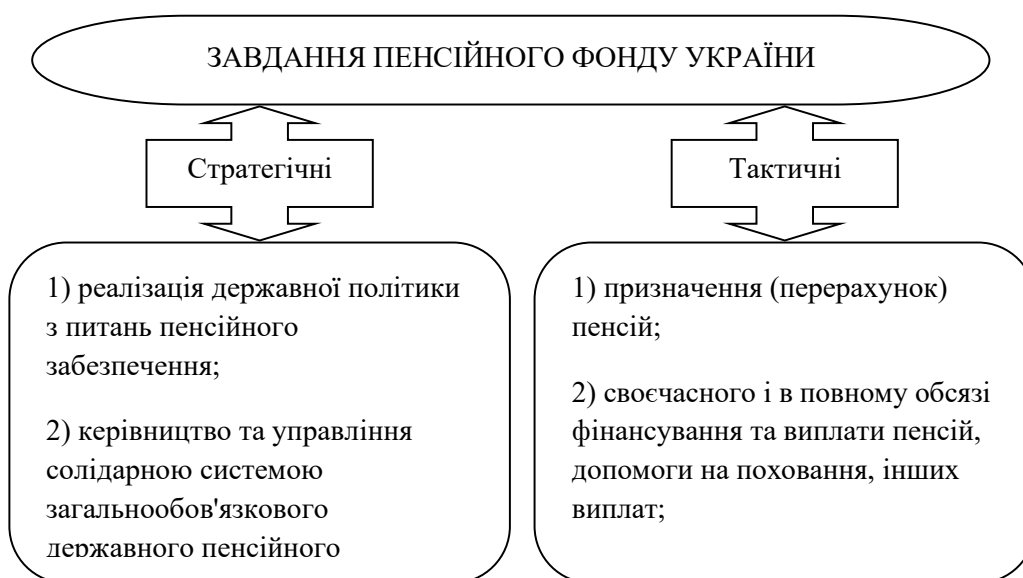

Рис. 1. Завдання Пенсійного фонду України

Примітка. Складено на основі [1]

Як видно з рис. 1, основними стратегічними завданнями Пенсійного фонду України які реалізуються на довгострокову перспективу нами визначено реалізацію державної політики з питань пенсійного забезпечення населення

країни через організацію відповідного механізму управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування а також забезпечення керівництва та управління нею.

Основні тактичні завдання, які стоять перед Пенсійним фондом України, реалізація яких дозволяє вирішити стратегічні завдання, нами визначені призначення та щорічний перерахунок пенсійних виплат; забезпечення фінансування та виплати трудових і соціальних пенсій своєчасно і у повному обсязі, допомоги на поховання пенсіонерів; ефективне та цільове використання коштів солідарного пенсійного страхування, удосконалення методів та інструментів фінансового планування, звітності і системи контролю за витрачанням власних коштів; виконання інших завдань, визначених законами України та покладених на Пенсійний фонд України указами Президента України.

У процесі реалізації стратегічних і тактичних завдань Пенсійний фонд України виконує функції представлені на рис. 2.

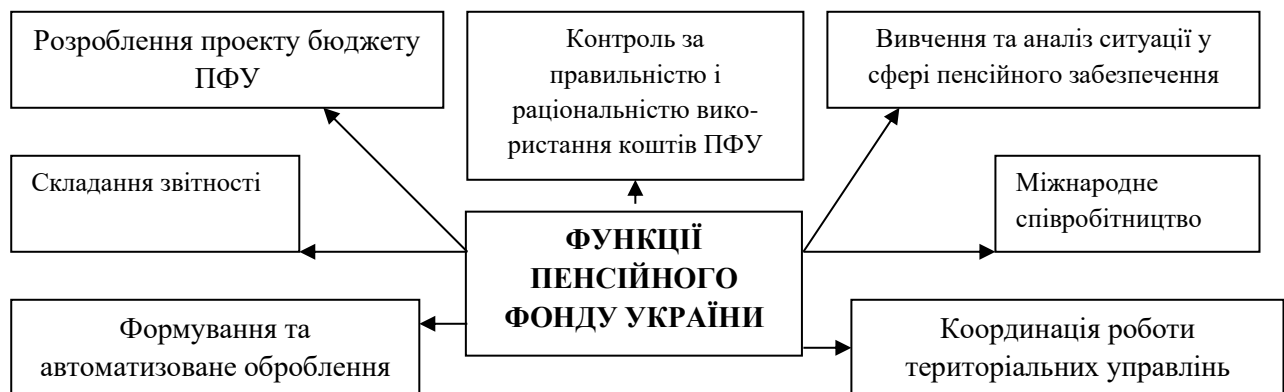

Рис. 2. Функції Пенсійного фонду України

Примітка. Складено на основі [2, с. 9]

Як видно із рис. 2, у відповідності до покладених на нього завдань, Пенсійний фонд України виконує такі основні функції: аналізує та вивчає поточну ситуацію у сфері пенсійного страхування; щорічно розробляє проект бюджету Пенсійного фонду України; організовує роботу із автоматизованої обробки даних в системі Пенсійного фонду України; координує, організовує та контролює роботу територіальних управлінь Пенсійного фонду України;

здійснює контроль за цільовим використанням власних коштів; встановлює і розвиває міжнародні зв'язки з організаціями та країнами; проводить інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення України; готує фінансову звітність, передбачену чинним законодавством; здійснює інші повноваження, визначені законами України та указами Президента України.

Керівництво діяльністю Пенсійного фонду України здійснює правління Пенсійного фонду України, чисельність і персональний склад якого затверджуються Кабінетом Міністрів України. Пенсійний фонд України є самостійною, неприбутковою установою яка провадить свою діяльність на підставі затвердженого його правлінням статуту. Управління Пенсійним фондом України відбувається на паритетній основі між державою, представниками застрахованих осіб та роботодавців через відповідні правління і виконавчі дирекції, до складу яких входять представники від цих сторін. Нагляд за діяльністю Пенсійного фонду України здійснює відповідна Наглядова рада. На рис. 3 представлено функції правління Пенсійного фонду України.

Рис. 3. Функції правління Пенсійного фонду України

Примітка. Складено на основі [3, с. 48].

Як видно з рис. 3. правління Пенсійного фонду України виконує такі основні функції: визначає тактичні та стратегічні завдання вирішення яких покладено на органи Пенсійного фонду України; щорічно затверджує і погоджує із Міністром соціальної політики план роботи Пенсійного фонду України; приймає нормативно-правові акти, що визначають діяльність Пенсійного фонду України; затверджує положення про територіальні робочі органи Пенсійного фонду України; приймає рішення з інших питань діяльності фонду. Голова Правління Пенсійного фонду України має двох заступників, які призначаються на свої посади за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра соціальної політики України, і звільняються із зайнятої посади Президентом України.

Почергові засідання Правління Пенсійного фонду України відбуваються по мірі потреби, але не менше ніж один раз на квартал. Правління є правомочним приймати рішення за наявності на засіданні не менше двох третин від його складу. Рішення приймаються більшістю голосів присутніх на засіданні членів правління. У разі необхідності, для розгляду наукових рекомендацій та проведення ґрунтовних фахових консультацій з питань діяльності Пенсійного фонду України можуть утворюватися постійно або тимчасово діючі консультативні або дорадчі органи.

До організаційної структури Пенсійного фонду України входять Правління Пенсійного фонду України та центральний апарат у м. Києві. Крім того, Пенсійний фонд України реалізує свої функціональні обов'язки безпосередньо та через утворені в установленому порядку головні (централізовані і нецентралізовані) управління Пенсійного фонду України в областях, місті Києві, м. Севастополі, а також об'єднані управління та віддалені робочі місця фахівців фонду, сервісні центри (відділи обслуговування громадян).

Пенсійний фонд є одним із тих механізмів держави, основною функцією яких є здійснення соціального забезпечення громадян.

Джерелами формування коштів Пенсійного фонду України є частка від сплати єдиного соціального внеску, який спрямовується до системи

загальнообов'язкового державного соціального страхування; інвестиційний дохід; надходження із Державного бюджету України та інших державних цільових фондів; суми від застосування фінансових санкцій; благодійні та добровільні внески юридичних чи фізичних осіб.

Відзначимо, що однією з найгостріших проблем на сьогоднішній день постає наповнення бюджету Пенсійного Фонду. Пенсійний фонд України, який є самостійною фінансово-банківською системою, що здійснює управління фінансами пенсійного забезпечення на території всієї держави.

Список використаних джерел:

1. Тулай О.І. Актуальні проблеми діяльності Пенсійного фонду України. *Проблеми Економіки*. №1. 2016. С.132-139. URL: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2016-1_0-pages-132_139.pdf
2. Цигилик І.І. Проблеми розвитку пенсійної системи України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. №6. С. 8-13.
3. Шпильовий С. Є. Проблеми системи пенсійного забезпечення в Україні та шляхи її вдосконалення. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка*, 2017, № 2-13, с. 46-49.

Горшунова Олеся Гусейніївна
Головний державний інспектор ГУ ДПС у Вінницькій області

СИСТЕМА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Велика кількість наукових праць присвячені проблемам, наскільки недосконалою та заплутаною є податкова система України, що податки є занадто обтяжливими для населення та господарюючих суб'єктів, що необхідні кардинальні реформи тощо. Проаналізувавши податкові системи зарубіжних

країн та порівнявши їх з податковою системою України можна прийти до висновку, що недосконалість Української податкової системи перебільшена. Цей міф зручний, в першу чергу, для політиків, які декларуючи популістські гасла про необхідність зниження податкового тиску та прийняття нового, більш досконалого податкового законодавства, здобувають таким чином прихильність виборців та мають змогу отримувати передвиборні грошові внески від великих платників податків.

Європейські економісти, на відміну від українських політиків, не розглядають високий податковий тиск як проблему, яку необхідно усунути. Адже важливе значення має ефективність використання залучених коштів та правильний їх перерозподіл. Тому високий податковий тиск не став країнам Європи на заваді стабільного економічного зростання та високого рівня життя населення. Громадяни отримують від держави широкий перелік послуг, а підприємці - сприятливі умови для ведення господарської діяльності. Отже, сплачуючи високі податки, платники податків отримують взамін розвинену інфраструктуру, медичне забезпечення, громадський порядок. У місцевості, де ці функції виконуються державою на високому рівні, умови розвитку бізнесу кращі, вартість нерухомості вища. Іншими словами, податок капіталізується у власності самої нерухомості, підвищуючи на неї попит.

Таку ж ситуацію можна спостерігати і при сплаті акцизу на нафтопродукти. У випадку направлення податкових надходжень від сплати акцизного податку власниками транспортних засобів на покращення якості доріг витрати на ремонт автотранспорту зменшаться, вже не говорячи про зниження рівня дорожньо-транспортних пригод.

Сплата податків та покращення рівня життя населення, навіть при найбільш ефективному використанні коштів, отриманих від платників істотно розірвані в часі. Це дозволяє недалекоглядним політикам культивувати у виборців недовіру до податкової системи в цілому, пропонуючи прості рішення там, де їх просто не може бути.

Ще один міф, пов'язаний з української системи оподаткування, складність наших податкових процедур. За весь час незалежності нашої держави у платників виховане глибоке переконання в тому, що наша податкова звітність – найскладніша і не зрозуміла для простої людини. Однак, це не відповідає дійсності.

Для порівняння, у США податкові юристи спеціалізуються не просто на податковому праві, як у нас, або на окремих податках, як в ЄС, а на окремих частинах податку на доходи фізичних осіб, що пояснюється складністю податкових норм, вміщених в «Federal Tax Code», обсяг офіційної редакції якого становить 74608 сторінок. Податкові органи в США та в країнах Європи, до рівня життя яких ми прагнемо, наділені набагато ширшими повноваженнями, а податкова звітність підприємців набагато складніша. Податкові органи наділені правом тотального контролю за кожен дохід, кожену трату своїх громадян. Отже українська податкова система не гірше податкових систем розвинутих країн. Більш того, окремі елементи нашої податкової системи навіть кращі, ніж у розвинутих країн.

А тепер порівняємо податковий тягар України з іншими країнами. Наприклад, в економічній теорії існує така категорія – Tax Freedom Day. Це конкретна дата, до якої громадяни країни повністю виконали свої зобов'язання перед федеральними та місцевими бюджетами (якщо уявити, що зароблені ними гроші вони віддають повністю) і з якої почали заробляти на себе. Наприклад, громадяни Німеччини працюють на державу 200 днів на рік, бельгійці працюють на свого короля 215 днів на рік, француз – 207 днів. І всі ці показники більші, ніж панщина, яку середньовічний кріпак відпрацьовував на свого господаря. В Україні ми витрачаємо 179 днів на рік аби віддати гроші державі, на себе ж ми працюємо 186 днів. Бельгійці сплачують податків у три рази більше ніж громадяни нашої держави. Якщо ці данні представити у відсотках, то вийде така картина. Рейтинг країн Європи за податковими ставками на доходи населення: Бельгія – 55,5%, Німеччина, Угорщина, Франція, Австрія - близько 49 %, Італія, Швеція, Фінляндія, Словенія, Чехія – понад 40%. В Україні ж ставка податку на

доходи фізичних осіб залежно від розміру отриманого доходу становить лише 15-17%.

Отже, головна проблема українського оподаткування – не податкова система як така, а позиція недалекоглядних політиків, які вказують на суцільні недоліки фіскальної політики уряду. Так наша податкова система недосконала, але недосконала як і будь-яка інша. Необхідно залишити полум'яні гасла та заклики, на які так ведеться електорат. Натомість потрібно працювати з нюансами, доводити до досконалості недосконалих, але не такий вже поганий нормативний матеріал.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 11.10.2020р.).

Гриценюк Владислав Сергійович

*Студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: к.е.н, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Квасниця О.В.
Західноукраїнський національний університет*

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Трансформаційні перетворення економіки мають суттєвий вплив на склад та структуру доходів і витрат українських домогосподарств, оскільки дають можливість залучати додаткові джерела отримання доходів (ведення підприємницької діяльності, отримання додаткових доходів від власності тощо) та призводять до розширення напрямів здійснення витрат.

Фінансові ресурси домогосподарств є одним із найважливіших показників добробуту суспільства, рівня соціального та економічного розвитку держави. Основна частина фінансових ресурсів домогосподарств формується за

допомогою грошових доходів. Тому для вимірювання рівня життя населення потрібно здійснити насамперед аналіз структури їх доходів у сучасних умовах [1].

Перш ніж проаналізувати доходи домогосподарств, охарактеризуємо домогосподарства України за останні 5 років (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика домогосподарств України у 2015-2019 рр.

	2015	2016	2017	2018	2019
Середній розмір домогосподарства, осіб	2,59	2,58	2,58	2,58	2,58
Середній розмір домогосподарства у розрахунку на умовних дорослих, осіб	2,11	2,11	2,11	2,11	2,11
Розподіл домогосподарств за кількістю осіб у їх складі	%				
одна особа	20,3	19,7	19,9	19,7	19,5
дві особи	32,5	32,3	32,0	32,8	33,4
три особи	25,9	26,9	27,3	26,5	26,7
чотири особи і більше	21,3	21,1	20,8	21,0	20,4
Частка домогосподарств із дітьми до 18 років (%)	38,2	38,2	38,2	37,8	37,9
Частка домогосподарств без дітей (%)	61,8	61,8	61,8	62,2	62,1
Розподіл домогосподарств із дітьми за кількістю дітей у їх складі	%				
одна дитина	75,7	76,0	75,4	75,1	74,6
дві дитини	21,2	21,4	21,9	21,4	22,6
три дитини і більше	3,1	2,6	2,7	3,5	2,8

Джерело: побудовано автором за даними [2]

З таблиці 1 бачимо, що середній розмір домогосподарств зменшився у 2016 р., а останні 4 роки залишався незмінним. Упродовж досліджуваного періоду переважали домогосподарства з 2-х осіб, а також без дітей. Серед домогосподарств, які мають дітей, найбільшу частку склали домогосподарства із 1 дитиною.

В загальній структурі витрат домогосподарств України у 2019 році найбільше коштів витрачається на продукти харчування та безалкогольні напої

(46,6%), а також значна частка витрат припадає на непродовольчі товари та послуги (41,5%) (табл. 2).

Таблиця 2

Структура сукупних витрат домогосподарств України у 2015-2019 рр.

	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6
Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	4952,0	5720,4	7139,4	8308,6	9670,2
Структура сукупних витрат домогосподарств					
Споживчі сукупні витрати	92,9	93,2	92,9	92,0	91,3
продукти харчування та безалкогольні напої	53,1	49,8	47,9	47,7	46,6
алкогольні напої, тютюнові вироби	3,3	2,9	3,1	3,4	3,2
непродовольчі товари та послуги	36,5	40,5	41,9	40,9	41,5
в тому числі:					
одяг і взуття	5,7	5,6	5,5	5,4	5,5
1	2	3	4	5	6
житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	11,7	16,0	17,0	15,2	14,6
предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	2,0	1,7	2,0	2,1	1,8
охорона здоров'я	3,7	4,2	3,8	4,0	4,1
транспорт	3,7	3,6	3,7	3,7	4,8
зв'язок	2,4	2,3	2,4	2,6	2,8
відпочинок і культура	1,5	1,4	1,6	1,8	1,6
освіта	1,1	1,0	1,1	1,0	1,1
ресторани та готелі	2,0	2,2	2,3	2,4	2,6
різні товари і послуги	2,7	2,5	2,5	2,7	2,6
Неспоживчі сукупні витрати	7,1	6,8	7,1	8,0	8,7
<i>Довідково: оплата житла, комунальних продуктів та послуг</i>	10,2	14,7	15,4	13,9	13,0

Джерело: побудовано автором за даними [2]

Варто відзначити щорічне зростання загальної величини номінальних доходів домогосподарств України протягом останніх 5 років, тоді як поточні витрати також зростали, як свідчить рис. 1.

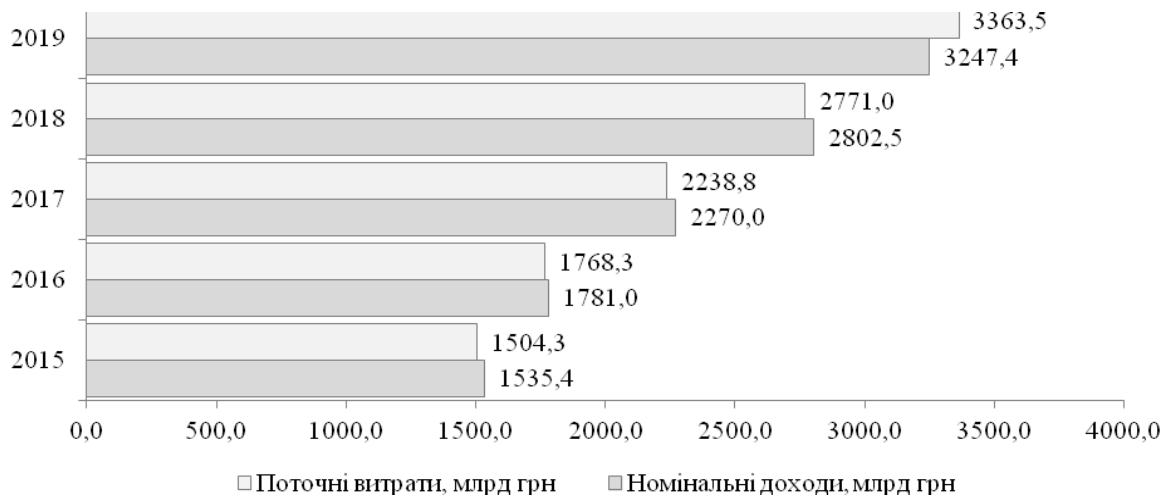

Рис. 1. Рівень поточних витрат і номінальних доходів домогосподарств у 2015-2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [2]

У 2019 р. зафіксоване стрімке зменшення фінансових заощаджень домогосподарств, що обумовлено, на нашу думку, значним зростанням споживчих витрат, а у 2019 р. вони перевищували доходи, що унеможливило здійснення домогосподарствами фінансових заощаджень (рис. 2).

Рис. 2. Рівень споживчих витрат і фінансових заощаджень домогосподарств у 2015-2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [2]

В цивілізованому світі домогосподарства і держава мають органічні взаємозв'язки. З одного боку, вони об'єктивно зацікавлені в існуванні сильного державного апарату, який забезпечує охорону кордонів країни, підтримує правопорядок, створює і вдосконалює законодавство, регулює функціонування різних сфер і галузей економіки та керує адміністративно-територіальними утвореннями, забезпечує значною мірою безкоштовні освітні та медичні послуги тощо. Весь цей громіздкий державний апарат утримується за рахунок податків, зборів та інших платежів, в т. ч. і громадян (домогосподарств) – і це є об'єктивною умовою існування країни, її суспільства і кожного з нас.

Таким чином, формування і використання фінансових ресурсів домогосподарств є важливим та активним важелем економічного стимулювання суспільного виробництва та стабільного соціального розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Глущенко О.В. Фінансові ресурси домогосподарств як складова частина фонду національного добробуту України. *Економічний аналіз*. 2016. Том 24. № 1. С. 122-132.

2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Демчук Ірина Ігорівна
Студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ
Науковий керівник: к. е. н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Шулюк Б.С.
Західноукраїнський національний університет

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Прискорення глобалізаційних процесів, які суттєво ускладнюють функціонування фінансових систем внаслідок появи широкого спектру новітніх

фінансових продуктів та послуг, вимагають від громадян вирішення доволі складних завдань, до розв'язання котрих вони часто виявляються непередготовленими. Відтак, через відсутність необхідних фінансових знань та навиків прийняття зважених фінансових рішень, на фоні агресивної пропозиції і реклами таких продуктів та послуг з боку комерційних структур, в суспільстві відбувається накопичення значних диспропорцій та ризиків, здатних у сучасних умовах перерости в проблему національного масштабу.

Актуальність питань низького рівня фінансової грамотності населення особливо зростає в останні десятиліття, коли значно загострилися проблеми непосильного особистого боргового навантаження, відсутності ефективних заощаджень, нездатності громадян вживати ефективних заходів, спрямованих на захист власного добробуту тощо. Саме цей період ознаменувався посиленням уваги урядів розвинених країн світу до проблем підвищення фінансової грамотності населення. У цей час у США, Великобританії, Австралії та інших державах починали діяти національні стратегії і програми підвищення фінансової грамотності, на реалізацію яких уряди спрямовували кошти з державного бюджету, а також залучали приватні і громадські організації. Сьогодні питання фінансової грамотності включені в обов'язкові і факультативні освітні програми багатьох країн світу.

Особливо актуальним питання підвищення фінансової грамотності є і для України. Адже більшість наших співгромадян (зважаючи на особливості історичного розвитку держави) не лише мають слабкі уявлення щодо засадничих принципів функціонування фінансового ринку та потенційних можливостей інвестування, але й відчувають колосальну недовіру до вітчизняних фінансових інституцій.

Відтак, оцінюючи стан фінансової грамотності населення в Україні, спробуємо окреслити можливі шляхи її підвищення з урахуванням передового зарубіжного досвіду.

Безумовно, у підвищенні рівня фінансової грамотності мають бути зацікавлені передусім самі громадяни, адже грамотний споживач фінансових

продуктів і послуг виявляється краще захищеним від шахрайських дій зі сторони недобросовісних продавців таких продуктів і послуг. Низький же рівень фінансової грамотності населення призводить до прийняття неефективних інвестиційних рішень, збільшення рівня особистих боргових зобов'язань, передачі негативного фінансового досвіду підростаючому поколінню, неефективного формування пенсійних заощаджень тощо.

При цьому зазначимо, що оволодіння азами фінансової грамотності потребують усі категорії громадян. Так, у дітей основи фінансової освіченості формують уявлення про цінність грошей, створюють фундамент для розвитку постійних навиків планування сімейного бюджету і заощаджень. На жаль, основ фінансової грамотності не викладають у середній школі. А це міг би бути надзвичайно корисний урок для школярів (навіть, можливо, більш цінний, ніж безліч інших речей, котрі їм старанно викладають і які навряд чи колись пригодяться у повсякденному житті). Не опікуються формуванням належного рівня фінансової грамотності молоді і у вищій школі, адже дисциплін, пов'язаних із формуванням навиків ефективного управління особистими фінансами, у робочих навчальних планах вищих навчальних закладів годі й шукати. Знання основ фінансової грамотності, безумовно, потрібне і дорослим громадянам для прийняття зважених фінансових рішень в процесі інвестування та оцінки пов'язаних із ним ризиків, а також для планування майбутнього пенсійного забезпечення.

У підвищенні фінансової грамотності громадян має бути зацікавлена і держава, адже високий рівень фінансової грамотності сприяє притоку тимчасово вільних коштів населення у фінансовий сектор країни, стимулює розвиток конкуренції на фінансовому ринку та забезпечує макроекономічну стабільність у суспільстві. Водночас, низький рівень фінансової грамотності населення обмежує можливості і знижує ефективність державного регулювання фінансового ринку. До того ж, з макроекономічної точки зору недостатній рівень знань у сфері функціонування фінансових послуг означає низький рівень залучення широких верств населення до їх споживання, а, отже, обмежує рівень

і якість заощаджень та інвестицій, які загалом і формують потенціал економічного зростання країни.

Зацікавленими у високому рівні фінансової грамотності є також й інституції фінансового ринку, які безпосередньо надають фінансові послуги громадянам. Адже недостатня фінансова грамотність споживачів сприяє росту негативних зовнішніх ефектів, спровокованих недобросовісними надавачами фінансових послуг, що, безумовно, призводить до зменшення довіри населення до фінансового сектору загалом. Фінансові установи абсолютно не зацікавлені у фінансово неосвічених громадянах, оскільки чим більше буде фінансово грамотних клієнтів, тим стабільніше працюватиме фінансовий ринок і, відповідно, знижуватиметься частка ризикових фінансових операцій, зменшуватиметься відсоток проблемних кредитів тощо [1].

Дослідження, проведені Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світовим банком та іншими міжнародними організаціями, свідчать про недостатній рівень фінансової грамотності більшості населення світу. Це, в свою чергу, призводить до прийняття рішень потенційними споживачами фінансових послуг без грамотного та виваженого прорахування й оцінки можливих ризиків від обрання тієї чи іншої послуги в майбутньому.

Нехтування населенням наслідків неправильних рішень при виборі фінансових послуг замість поліпшення обертається погіршенням фінансового добробуту. В свою чергу, відсутність інформації або її фрагментарне подання обмежує доступ до фінансових послуг для значної частини населення.

Така ситуація не сприяє забезпеченню стійкості фінансового сектору та, відповідно, ефективного економічного розвитку країни. Належний рівень фінансової грамотності населення безпосередньо впливає на здатність ефективно управляти власним коштами, раціонально здійснювати їх розподіл на короткострокові та довгострокові заощадження.

Споживачі фінансових послуг, які неефективно управляють своїми фінансовими зобов'язаннями, стають заручниками фінансових установ, які надали такі послуги. Це особливо відчувається в періоди фінансових криз, котрі

загрожують стабільності фінансової системи як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Розширення спектра фінансових послуг, їх ускладнення, з одного боку, та необхідність перегляду підходів до користування ними, з другого боку, об'єктивно зумовлюють актуальність вирішення проблеми підвищення рівня фінансової грамотності населення, котра як в Україні, так і у світі набуває дедалі більшої актуальності.

Список використаних джерел:

1. Кізима Т. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2012. Вип. 2. С. 64-71.

Захарко Тетяна Ігорівна

Студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Мелих О.Ю.

Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Забезпечення сталого розвитку держави без кардинального реформування державних фінансів в цілому і бюджету як їх центральної ланки неможливе в умовах бюджетної децентралізації. За допомогою державного бюджету забезпечується функціонування країни, сприяння її соціально-культурному та економічному розвитку. Саме за допомогою бюджету здійснюється акумуляція коштів для подальшого фінансування пріоритетних напрямків, ефективного і цільового використання бюджетних коштів, а також

активізуються заходи стосовно зростання обсягів надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Це зумовлює потребу в комплексі організаційних та методологічних заходів на усіх рівнях для забезпечення своєчасного і повного надходження всіх доходів, належного здійснення видатків та постійного моніторингу виконання дохідної та видаткової частин державного бюджету [1].

Виходячи із сучасного розвитку суспільства, актуальним постає потреба у побудові вдосконаленої системи формування доходів Державного бюджету України. Пошук найприйнятніших напрямків зростання надходжень бюджету, а також їх оптимізації та виявлення потенційних резервів зростання потрібно здійснювати відповідно до особливостей політики держави щодо доходів. Вирішення такої проблеми потрібно розглядати враховуючи об'єктивність економічних законів розвитку суспільства і суспільного відтворення.

Першочергово, це відноситься до поточних завдань і зобов'язань держави щодо виконання дохідної частини бюджету відповідно до бюджетних показників, що затвержені у бюджетному періоді. При цьому процес виконання запланованих показників бюджету відбувається шляхом мобілізації до бюджету надходжень. Крім того, реалізація довгострокової програми із дотриманням поставлених стратегічних цілей щодо формування доходів держави, забезпечення стабільного надходження їхніх джерел, визначення оптимальних шляхів зростання, тенденцій приросту дохідної бази з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів впливу [2, с.41].

Варто відмітити, що сучасна практика складання та затвердження Державного бюджету України та місцевих бюджетів свідчить про відсутність єдиного методологічного підходу до формування дохідної частини бюджетів, недосконалість державної концепції щодо формування доходів бюджетів, недостатній рівень виконання окремих видів надходжень, недотримання стратегічних цілей суспільного розвитку, тощо. Виходячи з цих фактів, вважаємо, що вирішення проблеми формування дохідної державного бюджету можливе за умови покращення макроекономічної ситуації в державі.

На даний час, незважаючи на прийняття законодавчих змін та впровадження економічних реформ у державі, оцінюючи реалії такої практики, стає зрозуміло, що ні реформування системи оподаткування, ні отримання значних позикових коштів не сприяють скороченню бюджетного дефіциту та виведення з “тіні” підприємницьких доходів. Та не вирішують основної проблеми, а саме, зростання обсягів виробництва і надання якісних суспільних послуг. Збільшення дохідних джерел стає можливим в умовах успішного функціонування в державі виробничих потужностей, що забезпечуватиме стабільну фінансово-економічну основу для формування доходів державного бюджету. Для цього потрібно чітко визначити стратегії розвитку реального сектору економіки.

Однією з пропозицій науковців є запровадження у практичну діяльність стратегії конкурентоспроможності, це регулюватиме створення та функціонування конкурентного середовища за однакових умов для всіх виробників, а метою буде покращення фінансово-економічної ситуації в державі, і це в результаті призведе до збільшення бази оподаткування.

Всі практичні заходи повинні бути спрямовані на раціоналізацію товарів і послуг, об'єктивний ринковий розподіл коштів держави, відмову від прямої підтримки підприємств, це буде сприяти нарощенню дохідної бази бюджету та скороченню бюджетних видатків [3].

Практика планування та забезпечення виконання усіх видів доходів державного бюджету показує що, у бюджетному процесі є значна кількість проблем щодо здійснення податкової політики, зокрема функціонування системи оподаткування загалом та адміністрування окремих податків і зборів фізичних та юридичних осіб.

Виникнення відхилень у дохідній частині бюджету в контексті реалізації бюджетної політики держави обумовлено низькою якістю планування, що спостерігалось останніми роками при організації державних фінансів. Саме ому в умовах бюджетної децентралізації актуальним є питання щодо посилення ролі планування у формуванні бюджету та здійсненні стратегічного планування [4].

Вагомим чинником формування реальних показників доходів є відповідність і узгодження прогнозних надходжень показникам соціально-економічного розвитку держави.

Нереалістичність прогнозних макроекономічних показників, їх нестабільність та неодноразова зміна при складанні та затвердженні державного бюджету не забезпечує розрахунок конкретних обсягів дохідних джерел, що не сприяє їх ефективному виконанню [5, с. 247]. Рівень виконання планових показників доходів бюджету і легалізація “тіньових” доходів вказує на дієвість чинної системи оподаткування, а також на ефективність здійснення фінансової політики держави загалом. В умовах сталого розвитку держави та впровадження процесів бюджетної децентралізації ефективна податкова система забезпечує стабільну мобілізацію та зростання доходів бюджету.

Політика держави стосовно регулювання податкового навантаження повинна бути гнучкою та поміркованою, особливо в період бюджетного реформування і становлення демократичних засад розвитку суспільства, що сприятиме поступовому зростанню доходів державного бюджету, оптимізації їх структури в результаті попередження розширення “тіньового” сектору економіки [6, с. 270].

Альтернативним шляхом збільшення бюджетних коштів стало розширення переліку податкових, неподаткових та інших надходжень із застосуванням високих податкових ставок при відсутності єдиного підходу щодо їхнього справляння та ведення пільгового оподаткування для забезпечення їх постійної потреби.

Реформування державних фінансів повинно бути спрямовано на забезпечення сталих тенденцій зростання доходів державного бюджету за рахунок:

- прийняття ефективного і дієвого чинного бюджетно-податкового законодавства, забезпечення його стабільності і однозначності трактування;
- здійснення інвентаризації діючих пільг та пільгових режимів відповідно до сучасних реалій розвитку держави;

- розширення податкової бази за рахунок регулювання доходів фізичних та юридичних осіб, їх легалізації [7, с.47].

Усі чинники які впливають на формування доходів державного бюджету можна поділити на дві основні групи: економічні і організаційні. Економічні чинники впливу охоплюють склад та структуру доходів бюджету, зміну ставок податків, зміну об'єктів оподаткування. Організаційні чинники включають стабільність податкової системи, податкову культуру, організацію взаєморозрахунків в економіці, платіжну дисципліну, відповідальність за несвоечасність сплати податкових, неподаткових та інших платежів.

Для належного виконання дохідної частини державного бюджету найбільш оптимальним є використання непрямих методів зовнішнього і внутрішнього фінансового контролю. Це сприятиме ефективній боротьбі контролюючих органів з тінізацією доходів. Застосування цього підходу буде сприяти захисту інтересів тих суб'єктів, які не ухиляються від оподаткування, а також уникненню недобросовісної конкуренції зі сторони тіньових структур.

Основним на даному етапі бюджетної децентралізації є втілення поставлених стратегічних цілей і завдань щодо формування дохідної бази бюджетів різних рівнів бюджетної системи. Саме це є запорукою побудови демократичного суспільства і забезпечення фінансової самодостатності держави та регіонів для досягнення необхідного рівня добробуту населення.

Виходячи із вищезазначеного, для забезпечення зростання доходів державного бюджету необхідно:

- Всі зусилля спрямовувати на зростання обсягів ВВП, збільшення дохідності фізичних та юридичних осіб, забезпечення зайнятості населення;
- Протидіяти розвитку тіньової економіки;
- Створення однакових правових вимог в оподаткуванні вітчизняних й іноземних підприємців, що є платниками податків;
- Створення в державі належних економічних і правових умов функціонування усіх суб'єктів господарювання, щоб стимулювало їх до сплати відповідних платежів до бюджету;

- Впроваджувати дієві методи державного фінансового контролю за правильністю та своєчасністю сплати податків фізичними та юридичними особами, вжиття заходів по недопущенню порушення чинного законодавства;

- Пошук альтернативних джерел надходжень до державного бюджету;

- Посилення інвестиційної складової бюджетів.

Обов'язковим має залишатись застосування планування і прогнозування бюджетних показників на середньо-та довгострокову перспективу як важливих складових системи регулювання соціально-економічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Сенік О. Підтримання збалансованості Державного бюджету України в умовах його дефіцитності. Науковий блог НаУ «Острозька Академія» 2015.: URL: <http://naub.oa.edu.ua/2015>

2. П'ятаченко Г.О. Удосконалення механізму наповнення дохідної частини бюджету. *Фінанси України*. 2008. №5. с.75

3. Стефанюк І.Б. Методологічні засади визначення ефективності витрачання бюджетних коштів. *Економіка. Фінанси. Право*. 2014. 134 с.

4. Нікітішин А. О. Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання. *Ефективна економіка*. 2016. №2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4789>

5. Молдаван Олексій Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ : монограф. Нац. ін.-т стратег. дослідж. К. : НІСД, 2011. 377 с.

6. Кислиця О. Я. Проблеми планування бюджетних доходів. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. №8. С. 270 – 275.

7. Д'яконова І.І. Причини та фактори бюджетного дефіциту. *Банківська справа*. 2005. №3. с.47-50.

Корінь Мирослава Володимирівна
Головний спеціаліст відділу освіти
Зборівської міської ради Тернопільської області
Сидор Ірина Петрівна
К.е.н., доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Освіта була і надалі залишається найвищим національним пріоритетом, основою для розвитку особистості, суспільства та держави. Тому створення високоефективної системи якісної освіти – це об'єктивна вимога часу.

Сучасний етап розвитку системи освіти України характеризується її реформуванням, пошуком шляхів приведення змісту у відповідність з особистісними запитами населення, світовими стандартами.

Реформування, яке торкнулося загальної середньої освіти в Україні, включає дві гілки – реформу децентралізації влади та освітню реформу «Нова українська школа». Для сучасного стану системи управління освітою характерний процес децентралізації, тобто передача ряду функцій і повноважень від вищих органів управління нижчим. Отож, метою реформи місцевого самоврядування є, передусім, забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Йдеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів.

У стратегії розвитку Зборівської міської ради пріоритетне місце займає розвиток галузі освіти. Функції місцевих органів виконавчої влади в галузі загальної освіти, (ст. 37 Закону України "Про загальну середню освіту") може виконувати також створений ОТГ власний орган управління освітою. Орган управління створюється відповідно до розробленої дорожньої карти. Таким чином утворився відділ освіти у Зборівській громаді (міській раді).

З утворенням відділу освіти міської ради відбулось наближення влади до проблем освіти, школи;

- управлінські та фінансові повноваження зосереджені в єдиному органі управління – місцевій раді та відділу освіти, який є структурним органом даної ради;

- зникла неузгодженість управлінських повноважень між районною радою, сільськими радами та районною державною адміністрацією;

- основним стало надання якісної освіти та ефективного витрачання коштів;

- більше уваги почали приділяти покращенню матеріально-технічної бази, але одночасно підвищились вимоги до надання освітніх послуг.

Здобуття освіти забезпечують передусім освітні заклади. Саме вони забезпечують широку пропозицію освітніх послуг. Сучасна мережа закладів освіти складається з:

1) 14 закладів дошкільної освіти та навчально-виховних комплексів, в яких виховується 441 дитина дошкільного віку

2) 15 закладів загальної середньої освіти та навчально-виховних комплексів, в яких навчається 1836 учнів у 129 класах і 135 класах-комплектах, із них:

– 6 закладів загальної середньої освіти I-III ступенів (2 НВК) – 1490 учнів, зокрема, опорний навчальний заклад Зборівська ЗОШ I-III ст., де навчається – 607 учнів;

– 7 закладів загальної середньої освіти I-II ступенів (3 НВК) – 328 учнів;

– 2 заклади загальної середньої освіти I ступеня – 18 учнів.

Упродовж 2017-2020 років також суттєво посилено інституційні основи розвитку системи національної освіти. У 2017 році ухвалено Закон України «Про освіту», розпочалась реформа середньої освіти. Першого вересня 2018 року стартувала реформа «Нова українська школа». Вперше було виділено державні кошти (та співфінансування 10% місцевих коштів) на закупівлю сучасних парт, меблів, дидактичних матеріалів та комп'ютерного обладнання для НУШ. Створено та затверджено новий Держстандарт

початкової освіти, згідно якого передбачено розвиток компетентностей, що включає надання знань, навичок, умінь, а також цінностей дитині, на основі яких вона формуватиме своє становлення як особистість і громадянин. 16 січня 2020 року прийнято новий Закон «Про повну середню загальну освіту»

Через дефіцитні бюджети на освіту, нерегулярне надходження бюджетних коштів і непрозорість їх розподілу на обласному і місцевому рівні відбулось зниження якості та ефективності освітніх послуг. Особливу роль повинна відігравати система управління та контролю за діяльністю бюджетних установ щодо ефективності використання фінансових ресурсів держави. Для поліпшення становища, що склалося, політику фінансування освіти потрібно формувати відповідно до соціально-економічної доцільності здійснених бюджетних видатків та поєднання вітчизняного й світового досвіду [3].

2018 рік можна вважати роком реформування галузі освіти. Змінено підходи до фінансування освіти. Запроваджено нову формулу нарахування освітньої субвенції. Формула є одним з ключових повноважень Міністерства освіти і науки України, переданих в рамках децентралізації шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу України, затверджених у грудні 2014 року. Для МОН це доволі нова сфера, оскільки до цього розподіл коштів на освіту на рівні районів було виключно відповідальністю Міністерства фінансів. Саме тому це повноваження вимагає від МОН створення нової спроможності, процедур і механізмів збору даних. До Бюджетного кодексу було внесено зміни щодо принципів, за якими розподіляються кошти цієї субвенції. Якщо раніше формула розподілу базувалася на нормативі фінансового забезпечення, який встановлював Мінфін, кількості учнів у школах, що підпорядковані розпоряднику коштів, типі шкіл і типі населеного пункту, то тепер в основі формули лежатимуть реальні витрати на зарплатню вчителів.

Отже, реформування освіти вже розпочалось та зумовлене необхідністю ефективного використання коштів, подолання негативних явищ, що мають місце в українському суспільстві. Проте, очевидно, що в разі зменшення загального контингенту учнів в Україні, якщо не вживати активних заходів для адаптації

освітніх мереж до таких демографічних змін, існує значний ризик того, що середня наповнюваність шкіл, особливо в сільській місцевості, також знижуватиметься разом з середніми показниками наповнюваності класів [2, с. 91].

У цілому видатки на освіту з місцевих бюджетів зросли на 81,7 млрд. грн. Найбільше видатків на освіту з місцевих бюджетів спрямовано у 2018 та 2019 роках, що передусім пов'язано з впровадженням реформи з децентралізації влади, зокрема передачі повноважень на базовий рівень, та стартом реформи Нової української школи. Проте через недосконалу мережу та формулу розподілу освітньої субвенції відділ освіти не має можливості виплачувати заробітну плату з максимальним показником престижності педагогічної праці – 30%. Буде виплачуватись престижність в середньому 15%.

Зберігаючи мережу шкіл і надаючи захист працевлаштуванню вчителів, Україна уникала конфліктів через закриття шкіл. Ціною таких місцевих рішень, які були прийняті в багатьох селах по всій країні, стало значне зниження ефективності шкільної освіти. Ще одним важливим аспектом є те, що в Україні питання оптимізації шкільних мереж є надзвичайно важким для обговорення, більше ніж в інших країнах, через фінансову кризу.

Теперішній надзвичайно небажаний стан місцевих освітніх мереж в Україні є результатом 25 років змішаних обов'язків і відповідальності в освітній галузі та незадовільного управління галуззю та бюджетом.

Реформування системи шкільної освіти України є нагальною проблемою, яка має комплексний характер. Серед шляхів покращення фінансування можна виділити три:

- 1) удосконалення механізму державного фінансування, збільшення фінансування через збільшення освітньої субвенції;
- 2) збільшення фінансування коштами місцевого бюджету;
- 3) проведення оптимізації мережі.

У дослідженнях Яна Герчинського розглядається два підходи, запроваджені в Україні для вирішення проблеми малокомплектних сільських

шкіл, а саме проект створення так званих “однокомплектних шкіл” (започатковано у 2006 році) та проект створення “опорних шкіл” (започатковано у 2015 році) [1].

Оптимізація мережі закладів освіти, попри її непопулярність, є вимогою часу вона не є самоціллю і тим більше головним результатом реформ в освіті. Це лише один із необхідних кроків на шляху до побудови ефективної системи надання високоякісних освітніх послуг. Проте, для того щоб забезпечити доступність освіти до кожного учня потрібно ефективно організовувати процес перевезення учнів та педагогів.

Удосконалення освітніх мереж не повинно розглядатися як те, чого можна досягти швидко. Сьогодні визначено конкретну стратегію зі створення освітніх округів, опорних шкіл та оптимізації мережі освітніх установ. Оптимізація освітньої мережі, створення опорних шкіл забезпечить підвищення якості освіти, рівний доступ до неї, економічну ефективність функціонування навчальних закладів, урізноманітнення наданих освітніх послуг.

Для досягнення світових стандартів в даній галузі необхідна побудова економічних механізмів, які б забезпечили ефективну систему фінансування. Україна повинна здійснити перехід від переважно бюджетного фінансування освіти до залучення додаткових джерел, таких як комерційний бізнес та банки. Потрібно розширити можливості навчальних закладів залучати додаткові кошти за некомерційних фондів; використання грантової підтримки дослідних проєктів та освітніх інновацій; розширення списку платних послуг, що надаються навчальними закладами.

В українському законодавстві слід чітко визначити освітні функції, які покриватимуться за рахунок освітньої субвенції, та види видатків, які повинні фінансуватися з місцевих бюджетів. Для поліпшення становища, що склалося, політику фінансування освіти потрібно формувати відповідно до соціально-економічної доцільності здійснених бюджетних видатків та поєднання вітчизняного й світового досвіду.

Практика державного фінансування освіти не залишається сталою і незмінною, постійно змінювані внутрішні та зовнішні умови функціонування галузі диктують необхідність удосконалення всього фінансового механізму: податкової бази, нормативного визначення обсягів фінансування, системи міжбюджетних відносин. Нагальною є потреба формування прозорого, цільового, стимулювального характеру фінансування бюджетних сфер і освіти, у тому числі з посиленням елементів відповідальності та зменшення впливу суб'єктивних чинників (ручного керівництва) на процес прийняття фінансових рішень у системі освіти.

Список використаних джерел:

1. Герчинський Я. Фінанси освіти в Україні: окремі стратегічні питання. К.: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2017. 152 с.
2. Сидор І. П., Трусова Н. В. Освітня субвенція в контексті регулювання міжбюджетних відносин в Україні. Соціальні, економіко-правові та фінансові виклики в умовах глобальних трансформацій: Монографія / За ред. Л. Гур'янової, В. Цибакової; Братислава – Харків: ВШЕМ – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 188 с. (С. 86-96).
3. Сидор І. П., Мотика С. С. Фінансування галузі освіти в контексті освітньої реформи. *Методологічні проблеми фінансової теорії та практики: збірн. наук. праць*. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 178с.

Кізима Тетяна Олексіївна
Д.е.н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету
Мельник Леся Любомирівна
Головний спеціаліст Фінансового управління Трускавецької міської ради

ПРАГМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ МІСТА

У нинішніх вітчизняних реаліях недостатній обсяг фінансових ресурсів актуалізує проблему міжбюджетних трансфертів, які створюють баланс доходів і видатків для місцевої влади. Ними є кошти, які в безоплатному й безповоротному порядку передаються з одного бюджету до іншого (у більшості випадків із державного бюджету місцевим бюджетам, рідше – у реверсному напрямку). Їхня мета зводиться до згладжування невідповідності між обсягом бюджетних коштів того чи іншого рівня влади та повноваженнями, які на нього покладені. Відтак доречним є твердження: чим більше коштів формується за їх рахунок, тим меншу компетенцію та відповідальність отримує місцева влада.

Велика питома вага міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів узвичаїлася в практиці не лише України, але й низки держав із фінансово сильним місцевим самоврядуванням. Вважаємо, що їх надмірний вплив ставить органи влади на місцях у пряму залежність від центру; держава ж обгрунтовує це зацікавленістю у фінансуванні деяких видатків і здійсненні контролю за ними. На наш погляд, для самодостатності місцевих бюджетів збільшення такої фінансової підтримки певною мірою може бути небезпечним як економічними, так і політичними наслідками. Адже розвивати насамперед слід власні доходи, здатні перетворити територіальні громади із дотаційних на ті, які зможуть забезпечити себе фінансовими ресурсами самостійно.

Зазначимо, що формування організаційно-економічних засад розвитку територій не заперечує пряму трансфертну залежність дохідної частини місцевих бюджетів. Навпаки, ці засади визначають життєздатність місцевої влади, що дає

можливість вирішувати важливі питання місцевого значення. Адже на політичній мапі світу важко знайти державу чи регіон, які сформували б власну ресурсну базу лише за рахунок податкового та неподаткового методів, не використовуючи трансфертних інструментів.

Варто наголосити, що у пп. 5 ст. 9 Європейської хартії місцевого самоврядування зазначено, що захист фінансово слабких органів місцевої влади передбачає запровадження процедур бюджетного вирівнювання або аналогічних заходів із метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування і фінансового навантаження, яке вони несуть [1]. Для цього в бюджетному законодавстві України передбачено використання дотацій вирівнювання, які дають змогу за об'єктивної відсутності коштів додатково профінансувати функції та завдання, які місцева влада здійснює в межах власної компетенції.

Згідно з пп. 7 цієї ж статті в міру можливості дотації місцевій владі мають призначатися не для фінансування конкретних проектів [1]. Цей принцип формування доходів місцевих бюджетів відповідає їх змісту як безповоротної допомоги з бюджету вищого рівня, що немає цільового характеру та надається у випадку перевищення видатків над доходами. З одного боку, держава використовує такий інструмент для фінансової підтримки органів влади з тим, аби збалансувати повноваження з ресурсними можливостями. З іншого боку, надмірне використання дотацій може дестимулювати їх у збільшенні власних надходжень та пошуку інших доходів, не заборонених законодавством.

Практика надання дотацій місцевим бюджетам України свідчить про істотне збільшення їх обсягу (за 2009–2018 рр. деякі показники зросли в десятки разів). Найбільшу питому вагу мали субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (понад 95 %, решта – базова, стабілізаційна й інші дотації). Тож абсолютно погоджуємося з І. Луніною, що в тих випадках, коли місцева влада забезпечує реалізацію національної політики в певних галузях (наприклад, щодо здобуття середньої освіти або охорони здоров'я), доцільно підвищити роль цільових трансфертів [2, с. 73].

Відтак проаналізуємо чинну практику використання міжбюджетних трансфертів на прикладі бюджету міста Трускавець.

У 2018 році міський бюджет отримав субвенції з обласного бюджету:

на фінансування інвестиційних проектів (реконструкція фасаду ДНЗ №6 «Теремок») – 455,0 тис. грн.;

на облаштування спортивних майданчиків – 100,0 тис. грн.;

на фінансування мікропроектів місцевого розвитку – 1076,2 тис. грн.;

на капітальний ремонт вул. Помірецька - 500,0 тис. грн.;

на реконструкцію міського парку – 2000,0 тис. грн.;

на компенсаційні виплати на пільговий проїзд автомобільним транспортом окремим категоріям громадян – 166,4 тис. грн.;

на придбання житла дітям-сиротам – 698,8 тис. грн.;

на реалізацію обласної програми з покращення соціального захисту багатодітних сімей (придбання навчального приладдя дітям) – 5,8 тис. грн.;

на придбання обладнання для «СЗШ №2-гімназія» за рахунок залишку освітньої субвенції, що утворився на початок року в сумі 917,7 тис. грн.;

на реалізацію проекту «Пізнання через діалог» – 45,0 тис. грн.;

на компенсацію вартості наданих послуг з організації сімейного відпочинку поранених учасників АТО (ООС) (у тому числі бійців-добровольців АТО), батьків загиблих учасників АТО – 17,0 тис. грн.

У 2019 році в обсязі видатків загального фонду бюджету міста було враховано реверсну дотацію державному бюджету в сумі 1298,4 тис. грн.

Прогнозні показники міжбюджетних трансфертів на 2020-2021 роки подано у табл. 1, а більш детальна інформація щодо субвенцій – у табл. 2.

Таблиця 1

Прогнозні показники міжбюджетних трансфертів на 2020-2021 рр, тис. грн

Назва показника	2020 рік	2021 рік
Базова дотація	-	-
Реверсна дотація	-	-
Субвенції	119893,6	134993,0

**Структура офіційних трансфертів бюджету міста Трускавця
на 2020-2021 рр, тис. грн. [3]**

Назва показника	2020 рік	2021 рік
Офіційні трансферти	119 893,6	134 993,0
Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	32 907,8	41 003,0
Медична субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	23 541,0	25 330,0
Субвенція з місцевого бюджету на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, особам, які не мають права на пенсію, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, тимчасової державної допомоги дітям, тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату, допомоги по догляду за особами з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, компенсаційної виплати непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за особою з інвалідністю I групи, а також за особою, яка досягла 80-річного віку за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	29 764,8	31 675,0
Субвенція з місцевого бюджету на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), управління багатоквартирним будинком, поводження з побутовими відходами (вивезення побутових відходів) та вивезення рідких нечистот, внесків за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку води та теплової енергії, абонентського обслуговування для споживачів комунальних послуг, що надаються у багатоквартирних будинках за індивідуальними договорами за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	33 500,0	36 800,0
Субвенція з місцевого бюджету на виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною", оплату послуг із здійснення патронату над дитиною та виплату соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя, підтримку малих групових будинків за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	180,0	185,0

Насамкінець зазначимо, що у сфері взаємовідносин державного та обласного бюджету з місцевими бюджетами у середньостроковому періоді відповідно до положень Бюджетного кодексу України є реформування міжбюджетних відносин з метою забезпечення регіонального економічного зростання, підвищення рівня фінансової незалежності та видаткової автономності місцевих бюджетів, підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

У зазначеному контексті передбачається здійснити такі заходи:

підтримка стійкого економічного та соціального розвитку регіону з урахуванням збалансування загальнодержавних і регіональних інтересів;

зміцнення інвестиційної складової місцевих бюджетів шляхом розширення джерел формування бюджету розвитку та збільшення інвестиційних ресурсів місцевих бюджетів;

забезпечення принципу субсидіарності при визначенні міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами з урахуванням критеріїв повноти надання гарантованих послуг та наближення їх до безпосереднього споживача.

Основними результатами, яких планується досягти, є: підвищення фінансової спроможності місцевого бюджету; підвищення конкурентоспроможності, зростання інвестиційної привабливості та поживлення інноваційної активності в місті; підвищення питомої ваги коштів на соціальну підтримку, що надаються бідному населенню; підвищення ефективності використання бюджетних коштів соціального спрямування.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 (у редакції від 16.11.2009). URL : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_036
2. Луніна І. О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. Економіка України. 2014. № 11. С. 61–75.
3. Звіт про виконання міського бюджету міста Трускавець за 2018-2019 роки і прогноз на 2020-2021 роки.

Коваленко Василь Миколайович
Начальник відділу бухгалтерського обліку, звітності та господарського забезпечення Чемеровецької селищної ради

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

У сучасному українському суспільстві до кінця ще не усвідомлена небезпека ухилення від сплати податків, при якому не тільки бюджет держави недоотримує необхідні суспільству коштів, але і ухиляючись від сплати податку, платник ставить себе в більш вигідне становище порівняно з іншими платниками податків.

Відмітимо, що ухилення від сплати податків, є складовою частиною більш широкого поняття, а саме тіньової економіки.

Експерти міжнародної Асоціації дипломованих сертифікованих бухгалтерів (АССА), визначають тіньову економіку, як економічну діяльність і отриманий від неї дохід, який знаходиться за межею державного регулювання, оподаткування і нагляду. Сектор української економіки, який знаходиться у «тіні» складає 46% ВВП, або 1,1 трлн. грн. Це третє місце у світі: на першому Азербайджан – 67%, на другому Нігерія – 48% [1].

В результаті такі дії платників податків, породжують конфліктні ситуації і отримали в науковій і публіцистичній літературі різні визначення:

- мінімізація податків;
- обхід податків;
- ухилення від податків;
- податкова оптимізація;
- податкове планування.

Англійською мовою розрізняються поняття ухилення від податків (англ. Tax avoidance) і уникнути податків (англ. Tax evasion).

У нашій же літературі останнє поняття частіше замінюється поняттями «оптимізація оподаткування» або «податкове планування» (рис.1).

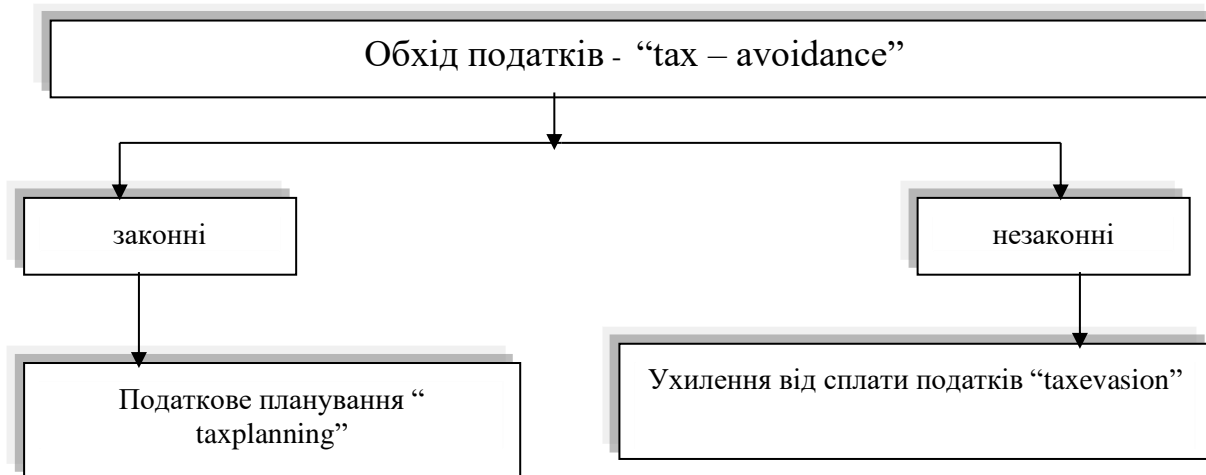

Рис.1. Різноманітні види ухилення від сплати податків [2,с.254]

Визначаючи якимось науково-практичне поняття, дослідники намагаються у доступній формі висловити своє сприйняття його сутності. Залишаючись об'єктом гострих дискусій, це питання виходить за рамки теорії.

Обхід податків є формою мінімізації податкових зобов'язань, при якій юридична або фізична особа за допомогою активних, частіше правомірних, дій виводить себе з категорії платників того чи іншого податку і, отже, не сплачує податок.

Ми приєднуємося до більшості науковців, які висвітлюють дану проблему, і під зменшенням податків (податковою мінімізацією) в загальному сенсі слова будемо розуміти ті чи інші цілеспрямовані дії платника податків, які дозволяють останньому уникнути або в деякій мірі зменшити його обов'язкові виплати до бюджету. Термін «мінімізація податків» невдалий в тому сенсі, що абсолютна мінімізація податків досягається при повному припиненні господарської діяльності платника податків. Всі способи мінімізації податків можна поділити на законні і незаконні, при цьому головною відмінністю між ними є порушення податкоплатником норми закону. У зв'язку з цим виділяють ухилення від сплати податків та оптимізацію податків.

Таким чином, аналізуючи поняття ухилення від сплати податків, запропоновані зазначеними авторами, можна помітити загальну для всіх точку зору-ухилення від сплати податків включає такі способи, при яких економічний

ефект у вигляді зниження розміру податкових платежів досягається із застосуванням будь-яких протизаконних дій.

Розглядаючи поняття оптимізації податків, можна виділити основний підхід фахівців в області оподаткування до цього явища. Суть його полягає в тому, що оптимізація податків ґрунтується на таких способах, при яких певний економічний ефект у вигляді зменшення податкових платежів досягається шляхом кваліфікованої організації роботи по нарахуванню і сплаті податків, що виключає або знижує випадки необґрунтованої переплати податків.

Податкова оптимізація - це зменшення розміру податкових зобов'язань за допомогою цілеспрямованих правомірних дій платника податків, що включають в себе повне використання всіх дозволених законодавством пільг, податкових звільнень і інших законних прийомів і способів. Дані способи з юридичної точки зору, на відміну від ухилення від сплати податків, не суперечать інтересам бюджету, не порушують норми податкового і кримінального законодавства, не тягнуть несприятливих наслідків для платників податків. У цьому і полягає головна відмінність податкової оптимізації від ухилення від сплати податків.

У розглянутих визначеннях ухилення від податків і податкової оптимізації не можна не виділити такої вагомий критерій, що дозволяє розмежувати дані категорії, як законність методів досягнення поставленої мети. Ми згодні з тим, що грань між законною оптимізацією податків і ухиленням від сплати податків визначається методами, які податкоплатник використовує з метою мінімізації податкових зобов'язань. Вибір таких методів дозволений платнику податків законом, і їх застосування свідчить про оптимізацію оподаткування. Однак для визначення меж оптимізації важливо врахувати критерій пріоритету господарської мети.

Інакше кажучи, якщо реальна мета платника податків - здійснення підприємницької діяльності, спрямованої на отримання доходів, а не мінімізація оподаткування, то він діє відповідно до закону. Якщо ж всі дії підприємця спрямовані на зниження податкового тягара і досягнення цієї мети не виправдано з точки зору ведення бізнесу, не відповідає сформованим на підприємстві

договірним відносинам, то такі дії платника податків, можуть кваліфікуватися як ухилення від сплати податків.

Що стосується визначення податкового планування, то в економічній літературі виділяють два основних підходи: перший - в основі податкового планування лежить мінімізація податкових зобов'язань платників податків; другий-поняття податкового планування базується на податковій оптимізації. Слід звернути увагу на те, що мінімізація і оптимізація податків-це не одне і теж. Якщо податкова мінімізація - це максимальне зниження всіх податків, то податкова оптимізація-це процес, пов'язаний з досягненням певних пропорцій усіх аспектів діяльності господарюючого суб'єкта в цілому, здійснюваних ним операцій і проектів.

Оптимізація податкового навантаження господарюючого суб'єкта тісно поєднана з податковим плануванням.

Податкове планування можна розглядати як законний, легальний спосіб зниження податкової бази в організації та мінімізації оподаткування. Воно здійснюється на основі використання пільг, зафіксованих у Податковому кодексі, а також способів і прийомів бухгалтерського обліку, закріплених в законодавчих та нормативних актах, в стандартах (ПСБО) бухгалтерського обліку. На нашу думку, податкове планування базується виключно на легітимній основі, тому розгляд такого явища, як ухилення від сплати податків, здійснюється поза контекстом податкового планування.

Таким чином, можна виділити дві основні форми мінімізації податків: ухилення від сплати податків і оптимізація податків.

У цьому контексті відмітимо наступне. Україна у 2020 році планувала розпочати автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки нерезидентів згідно міжнародного стандарту (Common Reporting Standard), який був розроблений Організацією економічного співробітництва і розвитку у Європі (ОЕСР) і схвалений G20. На сьогодні ДПС України отримує інформацію від зарубіжних партнерів з запізненням у кращому випадку у 6-7 місяців [3].

Крім того, заплановано приєднатися до її плану по протидії ухиленню від сплати податків – Base erosion and Profit Shifting (BEPS). В рамках цього плану ОЕСР розробила 15 кроків, які охоплюють різні сфери протидії агресивному податковому плануванню.

Серед них: вдосконалення правил трансфертного ціноутворення, попередження ухилення від сплати податків за допомогою міжнародних договорів, оподаткування доходів іноземних компаній, які контролюються, обмін інформацією.

Приєднання України до (BEPS) означає, що країна зобов'язується імплементувати мінімальний стандарт плану, який включає чотири кроки боротьби з податковими зловживаннями, які пов'язані з використанням спеціальних режимів оподаткування, попередження зловживань при використанні податкових конвенцій, розкриття інформації про використання схем агресивного податкового планування, збільшення ефективності механізмів вирішення суперечок по застосуванню договорів про уникнення подвійного оподаткування між країнами [3].

Характеристика і наслідки поведінки платників податків, спрямованої на зменшення податкових платежів відображені у табл.1.

На наш погляд, ухилення від сплати податків-це форма незаконної мінімізації зобов'язань податкових платежів, включаючи обхід податків, що є об'єктом податкового контролю і здійснюється платником податків шляхом податкових правопорушень або податкових злочинів.

Таким чином, розмежування податкової оптимізації та ухилення від оподаткування, визначення поняття ухилення і обставин, які дозволяють вважати певні дії ухиленням від сплати податків, необхідно встановити на законодавчому рівні.

**Характеристика і наслідки поведінки платників податків,
спрямованої на зменшення податкових платежів [4, с.256-258]**

Ознака	Оптимізація	Ухилення
Причина поведінки	Захист прав і законних інтересів власника майна	Навмисне бажання уникнути виконання обов'язку зі сплати податків
Ставлення до об'єкта оподаткування	Свідоме уникнення появи нового об'єкта оподаткування	Наявний об'єкт ховається з метою несплати податку
Ставлення до можливого зменшення податкової бази	Прагнення до повного використання вирахувань і пільг, передбачених законодавством	Відсутність законних підстав для використання вирахувань і пільг і тим не менше заявляється про право на них з метою несплати податку
Ставлення до порядку і термінів сплати податку	Прагнення до отримання передбачених законом відстрочок сплати податку	Навмисно створюється видимість сплати; наводяться недостовірні відомості з метою отримання відстрочки; створюються перешкоди сплаті недоїмки
Юридичні наслідки	Зниження податкових витрат	Стягнення недоїмки, пені, штрафу, залучення до кримінальної відповідальності

З точки зору громадянського права, використання податкових правил для оптимізації оподаткування це є можливим. Однак практика показує, що такі дії, як правило, призводять до ухилення від сплати податків або до зловживання правилами. Тому є неприпустимим, наприклад, оптимізація оподаткування шляхом укладення контрактів без економічного обґрунтування, метою яких є тільки мінімізація податків.

Список використаних джерел:

1. Украина занимает третье место в рейтинге стран с наибольшим объёмом теневой экономики – исследование. URL: <https://gordon.ua/com/news/politics/ukraine-zanimaet-trete-mesto-v-reitinge-stran-s-naibolshim-obemom-tenevoy-ekonomiki-issledovanie-195532.html>.

2. Адміністрування податків, зборів, платежів: навч. посіб. / [В.П. Хомутенко, І.С. Луценко, А.В. Хомутенко]; за заг. ред. В.П. Хомутенко Одеса: «Атлант», 2015. 314 с.

3. Через офшори идет три четверти украинского экспорта – ГФС URL: http://biz.censor.net.ua/news/3034468/через_ofshory_idet_tri_chetverti_ukrainskog_o_eksporta_gfs

4. Іванов Ю.Б. Податковий менеджмент: навч. посібн. / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима, В.В. Карпова. – К. : Вид-во "Знання", 2008. – 525 с.

Космінчук Ольга Вікторівна
студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку ЗУНУ
*Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Русін В. М.
Західноукраїнський національний університет*

ІНФРАСТРУКТУРНА СУБВЕНЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Як один із стимулів до добровільного об'єднання територіальних громад була передбачена субвенція на формування інфраструктури тих громад, що добровільно об'єдналися, або просто інфраструктурна субвенція. Це був один з інструментів підтримки розвитку ОТГ за кошти державного бюджету. Вперше така субвенція була запроваджена у 2016 році, і її отримали новостворені в 2015 році 159 ОТГ. Вона спрямовувалась тільки ОТГ, а не громадам, містам, селам чи районам. Від того часу її щорічно розподіляли між усіма ОТГ – як новоствореними, так і тими, які функціонують вже кілька років.

Призначення інфраструктурної субвенції достатньо широке: від покращення якості надання адмінпослуг, розроблення різного роду документації (проектної, містобудівної, планувальної) до будівництва та ремонту доріг, вулиць, мостів. Конкретні напрями використання коштів визначають самі органи місцевого самоврядування. За рахунок відповідної субвенції здійснюються капітальні видатки бюджетів ОТГ на розвиток інфраструктури. Така субвенція

використовується виключно на капітальні видатки, а саме на модернізацію інфраструктури ОТГ, будівництво, капітальний ремонт об'єктів інфраструктури комунальної форми власності тощо. Головним розпорядником бюджетних коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад (інфраструктурної субвенції) є Мінрегіон.

Так, із загального фонду державного бюджету, в 2016 році було надано 1 млрд грн для 159 ОТГ. У 2017 році кількість ОТГ склала 366 одиниць, а розмір субвенції збільшився до 1,5 млрд грн. У 2018 р. на ці цілі потрачено 1,9 млрд грн, а у 2019 р. 2,1 млрд грн (рис. 1).

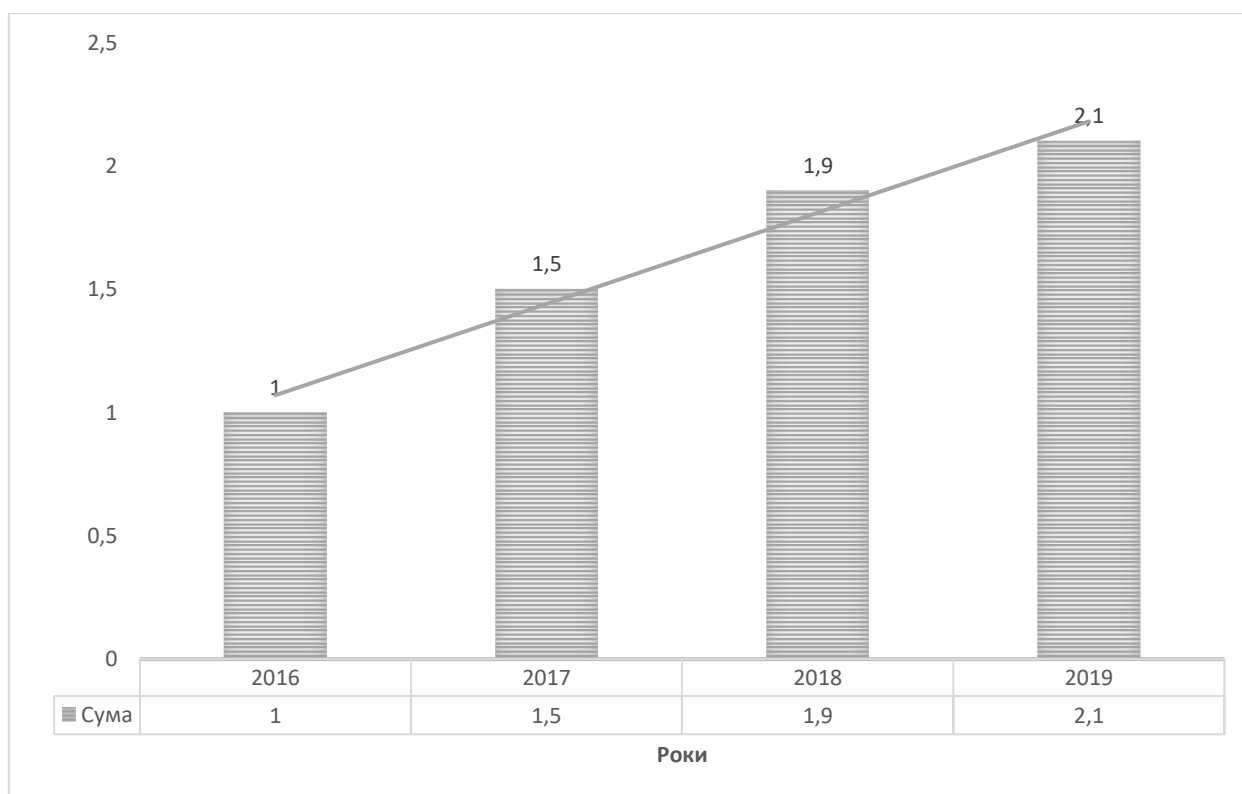

Рис. 1. Видатки бюджетів ОТГ, здійснені за рахунок інфраструктурної субвенції у 2016-2019 рр.

Примітка: Складено автором за даними [11; 2 33]

За 4 роки (2016-2019 рр.) сума закладених в держбюджеті коштів на підтримку та розвиток інфраструктури ОТГ зросла в 2,1 рази. В 2019 році обсяг інфраструктурної субвенції для ОТГ становить 2,1 млрд. грн. На перший погляд, це мізерна сума для трильйонного державного бюджету. Але в 2018 році частка

інфраструктурної субвенції в загальному обсязі трансфертів з держбюджету бюджетам ОТГ сягнула майже 10%. Тож не так вже й мало [4].

Отже, підсумовуючи можемо відзначити, для об'єднаних територіальних громад кошти інфраструктурної субвенції були вагомим джерелом фінансової підтримки їхніх бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 лютого 2019 р. URL: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/378/10.02.2019_ukr.pdf.

2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 листопада 2019 р. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11833>.

3. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 березня 2020 р. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/587/Моніторинг__10.03.2020.pdf

4. Інфраструктурна субвенція – у виграші старожили. URL: <https://cost.ua/732-infrastrukturna-subventsiya-u-vyhrashi-starozhyly/>

Кричун Алла Василівна
Студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ
Науковий керівник: д. е. н., професор кафедри
фінансів ім. С. І. Юрія Кізима Т.О.
Західноукраїнський національний університет

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Прогресивний розвиток сучасної економіки стає неможливим без фінансово освічених громадян – повноцінних учасників цього процесу. З цією метою десятиліттями в низці країн проводяться різноманітні освітні заходи, основною метою яких є формування покоління людей, які вміють раціонально розпоряджатися власними фінансами, вдало використовувати інструменти заощадження, виступати відповідальними споживачами товарів і послуг. Саме такі громадяни виступають основою стабільності і процвітання будь-якої держави світу.

В Україні рівень фінансової грамотності населення знаходиться на дуже низькому рівні. Населення не лише не знає як користуватися фінансовими інструментами, а й має низьку довіру до фінансової системи та її інститутів. Підвищення фінансової грамотності є актуальним питанням як для поліпшення добробуту громадян, так і для економічного розвитку країни [1].

Дослідження фінансової грамотності населення нині набуло широкого поширення по всьому світу завдяки проектам, підтриманим Організацією економічного співробітництва та розвитку і Світовим банком.

Сьогодні одним із пріоритетів діяльності Організації економічного співробітництва та розвитку визнано розвиток фінансової освіти, під якою розуміється «процес, у результаті якого клієнти (інвестори) поліпшують свої знання про фінансові продукти і концепції і за рахунок інформації інструктажу і (або) об'єктивних рекомендацій виробляють навички і зміцнюють довіру, щоб розуміти фінансові ризики і мати можливість робити поінформований вибір,

дізнатися про те, куди звертатися за допомогою, а також уживати інших ефективних заходів задля поліпшення свого фінансового добробуту і забезпечення захисту власних інтересів» [2].

Існує чимало визначень поняття «фінансова грамотність». Перш за все слід виділити офіційне визначення фінансової грамотності, яке представлено в документах ОЕСР: «Фінансова грамотність – це сукупність таких елементів, як обізнаність, знання, навички, установки (життєві орієнтири) і поведінка, що дають змогу приймати обґрунтовані фінансові рішення для досягнення особистого фінансового благополуччя» [2].

Відповідно до визначення Управління з регулювання і нагляду у сфері фінансових послуг Великобританії, фінансова грамотність (компетенція) передбачає здатність людей жити згідно з тими коштами, що є в їхньому розпорядженні, стежити за станом своїх фінансів, планувати свої майбутні доходи і витрати, особливо пенсію, правильно вибирати фінансові продукти і розбиратися у фінансових питаннях [3].

Цікавим є досвід уряду США, яким було створено Комісію з фінансової грамотності та освіти, а також Консультативну раду з фінансової грамотності при президенті США. У доповіді Консультативної ради з фінансової грамотності наводиться таке її визначення: «Уміння ефективно використовувати знання і навички з управління фінансовими ресурсами для досягнення фінансового благополуччя» [4].

Відтак, фінансова грамотність населення – сукупність світоглядних позицій, установок, знань і навиків громадян щодо ефективного управління особистими фінансами та здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень [5].

Серед науковців також існують різні підходи щодо тлумачення фінансової грамотності.

Так, Р. Кійосакі трактує фінансову грамотність як сукупність знань в сфері фінансів, а також вміння цими навичками користуватися [6].

Т. Кізіма фінансову грамотність розглядає як сукупність світоглядних позицій (установок), знань і навичок громадян щодо ефективного управління особистими фінансами та здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень [5, с. 65].

На думку І. Соркіна, фінансовою грамотністю є знання громадянами фінансових понять, а також можливостей та порядку використання населенням фінансових послуг [7, с. 305].

З точки зору Т. Смовженко, фінансова грамотність – це сукупність знань, вмінь та навичок, які потрібні населенню для прийняття відповідальних економічних і фінансових рішень з належним рівнем компетентності, і забезпечує соціальну стабільність у суспільстві [8, с. 35].

І. Ломачинська вважає, що фінансова грамотність – це спосіб мислення, котрий передбачає використання оптимальних шляхів та раціональних ідей для покращення якості та рівня життя як окремої людини, так і всього суспільства загалом [9, с. 118].

Інші визначення при загальному різноманітті формувань охоплюють різні аспекти, починаючи від управління особистим бюджетом, планування пенсійних заощаджень та інших важливих цілей в житті до розуміння таких інструментів, як страхування життя, ризиків приватних інвестицій на фінансових ринках, знання прав споживачів фінансових продуктів. Визначають фінансову грамотність як важливий елемент знань, який необхідний для прийняття рішень.

Відзначимо, що фінансову грамотність пов'язують безпосередньо з певною системою знань про основні фінансові продукти, що реалізуються на фінансовому ринку країни. Аналогічні визначення трактуються у відкритій енциклопедії Вікіпедії, що визначає фінансову грамотність як сукупність знань про фінансові ринки, особливості їх функціонування і регулювання, професійних учасників і пропоновані ними фінансові інструменти, продукти та послуги, вміння ними користуватися з повним усвідомленням наслідків своїх дій і готовністю брати на себе відповідальність за прийняті рішення [48]. Таке

трактування найповніше охоплює основні аспекти управління особистими фінансами громадян.

Водночас надто загальним і позбавленим будь-якої конкретики й цілеспрямованості вважаємо визначення фінансової грамотності, як ступеня володіння людиною культурою фінансової поведінки, фінансовими знаннями й навичками [10], адже важко здогадатись, що автори розуміють під фінансовою поведінкою, фінансовими знаннями й навичками та якими саме сферами обмежуються ці поведінка, знання й навички.

Визначення фінансової грамотності як сукупності знань, вмінь та навичок, потрібних для прийняття відповідальних економічних і фінансових рішень та вжиття заходів з належним рівнем компетентності [11], на наш погляд, дещо звужує трактування цього поняття, адже фінансова грамотність передбачає не лише наявність необхідних знань і навиків для прийняття відповідальних фінансових рішень, а й уміння формувати оптимальний бюджет, вести постійний облік особистих доходів і витрат, оминати ризики, здійснювати перспективне фінансове планування тощо.

Узагальнюючи різні підходи щодо визначення даного поняття, під фінансовою грамотністю будемо розуміти набуті людиною професійні компетенції, що дають їй змогу приймати зважені рішення щодо ефективного управління особистими фінансами діяти раціонально відповідно до конкретних життєвих обставин та здатність компетентно застосовувати відповідні знання і навички в процесі прийняття фінансових рішень. При цьому, під професійними компетенціями будемо розуміти вміння використовувати знання, навички та досвід управління особистими фінансами, з метою прийняття обґрунтованих рішень, направлених на отримання оптимального результату.

В багатьох країнах світу вміння заробляти й розпоряджатися коштами слугує критерієм успішної фінансової захищеності особистості в суспільстві. Отже, у цьому контексті питання сприйняття грошей і багатства, фінансових атрибутів у світогляді українців набуває першочергового значення і є невіддільним від проблеми формування фінансової культури населення.

Відтак, у найбільш узагальненому вигляді фінансова грамотність включає три взаємопов'язані складові: світоглядні позиції, знання і навички (табл. 1).

Таблиця 1.

Складові фінансової грамотності населення.

Складові фінансової грамотності населення	Характеристика
<i>Світоглядні позиції</i>	сформовані населенням традиції і культура фінансової поведінки та рівень усвідомлення ним необхідності підвищення фінансової грамотності.
<i>Знання</i>	передбачають освоєння й розуміння населенням основних фінансових категорій, понять, явищ і процесів (наприклад, сутності, мотивів і чинників заощаджень, природи й функцій фінансового ринку, принципів функціонування фінансових інституцій, співставлення ризику й дохідності тощо).
<i>Навички</i>	уміння знаходити й аналізувати фінансову інформацію, звичку відстежувати події на фінансовому ринку, уміння порівнювати пропозиції щодо інвестування коштів у фінансові активи від різних фінансових інституцій, здатність уважно читати договори щодо придбання фінансових послуг і розуміти закладену в них інформацію тощо.

Джерело: складено на основі джерела [12].

Фінансова грамотність (як компетенції, що формуються в процесі навчання) включає три взаємозалежні елементи: установки, знання і навички. Перша частина – правильні установки – це базис фінансової грамотності. Йдеться про формування культури фінансової поведінки, яка починається з планування сімейного бюджету (причому на тривалу перспективу) і вироблення стратегії реалізації потреб життєвого циклу сім'ї.

Необхідні знання – принципи і схеми функціонування фінансового ринку, розуміння природи і функцій фінансових інститутів, інструментів, ази юридичної та податкової грамотності, розуміння меж відповідальності

фінансових інститутів перед клієнтами й клієнтів перед фінансовими інститутами, володіння мінімальним фінансовим словником, включаючи поняття ризику і прибутковості, дисконтування, інфляції, розуміння відмінностей між готівкою і безготівковими платежами і т. п.

Необхідні навички – уміння читати договір і розуміти інформацію, що міститься в ньому, порівнювати між собою пропозиції різних компаній, уміння подавати претензію або скаргу, якщо права порушені, шукати і знаходити інформацію про фінансовий ринок тощо [13].

Важливість формування й розвитку основних фінансових навиків (до яких належать також навички особистого фінансового планування, формування оптимального бюджету доходів і витрат, інвестування, користування різноманітними фінансовими продуктами й послугами) обумовлена дедалі зростаючою роллю вартісних агрегатів у житті сучасної людини.

Поняття фінансової грамотності включає не стільки фінансові знання, скільки розуміння базисних основ управління особистим бюджетом, усвідомлення фінансової відповідальності за прийняті рішення, вміння порівнювати фінансові ризики і корисність фінансової послуги, усвідомлення впливу фінансових рішень на рівень особистого добробуту.

Фінансова грамотність передбачає наявність таких основних компонент, як вміння заощаджувати, вміння витратити та вміння заробляти (рис. 1). Вміння заробляти передбачає здатність особи отримувати достатній рівень доходу для забезпечення власних потреб. При цьому слід пам'ятати, що кожна людина повинна прагнути мати кілька джерел доходу (на випадок виникнення, форс мажорних обставин, пов'язаних із раптовою неможливістю тримання доходу з основного джерела).

Наступною важливою компонентою фінансової грамотності, окрім вміння заробляти, є вміння ефективно витратити зароблені кошти.

Третя компонента фінансової грамотності – вміння заощаджувати, так як здійснювати заощадження потрібно завжди.

сьогодні нам надається безліч можливостей стати цілком грамотними у фінансових питаннях: вже можна без проблем купити книги з фінансів, їх управлінню, накопиченню, примноженню і т.д. Деякі з нас вже користуються послугами фінансових консультантів і вдало змушують свої гроші «працювати» на себе.

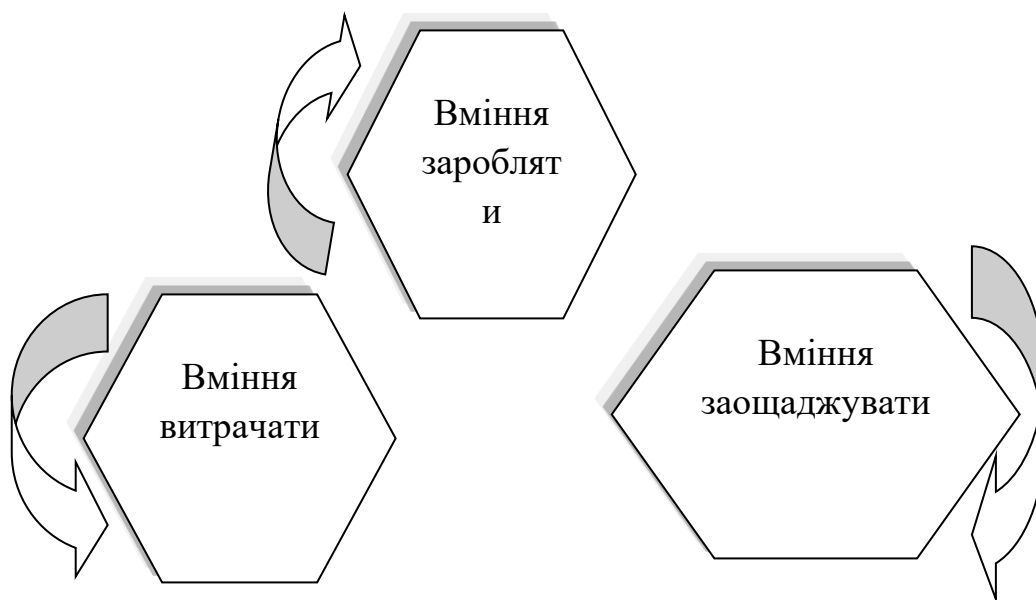

Рис. 1. Компоненти фінансової грамотності [12, с.15].

Звичайно, все ще залишається маса людей, які занадто скептично ставляться до цих заходів і прийомів з управління своїми капіталами, але і вони, коли починають бачити результати грамотного фінансового управління своїх знайомих, починають інакше мислити. Питання фінансової грамотності стало надзвичайно актуальними сьогодні.

Адже з точки зору економіки в цілому, недостатній рівень знань у галузі фінансових послуг свідчить про низький ступінь залучення широких верств населення до споживання цих послуг, а отже – обмежує рівень і якість накопичень та інвестицій, котрі визначають потенціал економічного зростання.

Фінансово грамотні люди більшою мірою захищені від фінансових ризиків і непередбачуваних ситуацій. Вони відповідальніше ставляться до управління

особистими фінансами, здатні підвищувати добробут за рахунок розподілу наявних грошових ресурсів і планування майбутніх витрат.

Список використаних джерел:

1. Дудчик О.Ю. Матвійчук І.О. фінансова грамотність населення: теоретичні аспекти, проблеми і перспективи поліпшення в Україні. Гроші, фінанси і кредит. Випуск 31. 2019 с. 631-636. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/96.pdf

2. OECD/INFE HIGH-LEVEL PRINCIPLES ON NATIONAL STRATEGIES FOR FINANCIAL EDUCATION, August 2012. URL: <http://www.oecd.org>.

3. The Financial Services Authority (2006) Financial Capability in the UK: Establishing a Baseline. URL: http://www.fsa.gov.uk/pubs/other/fincap_baseline.pdf.

4. U.S. Department of the Treasury (2016) Promoting Financial Success in the United States: National Strategy for Financial Literacy 2016 Update. URL: <https://www.treasury.gov/resourcecenter/financialeducation/Documents/National%20Strategy%20for%20Financial%20Literacy%202016%20Update.pdf>

5. Кізима Т. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2012. Вип. 2. С. 64-71.

6. Киосаки Р. Т., Летчер Ш. Л. Руководство богатого папы по инвестированию. Львів: Люкспринт. 2005. 352 с.

7. Соркін І. В. Методологічні засади розроблення стратегічних документів щодо фінансової грамотності. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2013. Вип. 2. (15). С. 281–289. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2013_2_40.

8. Смовженко Т. С., Кузнєцова А. Я. Фінансова грамотність населення та її вплив на розвиток економіки України. Регіональна економіка. 2013. № 2(68). С. 34–42.

9. Ломачинська І.А. Фінансова грамотність як основа оптимізації фінансової поведінки в умовах глобалізації. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечнікова. 2011. Т 16. Вип. 20. С. 116–124.

10. Кузнецов Н.Г., Кочмоло К.В., Алифанова Е.Н., Евлахова Ю.С. Развитие системы инноваций в непрерывном финансовом образовании. Финансы и кредит. 2010. №41 (425). С. 2–12.

11. Бонд Р. Куценко О., Лозицька Н. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки. [FINREP, Проект розвитку фінансового сектору]. Київ, грудень 2010 року. 40 с. URL: <http://www.finrep.kiev.ua>

12. Методика викладання фінансової грамотності: навч. посіб. / Т. О. Кізима, В. В. Письменний, С. Л. Коваль [та ін.] ; за ред. Т. О. Кізими. - Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. - 200 с.

13. Зеленцова А., Блискавка Е. Повышение финансовой грамотности населения. Международный опыт и российская практика. Москва : Кнорус, 2012. 112 с.

Кузьмич Марія Ананіївна

*Начальник відділу правового та організаційно-кадрового забезпечення
Смиської селищної ради*

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТАМ

В Україні реалізується важлива реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади, яка передбачає передачу більших повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад. Важливою складовою та запорукою реалізації цієї реформи є належний розвиток міжбюджетних відносин, основне завдання яких полягає в досягненні узгодження інтересів між державою, регіонами та територіями, а також у розподілі між ними фінансових ресурсів та відповідних обов'язків.

Мета статті полягає у визначенні напрямів вдосконалення системи міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам в Україні на основі аналізу їх сучасного стану.

Протягом останніх років міжбюджетні трансферти, що передаються з державного бюджету місцевим бюджетам відіграють суттєву роль у формуванні доходів місцевих бюджетів. При цьому, частка міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів постійно збільшується, а саме система міжбюджетних відносин доводить свою неефективність на практиці. Саме тому було реформовано систему міжбюджетних відносин, яка базується на принципово новому механізмі фінансового вирівнювання та системі міжбюджетних трансфертів. Враховуючи вище зазначене, особливої актуальності набуває дослідження нової системи міжбюджетних трансфертів [1, с. 39].

Міжбюджетні взаємовідносини є головним елементом системи міжурядових фінансових відносин. Міжбюджетні відносини зумовлені рухом коштів між Державним бюджетом України і місцевими бюджетами з метою забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідних для виконання функцій передбачених Конституцією України. Основним інструментом такого переміщення ресурсів є система бюджетних трансфертів.

Бюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого [3]. Необхідність міжбюджетних трансфертів виникає внаслідок невідповідності між розподілом повноважень між органами управління і розподілом доходних джерел на їх виконання. За допомогою міжбюджетних трансфертів на місцевому рівні вирішуються питання компенсації бюджетам нижчого рівня витрат на виконання делегованих повноважень, вартість яких перевищує бюджетні можливості місцевих органів влади, а також вирішуються проблеми, зумовлені нерівномірністю у мобілізації доходів бюджету та соціальні проблеми, пов'язані зі специфікою розвитку регіонів і їх економічною спроможністю [7, с. 247].

У Державному бюджеті України затверджується обсяг міжбюджетних трансфертів окремо для кожного з відповідних місцевих бюджетів, якщо є

підстави для надання та отримання відповідних міжбюджетних трансфертів. Прийняті Верховною Радою України у грудні 2014 року зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України стали найбільшим кроком у напрямку бюджетної децентралізації за роки незалежності України. Цими змінами запропоновано нові підходи до визначення взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами, які покликані розширити права місцевих органів влади та надати їм значну бюджетну самостійність [8].

В результаті прийняття змін до Бюджетного кодексу України змінилися види та порядок перерахування міжбюджетних трансфертів. Міжбюджетні трансферти поділяються на:

- базову дотацію (трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій);
- субвенції;
- реверсну дотацію (кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій);
- додаткові дотації [3].

З метою оптимізації та ефективного перерозподілу видаткових повноважень між бюджетами різних рівнів необхідно:

- делегувати органам місцевого самоврядування частину функцій центральної влади з наданням місцевому рівню влади повноцінних можливостей як для управління видатками на виконання цих функцій, так і для збору відповідних коштів на своїх територіях;
- запровадити державні гарантії фінансового забезпечення виконання власне делегованих повноважень місцевими органами влади з метою запобігання недофінансування місцевих бюджетів;
- створювати умови для розвитку альтернативних систем надання суспільних послуг за участі приватних організацій за умови впровадження системи чіткого контролю за їх діяльністю, оскільки на сьогодні в Україні

суспільні послуги “безкоштовні” для споживачів і немає можливості виміряти їхню економічну ефективність;

– вжити заходів щодо об’єднання невеликих адміністративно-територіальних одиниць, оскільки наповненість бюджетів та якість управління фінансовими ресурсами у таких укрупнених одиницях місцевого самоврядування значно покращуються [2].

Отже, система міжбюджетних відносин є ефективним засобом регулювання економічного розвитку регіонів та досягнення соціальної стабільності в країні. Реалізація напрямів реформування міжбюджетних відносин, а саме зменшення дотаційності за умови збільшення власної дохідної бази місцевих бюджетів, причому збільшення частки власних доходів сприятиме зростанню самостійності, незалежності і децентралізації органів місцевого самоврядування, що активізує їх роботу та зміцнення фінансової автономії регіонів залишається об’єктивною передумовою формування ефективної бюджетної системи в Україні.

Також варто зазначити, що кошти міжбюджетних трансфертів, які були несвоєчасно і не в повному використанні протягом бюджетного року повертаються до Державного бюджету України. Виняток становить лише освітня та медична субвенції, залишки яких на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються у наступному бюджетному періоді для здійснення капітальних видатків та поточного утримання (крім заробітної плати та видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв) і оновлення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров’я та освіти, виконання програм у сфері охорони здоров’я з урахуванням цільового призначення субвенції [5; 6].

Таким чином, налагодження ефективних критеріїв та механізму для надання міжбюджетних трансфертів є частиною державною політики в сфері соціально-економічного розвитку держави та дає змогу органам місцевого самоврядування належно виконувати делеговані державою повноваження.

Список використаних джерел:

1. Андрейченко О. Нові підходи до формування дохідної бази місцевих бюджетів. Економіст. 2011. № 11. С. 38–40.
2. Бадида М. П. Міжбюджетні відносини та соціально-економічний розвиток місцевих громад. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. № 7. С. 46–52.
3. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 року № 2456-VI // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
4. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад: Фінансово-аналітичні матеріали // decentralization.gov.ua.
5. Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2015-%D0%BF#Text>
6. Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2015-%D0%BF#Text>
7. Євдокімова М. О. Місцеві фінанси: навч. посібник. ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
8. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р.

Куценко Джемма Олександрівна
Начальник юридичного відділу Головного управління Державної казначейської служби України у Київській області
Русін Віктор Миколайович
К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. Юрія Західноукраїнського національного університету

ОБСЛУГОВУВАННЯ РОЗПОРЯДНИКІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ «КЛІЄНТ КАЗНАЧЕЙСТВА – КАЗНАЧЕЙСТВО»

Важливим критерієм забезпечення ефективного функціонування органів влади є використання сучасних інформаційних технологій. У роботі органів Державної казначейської служби України використовуються сучасні інформаційні технології, які спрощують та прискорюють численні процедурні моменти в процесі казначейського обслуговування бюджетів за доходами і видатками. В сучасних умовах поширення світової пандемії COVID-19 та складної фінансово- економічної ситуації в Україні як ніколи постає питання забезпечення ефективного обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, зокрема на етапах: обміну інформацією, накопичення та управління даними, формування звітів, що вимагає використання сучасних інформаційних технологій.

Ще до початку поширення світової пандемії COVID-19, на початку 2015 р., враховуючи необхідність скорочення державних видатків на утримання органів управління та з метою удосконалення методів та механізмів обслуговування розпорядників та одержувачів коштів, в системі казначейства було запроваджено систему дистанційного обслуговування клієнтів через ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство». Впродовж наступних років Державною казначейською службою України проводилась клопітка робота щодо усунення наявних недоліків та вдосконалення роботи ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство».

Основним призначенням програмно-технічного комплексу «Клієнт Казначейства – Казначейство» є надання клієнтам Державної казначейської служби України, зокрема розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів віддаленого доступу за допомогою мережі Інтернет до інформаційних ресурсів Державної казначейської служби України. Відмова від потоку вхідних та вихідних паперових документів, прискорює обробку інформації, скорочує час на казначейське обслуговування бюджетів та забезпечує оптимізацію витрат робочого часу. Система дистанційного обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів проста у використанні і має багато переваг для клієнтів (рис.1).

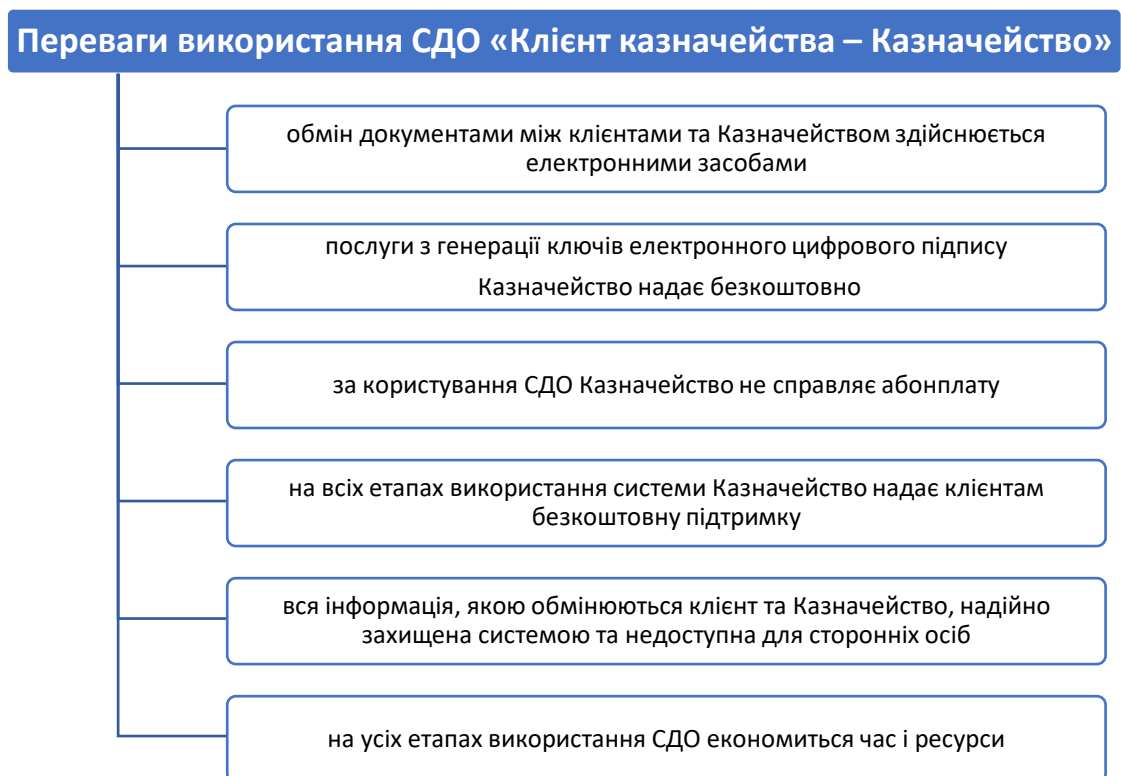

Рис. 1. Переваги використання розпорядниками бюджетних коштів СДО «Клієнт казначейства – Казначейство»

Примітка. Складено за інформаційними матеріалами ДКСУ

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року №816-р обслуговування через систему дистанційного обслуговування «Клієнт казначейства – Казначейство» (СДО) було визначено пріоритетною формою

казначейського обслуговування розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів. У 2020 р. органи казначейства мали повністю перевести на систему дистанційного обслуговування усіх своїх клієнтів. Станом на 01.01.2020 року договори на обслуговування через СДО уклали 37 824 установи, що на 18% більше, ніж станом на 01.01.2019 року (32 061 установа) (рис. 2.).

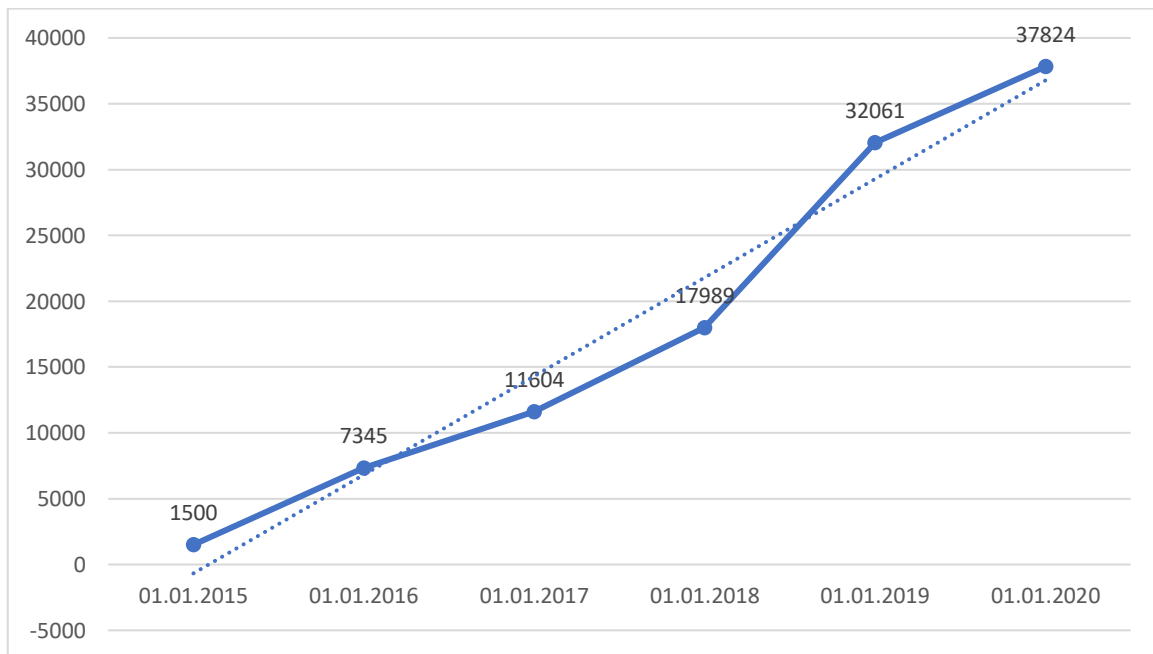

Рис. 2. Динаміка укладання договорів щодо дистанційної форми обслуговування розпорядників бюджетних коштів органами казначейства

Примітка. Складено автором за інформаційними матеріалами ДКСУ

Єдина мережа розпорядників та одержувачів коштів державного та місцевих бюджетів складається із 53 198 розпорядників/одержувачів, при цьому частина установ є розпорядниками/одержувачами коштів двох або більше бюджетів та/або відомств. Таким чином кількість учасників бюджетного процесу у 2019 році становила 45 560 установ, з них 35 636 установ (або 78%) уклали договори на дистанційне обслуговування. Не використовують СДО окремі категорії клієнтів (близько 22% від їх загальної кількості), в яких відсутня технічна можливість подавати документи у електронному вигляді (відсутність у клієнта стабільного Інтернет-зв'язку та неналежне технічне оснащення) та\або

які співпрацюють із Казначейством на нерегулярній основі (проводять разові операції). Станом на 01.10.2020 р. обслуговуються через дистанційну форму в системі казначейства 39 291 клієнтів.

В 2020 році Головним управлінням та його територіальними управліннями в Київській області постійно проводилася робота з розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів щодо їх підключення до системи дистанційного обслуговування. Станом на 30.10.2020 р. уклали договірні відносини на дистанційне розрахункове обслуговування з використанням програмно-технічного комплексу «Клієнт казначейства – Казначейство» 1814 розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. З них 1370 установи місцевого бюджету, 367 установи державного бюджету та 77 установ фондів та інші клієнтів (рис. 3). Підключені та отримують виписки через систему дистанційного обслуговування 1515 установ. Проводять платіжні документи 1261 установа.

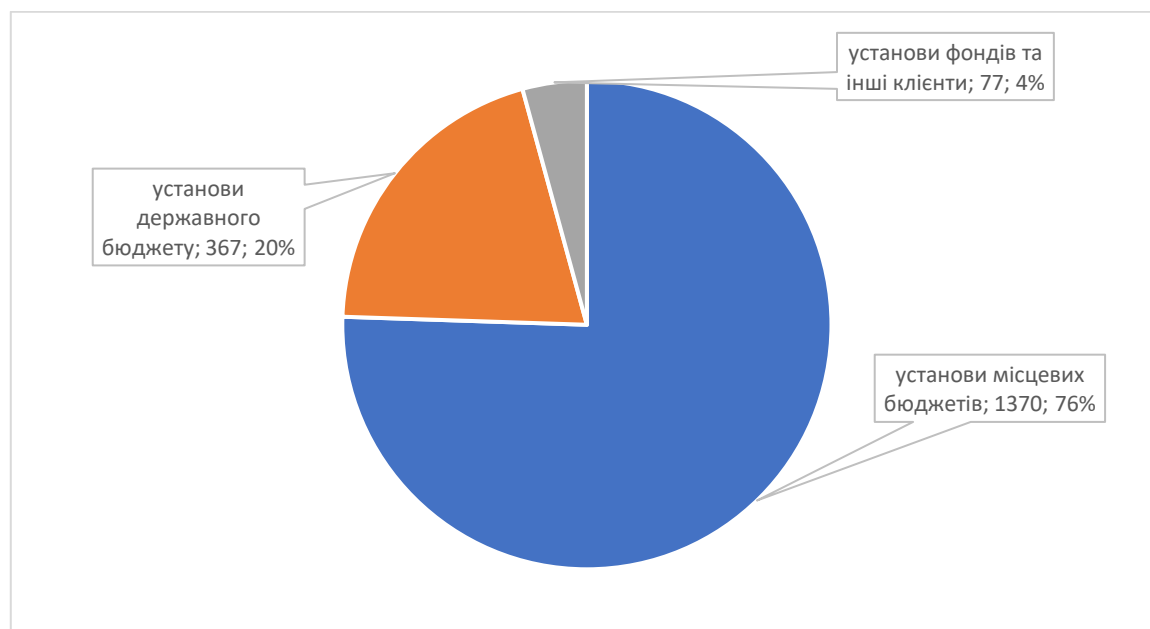

Рис. 3. Структура укладених договорів в Головному управлінні ДКСУ в Київській області та його територіальних управліннях на дистанційне обслуговування через СДО «Клієнт казначейства – Казначейство» станом на 30.10.2020 р.

Примітка. Складено автором на основі даних Головного управління ДКСУ у Київській області.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу практики переведення на дистанційне обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів в системі казначейства, можемо зробити висновок, що це значно спростило та прискорило процеси взаємообміну документами між органами казначейства з однієї сторони та розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів з іншої сторони. Особливо це стало актуальним в період поширення світової пандемії COVID-19, коли необхідністю було зменшення фізичних контактів між громадянами. Використанням програмно-технічного комплексу «Клієнт казначейства – Казначейство» дало можливість зменшити до мінімуму контакти штатних працівників розпорядників та одержувачів бюджетних коштів з працівниками органів Державної казначейської служби України.

Кушнірук Олексій Іванович
Студент 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ
Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри
фінансів ім. С.І. Юрія Коломийчук Н.М.
Західноукраїнський національний університет

МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «МЕДИЧНІ ЗАКУПІВЛІ УКРАЇНИ»

Державне підприємство «Медичні закупівлі України» було створене МОЗ України у 2018 році. Державне підприємство «Медичні закупівлі України» - це організація, що буде поетапно забезпечувати централізовану закупівлю ліків та медвиробів за кошти державного бюджету і відповідатиме за прозорість та ефективність цих процедур. Крім того, передбачено, що підприємство буде адмініструвати електронні каталоги та проводити тендери для замовників ліків і медвиробів, а також здійснювати закупівлю за рамковими угодами.

Основна ціль держпідприємства – забезпечити якісні та ефективні закупівлі лікарських засобів та медичних виробів і стати центром закупівельної експертизи щодо медичних товарів.

ДП «Медичні закупівлі України» зараз має кілька напрямків роботи, зокрема, технічно сприяє та підтримує:

- формування номенклатур та технічних завдань для закупівлі ліків та медичних виробів за державний кошт;
- збір потреби у ліках та медвиробах з регіональних управлінь та департаментів охорони здоров'я;
- закупівлі медичних товарів через міжнародні спеціалізовані організації;
- впроваджує та адмініструє електронні каталоги для вдосконалення допорогових закупівель ліків та медвиробів.

Отримання статусу централізованої закупівельної організації стане черговим кроком із впровадження оновленої концепції з реформування системи закупівель лікарських засобів та медичних виробів, яку затвердив Кабінет Міністрів України у 2017 році та імплементації європейських підходів до закупівель, задекларованих Україною.

Команда держпідприємства складатиметься з фахівців різних галузей: аналітиків, економістів, юристів, категорійних та регіональних менеджерів, які фахово підходять до процесу забезпечення закупівель та є експертами у своїх сферах. Частина команди вже набрана та забезпечує проведення пілотних закупівель за кошти Глобального Фонду, а також напрацьовує методологічну, технічну, регуляторну бази для майбутніх закупівель ліків та медвиробів за кошти державного бюджету та проведення тендерів й закупівель за рамковими угодами у статусі централізованої закупівельної організації.

Під час закупівель через міжнародні організації команда держпідприємства не просто бере участь на всіх етапах, а й перебирає досвід і найкращі світові практики міжнародних спеціалізованих організацій, що здійснюють закупівлі, зокрема щодо моніторингу та аналізу медичних товарів

на ринку, їх вартості, якості та доступності для потреб України, забезпечення впровадження ефективного та антикорупційного досвіду.

Вже цього року передбачається, що ДП «Медичні закупівлі України» планує провести пілотні централізовані закупівлі окремих ліків за кошти державного бюджету у статусі централізованої закупівельної організації.

Також працівники держпідприємства беруть участь у роботі груп експертів та фахівців із супроводу закупівель лікарських засобів та медичних виробів. На початку 2019 року МОЗ України ініціювало формування цих груп на основі нових підходів та критеріїв. Завдяки спрощенню всіх процедур, їх кількість вдалося скоротити з 80 до 29-ти. До складу сформованих експертних груп увійшли 83 експерти (лікарі та фахівці), а також - 22 представники інститутів громадянського суспільства.

Нині через міжнародні спеціалізовані організації МОЗ України закуповує ліки та медвироби за 40 програмами (доросла та дитяча онкологія, серцево-судинні захворювання, ревматоїдний артрит, легенева артеріальна гіпертензія, вроджені імунodefіцити та інші тяжкі захворювання). Наразі проводяться закупівлі за бюджет 2019 року, вже у квітні укладено договори на закупівлю з міжнародними спеціалізованими організаціями. Групи експертів з фахівцями МОЗ України та держпідприємства, а також лікарями та представниками громадськості працюють над формуванням номенклатури вже на 2020 рік. Пропозиції до номенклатури підлягають обов'язковому громадському обговоренню. Після затвердження номенклатури міністерство розпочне збір потреби у ліках та медвиробах необхідних пацієнтам. Ця потреба згодом слугує основою для формування замовлення та здійснення закупівель міжнародними спеціалізованими організаціями.

ДП «Медичні закупівлі України» в рамках діяльності груп експертів сприяє верифікації потреби, спираючись на статистичні та демографічні дані із врахуванням даних, наданих регіонами щодо типу хвороби, її важкості, ваги пацієнта, віку тощо. Цього року вперше потреба у дороговартісних ліках формується індивідуально з урахуванням специфічних медичних даних кожного

важкохворого пацієнта. Верифікація дозволяє сформувавши об'єктивну та реалістичну потребу регіонами та закуповувати лише ті препарати і в тій кількості, у якій дійсно необхідні пацієнтам. Завдяки цьому з початку року вже вдалося заощадити більше 5,55 млн. грн, що складає 24% від загальної очікуваної вартості потреби у ліках.

У березні 2019 року відбулися перші успішні аукціони державного підприємства за кошти Глобального фонду. Результати показали, що закупівельна агенція отримує значно нижчі ціни на лікарські засоби, ніж середня ціна постачальників у ProZorro. Наприклад, за результатами аукціону на закупівлю Ганцикловіру ціна знизилася до 500 грн за флакон 500 мг, що на 34% дешевше за мінімальну в ProZorro за 2018 рік - 757,56 грн: (<http://prozorro.gov.ua/tender/UA-2018-02-26-001042-c>) [46].

Наразі закупівлі лікарських засобів та медичних виробів здійснюються за підтримки таких міжнародних партнерів як USAID (проекти SAFEMed та TAPAS), UNDP, World Bank, МФ «Відродження» та Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом і малярією.

Агенція проводить закупівлі за кошти Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом і малярією (The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria) через українську електронну систему ProZorro.

Останні закупівлі показали економію більш ніж у 5 разів. Наприклад, препарат триметоприм на виконання програм Глобального фонду ДП «Медичні закупівлі України» закупило за ціною 289 тис. гривень за лот, тоді як очікувана вартість складала 1,9 млн. гривень. Економія на цих закупівлях сягнула 85%.

Під час закупівлі Валацикловіру ДП отримало ціну нижчу на 72%, закупивши препарат напряму у виробника (6,2 грн проти 22,5 за 500 мг), у порівнянні із закупівлями інших медзакладів на ProZorro. Також в аукціоні на закупівлю Флуконазолу ціна знизилася до 1,3 грн за таблетку 100 мг, що на 77% дешевше від ціни ProZorro у 2019 року – 5,6 грн. А ціни на Азитроміцин виявилися в 5,1 рази нижчими від цьогорічних на ProZorro – 4,7 грн проти 24,1 грн за 500 мг. (рис. 2.5) [47].

У майбутньому держпідприємство має перебрати на себе функцію централізованої закупівлі ліків та медпрепаратів за кошти держбюджету за стратегічними програмами. Крім того, воно буде працювати з ринком щодо зниження цін, об'єднувати місцеві закупівлі, проводити рамкові закупівлі, формуватиме і вестиме електронні каталоги для допорогових закупівель медичних товарів, а також буде підвищувати рівень професійності в сфері закупівель.

ДП «Медичні закупівлі України» повністю забезпечуватимуть централізовані закупівлі ліків та медвиробів через відкриті торги в системі ProZorro. Закупівлі на суму меншу 200 тисяч гривень, що вважаються допороговими, будуть відбуватися через електронний каталог.

Електронний каталог лікарських засобів та медичних виробів має вигляд онлайн-магазину у системі ProZorro. Ця система дозволяє медичним закладам зручно, без бюрократичного навантаження, самостійно купувати ліки та медичні вироби. Сьогодні в системі вже зареєстровано понад 200 тисяч постачальників, що мають можливість в режимі реального часу спілкуватись із замовником та уточнювати всі деталі тендеру.

Для регіонів закупівлі через держпідприємство не є обов'язковими. Але для ефективного використання коштів вони зможуть звертатися до централізованої закупівельної організації для проведення тендерів та закупівель за рамковими угодами, які дозволять закупити більше якісних ліків за меншою вартістю.

Завдяки переведенню закупівель в електронну площину всі протиправні дії стали помітними, а інструменти аналітики перетворились на потенційну доказову базу корупційних зловживань та неефективного використання коштів. За допомогою публічного та закритого модуля аналітики можна проаналізувати закупівлі відповідно до типів процедур, оголошення торгів, інформації про організаторів та учасників, провести аналіз тендерів, вимог і скарг.

Список використаних джерел:

1. Як працює Державне підприємство «Медичні закупівлі України». МОЗ України. 2019. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/jak-pracjue-derzhavne-pidpriemstvo-medichni-zakupivli-ukraini>
2. ДП «Медичні закупівлі України» показує конкурентні ціни на закупівлі ліків. Пацієнти України. 2020. URL: <https://patients.org.ua/2019/08/30/dp-medychni-zakupivli-ukrayiny-pokazuye-konkurentni-tsiny-na-zakupivli-likiv/>

Лазарєва Аліна Русланівна

*Студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри
фінансів ім. С.І. Юрія Дем'янюк А.В.*

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПІДВИЩЕННІ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДІ

Завдяки розширенню інформаційного простору та збільшенню засобів комунікації в освітньому середовищі виникає необхідність моніторингу якості освіти з подальшою диверсифікацією підготовки майбутніх фахівців. Особливо це стосується підготовки майбутніх фахівців з фінансової грамотності.

Формулювання «транспарентності підготовки майбутніх фахівців з фінансової грамотності (професійної освіти)» передбачає прозорість, гласність, доступність та відкритість усіх стадій професійної підготовки майбутніх фахівців та має на меті забезпечення привабливості майбутньої спеціальності й посилення конкурентоспроможності випускників ЗВО на ринку праці.

Транспарентність системи освіти – це відкритість закладів освіти у фінансово-економічній, нормативно-правовій та управлінській сфері. Невід'ємною частиною транспарентності є також певне середовище, що забезпечує надання й отримання необхідної інформації про освітні установи та

організації у відкритій, повній, своєчасній та зрозумілій формі усім зацікавленим сторонам для ухвалення раціональних рішень.

Погоджуємося з твердженням І. Мігуса, що сучасна система вищої освіти в Україні багато в чому не є транспарентною, що негативно впливає на її конкурентоспроможність на міжнародному ринку освітніх послуг. Науковець звертає увагу на те, що реалізація принципів відкритої освіти, які задекларовані Болонським процесом в Україні, характеризує сучасну систему освіти як безперервну, гнучку, модульну, самостійну, випереджальну, розподілену тощо [1, с. 9].

С. Свіжевська стверджує, що глобалізаційні світові процеси спричинюють у сфері освіти із мобільністю студентів диверсифікацію постачальників освітніх послуг, викликаючи потребу у підвищенні рівня якості вищої освіти. Отже, сучасним замовником освітніх услуг і, водночас, контролером їх якості є суспільство, а не держава [2].

На нашу думку, саме впровадження транспарентного підходу сприятиме якісному покращенню освіти, створенню конкурентного середовища для освітніх послуг та припиненню корупції у сфері освіти. Реалізація принципу транспарентності можлива за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, тобто наявна пряма залежність від Інтернет-ресурсів.

Транспарентність – як сучасний інноваційний підхід, реалізація якого сприяє забезпеченню якості у системі професійної освіти на основах відкритості й прозорості, гласності, публічності, доступності й підзвітності [3].

Організаційно-педагогічне забезпечення підготовки майбутніх фахівців з фінансової грамотності здійснюється з використанням навчання на платформі MOODLE, що розроблене відповідно концепції підготовки майбутніх фахівців. Однак, доцільно продемонструвати її ефективність саме транспарентного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців, на прикладі електронного обліку навчальних досягнень студентів, що запроваджено у інших закладах вищої освіти України.

У колективній монографії «Innovative processes in education» (2017 р.) написано розділ «Електронний журнал обліку успішності студентів як ефективний інструмент моніторингу якості вищої освіти», у якому на прикладі дисципліни «Професійна педагогіка», продемонстровано реалізацію транспарентного підходу у процесі оцінювання навчальних досягнень студентів. Для опанування навчальної дисципліни «Професійна педагогіка», що є нормативною складовою педагогічної підготовки фахівців освітнього ступеня «Бакалавр», галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», відводиться 9 кредитів ЄКТС (270 годин).

Інформаційною базою, на підставі якої формуються засоби об'єктивного контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів є система загальнопрофесійних компетенцій, що визначена в освітньо-кваліфікаційній характеристиці спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» освітнього ступеня «Бакалавр», та відповідні блоки змістових модулів, що становлять нормативну частину змісту освітньо-професійної програми підготовки майбутнього фахівця. Технологія конструювання стандартизованих засобів об'єктивного контролю та визначення рівня професійної підготовки студентів (тести, тестові завдання, ситуаційні завдання, дипломна робота, державна атестація) ґрунтується на застосуванні технологій стандартизованого тестового контролю, вимог до змісту кваліфікаційної роботи тощо, що визначені спеціально уповноваженим органом виконавчої влади України у галузі освіти і науки.

Кожен змістовий модуль дисципліни супроводжується переліком заходів та засобів поточного контролю навчальних досягнень студентів, що проводиться під час семінарських, практичних та лабораторних занять, індивідуальної роботи й за результатами виконання студентами завдань для самостійної роботи.

Організація і проведення контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів у закладах вищої освіти України є важливим засобом координації й удосконалення процесу підготовки майбутніх фахівців на різних його стадіях.

Основними функціями контролю є:

- стимулювальна, що забезпечує мотивацію студентів до навчання;
- коригувальна, що реалізується шляхом усунення недоліків і так званих «білих плям» у знаннях студентів;
- діагностична, що вказує на рівень, якість та причини отриманих результатів навчання студентів;
- навчальна, що дає можливість студентам у процесі виконання контрольних завдань поглибити наявні й отримати нові знання, оволодіти вміннями та навичками;
- інформаційна, що надає відомості про ступінь успішності кожного студента у досягненні освітніх стандартів;
- розвивальна, що сприяє розвитку спостережливості й уваги кожного студента, його мислення та інтелектуального потенціалу тощо;
- виховна, що має на меті формування морально-етичних та професійних якостей майбутнього педагога;
- управлінська, що забезпечує оптимальну організацію та плинність освітнього процесу.

Для забезпечення означених функцій процесу оцінювання навчальних досягнень студентів та формування інформаційного банку показників якості освітнього процесу пропонуємо всі результати поточного й підсумкового контролю навчальних досягнень студентів вносити до електронної бази даних обліку успішності студентів, що сприяє забезпеченню транспарентності освітнього процесу у ЗВО.

Електронний журнал обліку успішності студентів (далі у тексті «WEB–журнал успішності») – одна із складових системи автоматизації управління університетом, що являє собою сучасну й удосконалену форму обліку освітньої діяльності студентів. За допомогою «WEB–журнал успішності» викладач фіксує результати освітньої діяльності студентів у розрізі кожної навчальної дисципліни з подальшою автоматичною інтеграцією до зведених відомостей.

Закріплення викладачів за дисциплінами в електронних журналах академічних груп здійснюється співробітниками деканатів на початку кожного

семестру навчального року. При закріпленні за однією академічною групою декількох викладачів вони всі отримають доступ до сторінки журналу, на якій відображаються результати роботи студентів цієї групи.

«Журнал WEB–журнал успішності для студентів» дасть можливість формувати базу даних щодо успішності здобувачів освіти, при цьому створювати різноманітні примітки (публічні (відкриті, видимі і доступні для студентів) та закриті (доступні лише для викладача)), моделювати власну оцінну технологію, оскільки пропонується досить широкий спектр видів діяльності студентів. Відповідно у кожного студента буде можливість ознайомитися з результатами успішності власної навчальної діяльності.

Викладач має можливість оперативно отримувати інформацію про навчально-пізнавальну активність студента впродовж семестру, надавати йому вчасну допомогу, коригувати недоліки в його самостійній роботі, спостерігати за рівнем успішності, зберігати в архіві динаміку навчальних досягнень кожного студента впродовж усього навчання та ефективно впливати на освітню траєкторію майбутніх педагогів професійного навчання.

Разом з тим, особливістю е-курсів професійної підготовки майбутніх фахівців з фінансової грамотності є те, що студенти мають змогу ознайомитися з освітнім контентом в цілому в повному обсязі, щоб мати змогу окреслити власну перспективу і розробити примірний план індивідуального навантаження.

Поєднання інформаційного педагогічного середовища студентоцентрованого навчання та «WEB–журнал успішності» сприятиме:

- узгодженню сформованої самооцінки студента при порівнянні з її інтерпретацією викладачем або іншими студентами групи;
- заохоченню та розвитку у студентів механізму самооцінювання власних навчальних досягнень;
- фіксуванню динаміки навчальної успішності студентів на всіх ступенях навчально-пізнавальної діяльності (опрацювання інформації, виконання практичної та самостійної роботи тощо);

- адекватному діагностуванню характеристики рівня навчальних досягнень кожного студента, зокрема дисциплін циклу педагогічного спрямування;

- забезпеченню постійного контакту між студентами та викладачем засобами інформаційно-комунікаційних технологій та зворотного зв'язку у взаємодії студент–викладач у процесі оцінювання навчальних досягнень з педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, що в свою чергу реалізує транспарентний підхід в оцінювальній діяльності викладача закладу вищої освіти;

- відповідності кредитно-модульної технології навчання вимогам Болонського процесу.

Вважаємо доцільним зауважити, що виховний вплив процесу оцінювання навчальних досягнень студентів має місце лише тоді, коли викладач у своїй педагогічній діяльності застосовує положення особистісно-розвивального підходу, володіє системою методів та форм оцінювання і, що найважливіше, дотримується принципів та умов доцільного й ефективного його застосування. Це є надзвичайно актуальним при навчанні педагогічних дисциплін майбутніх педагогів професійного навчання, адже власний позитивний приклад викладача ЗВО має найбільший вплив на формування у студентів фундаментальної основи знань, необхідних у майбутній професійній діяльності.

У 2020 році у Західноукраїнському національному університеті було проліцензовано такий напрям підготовки магістрів: 015 «Професійна освіта (Фінансова грамотність)».

Проаналізуємо детально розглянути зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фінансової грамотності за розробленими ЗУНУ робочими навчальними планами (табл. 1).

Доцільно звернути увагу, що це є стандартний розподіл годин/кредитів за циклами підготовок майбутніх магістрів професійної освіти за освітньо-професійною програмою – фінансова грамотність.

Розподіл годин/кредитів за циклами навчальних планів напряму підготовки 015 «Професійна освіта» ОПП «Фінансова грамотність»

<i>Цикл підготовки</i>	<i>Максимальний навчальний час за циклами (акад.годин/кредитів)</i>
Блок обов'язкових дисциплін	
Цикл загальної підготовки	360/12
Цикл професійної підготовки	1590/53
Блок вибіркових дисциплін	
Цикл дисциплін професійної підготовки	750/25
Максимальний навчальний час загальної підготовки	2700/90

Вважаємо за доцільність про внесення коректив до структури підготовки фахівців професійного навчання з фінансової грамотності у закладах вищої освіти, яка застосовує підхід поетапного формування розумових дій до принципу побудови навчальних дисциплін як способу організації орієнтування у предметі навчання.

Структура професійної підготовки майбутніх фахівців з фінансової грамотності позиціонується як система поліфункціональної підготовки майбутнього фахівця. Гнучкість, пластичність, мобільність професійної освіти такими синонімами можна охарактеризувати диверсифікацію, як сучасний підхід у реалізації підготовки майбутніх педагогів професійного навчання основ фінансової грамотності. Такі вимоги висуває перед закладами вищої освіти глобалізоване суспільство, яке потребує адекватної реакції на кризові явища у сфері вищої освіти.

При формуванні змісту професійної підготовки фахівців з фінансової грамотності варто взяти за основу концепцію контекстного навчання у закладах вищої освіти, що передбачає наступні три види діяльності:

1) навчальна діяльність, у формі академічних занять (лекції, семінари, лабораторні та практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота тощо);

2) квазіпрофесійна діяльність, що передбачає відтворення у аудиторних умовах елементів педагогічної взаємодії між педагогом та учнями (студентами);

3) навчально-професійна діяльність, тобто науково-дослідна робота при написанні курсових робіт, бакалаврської роботи, а також робота під час практики.

В подальшому, у професійній підготовці фахівців з фінансової грамотності у закладах вищої освіти, потрібно передбачити організацію пізнавальної діяльності студентів як послідовне дослідження системного об'єкта, що в підсумку має постати у вигляді системи з такими ознаками, як інтегративність, наступність та неперервність.

Список використаних джерел:

1. Мігус І. П. Роль та значення транспарентності в діяльності вищих навчальних закладів України. Економіка України в умовах євроінтеграції: виклики та перспективи розвитку: матеріали І Всеукраїнської наук.-практ. конференції 19 квітня 2018 р., м. Умань / за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Г. Чирви. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. С. 92–97.

2. Свижевская С. А. Методы внедрения условия транспарентности информации при оценке качества высшего образования. Современные научные исследования и инновации: электронный научно-практический журнал, 2014. № 2. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2014/02/31319>

3. Титова Н. М. Електронний журнал обліку успішності студентів як ефективний інструмент моніторингу якості вищої освіти. Innovative processes in education: collective monograph. Lodz (Poland): С.І. АМЕЕТ Sp. z o.o., 2017. Р. 218–229.

Левкович Андрій-Микола Богданович
Студент 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри ф
інансів ім. С.І. Юрія Дем'янюк А.В.
Західноукраїнський національний університет

ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток фінансової сфери для України є одним із пріоритетних завдань органів державного управління на сучасному етапі економічного розвитку. Саме обізнаність населення в даній сфері приведе до вирішення загальних соціально-економічних проблем, таких як зменшення безробіття, стабільність національної грошової одиниці та структурної перебудови економіки. У сучасній економіці дуже важливе значення грає фінансова стабільність, ефективна грошово-кредитна політика, стабільність грошової одиниці, безкризова банківська система.

Вміння управляти своїми фінансами – одна з найважливіших складових успішного життя українського населення.

Рівень розвитку у сфері фінансової діяльності кожного громадянина держави тісно пов'язаний з рівнем розвитку економіки країни в цілому та підвищення добробуту всіх членів суспільства. Коли рівень фінансової обізнаності високий, то з'являються нові послуги, ринки, покращується рівень життя населення.

Однією з причин низького рівня фінансової грамотності українців та необізнаності у сфері фінансів є те, що 27% громадян взагалі не роблять заощаджень, а ті що все ж таки заощаджують – роблять це відкладаючи свої кошти на чорний день; українці не знають як працюють фінансові установи держави та які переваги вони мають. Саме через цю необізнаність населення

зберігає свої заощадження «під матрацами та у книжках», втрачаючи навіть натяк на отримання пасивного доходу від правильного вибору фінансово-економічної установи; українці не довіряють фінансовим установам та фінансовим організаціям. Кожен четвертий громадян мав гіркий досвід у співпраці з банківськими установами; населення має лише загальне уявлення про свій бюджет, тобто вони не розуміють як правильно розподілити свої доходи та витрати; люди просто не розуміють куди так швидко «втікають» гроші. На превеликий жаль, не кожен індивід, маючи цікаву ідею власного бізнесу наважиться на його створення. Багатьох лякає величезна кількість ризиків та страх втратити вже надбаний капітал. І знову причиною цих всіх перешкод – є незнання фінансових основ; Взагалі 39% населення не мають банківських рахунків [1].

Більшість населення користуються лише базовими фінансовими послугами, серед них: оплата комунальних платежів через банк (72 %); користування банківським рахунком та пластиковою карткою (68 %); споживчий кредит (30 %); проведення платежів через термінали платіжних систем (38 %); користуються послугою переказу грошей через банк (92%); обмін валюти (31 %) та інше [1].

Українці, на жаль, практично не користуються інвестиційними послугами, зокрема акціями, облігаціями, інвестуванням в інвестиційні та недержавні фонди та інші. Проте більше ніж половина українського народу вважає себе фін сово грамотними, однак, кожен третій думає, що купувати речі в кредит для України є виправданим. Саме це свідчить про низький рівень фінансової грамотності. Більшість українців навіть не цікавляться інформацією, що надана у фінансовому секторі.

Однак є декілька найголовніших запитів, які шукають українці в інтернеті, це: Індекс інфляції; ціни на ринку нерухомості; зміни у сфері пенсійного забезпечення. Виходячи з статистичних даних, можна зробити висновок, що практично всі 40% українців взагалі не цікавляться фінансовою інформацією. Проте більшість населення отримує інформацію з телевізійних програм та газет

(60%), інші роблять вибір щодо фінансових інститутів завдяки рекламі (14%), та лише деякі вивчають фінансову інформацію з різноманітних веб-сайтів (17%) [1].

Потрібно зазначити що саме є основами фінансової грамотності:

1. По-перше, це грамотний підхід до грошей. Кожна людина повинна вміти правильно користуватися своїми грошима, сприймаючи їх як гнучкий інструмент, яким можна легко управляти. Варто зробити так, що не людина працювала на гроші, а гроші працювали на людину.

2. Облік та вміння планувати свої фінансові ресурси. За допомогою ретельного фінансового плану, який можна створити самостійно, або навіть найняти фінансового консультанта, треба раціонально розподіляти свої доходи та витрати та визначити яку суму є можливість відкласти задля досягнення певної цілі. Раціональний та правильний розподіл своїх фінансових ресурсів необхідний для накопичення коштів для придбання нерухомості або автомобіля, чи акумулювання капіталу для створення активів.

3. Основи співпраці з фінансовими установами. На сьогодні для того, щоб бути успішним та багатим, необхідно мати навички співпрацювати з різноманітними фінансовими установами та елементами фінансового ринку: банками, страховими компаніями, брокерами, використовуючи важливі інструменти для розподілу та примноженню грошей.

Багатьом людям варто знати, що споживчий кредит – це крок до бідності та розорення власного капіталу, а накопичення та заощадження грошей – крок до багатства. Тим паче, на рику фінансів на сьогодні існує безліч послуг та програм, що допоможуть отримати дохід навіть з мінімальними вкладками.

4. Знання своїх прав та обов'язків. Саме обізнаність у сфері правового регулювання допомагає правильно використовувати фінансові ресурси та не потрапити на шахраїв. Знання прав дає змогу укладати договори, не шкодячи собі і своїм фінансам.

5. Уміння заощаджувати. Однією з базових основ – є вміння створювати заощадження. Більшість українців зберігає свої заощадження вдома, саме це негативно віддзеркалюється на добробуті кожного громадянина та на економіці

країни в цілому. За допомогою депозитів та інвестицій можна не лише зберігати всю суму в цілості, а й примножувати свій дохід.

6. Відповідальний підхід щодо придбань фінансових послуг. За допомогою правильного математичного розрахунку вигоди можна зробити вибір фінансової послуги, отримуючи при цьому максимум користі.

Фінансова результативність країни в більшій мірі залежить від доходів українських домогосподарств.

Стан фінансів домогосподарств України демонструють такі показники, як середньодушові еквівалентні загальні доходи (табл. 1).

Таблиця 1

Диференціація життєвого рівня населення України у 2015-2019 рр.

	2015	2016	2017	2018	2019
<i>Чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму:</i>					
млн. осіб	2,5	1,5	0,9	0,5	0,4
у відсотках до загальної чисельності населення	6,4	3,8	2,4	1,3	1,1
<i>Чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими фактичного прожиткового мінімуму:</i>					
млн. осіб	20,2	19,8	13,5	10,6	8,9
у відсотках до загальної чисельності населення	51,9	51,1	34,9	27,6	23,1
<i>Довідково:</i>					
середньорічний розмір законодавчо встановленого прожиткового мінімуму (у середньому на одну особу в місяць, грн.)	1227,3	1388,1	1603,7	1744,8	1902,1
середньорічний розмір фактичного прожиткового мінімуму (у середньому на одну особу в місяць, грн.)	2257,0	2642,4	2941,5	3262,7	3660,9
Квінтільний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення, разів	1,9	1,9	1,9	2,0	2,1
Квінтільний коефіцієнт фондів (по загальних доходах), разів	3,2	3,0	3,3	3,3	3,5

Джерело: побудовано за даними [2]

Варто відзначити зменшення частки домогосподарств із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими

прожиткового мінімуму. Також зазначимо, що у 2018-2019 рр. зросла величина квінтильного коефіцієнту диференціації загальних доходів населення, тобто зросло співвідношення мінімального рівня доходів серед найбільш забезпечених 20% населення до максимального рівня доходів серед найменш забезпечених 20% населення, ранжованого за показником середньодушових еквівалентних доходів. Також у 2019 р. відбулось зростання квінтильного коефіцієнту фондів (по загальних доходах), що свідчить про збільшення співвідношення сумарних доходів найбільш та найменш забезпечених 20% населення, ранжованого за показником середньодушових еквівалентних доходів.

В структурі сукупних доходів домогосподарств найбільша частка належить доходам від оплати праці (табл. 2).

Таблиця 2

Структура сукупних ресурсів домогосподарств України у 2015-2019 рр., %

	2015	2016	2017	2018	2019
Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	5231,7	6238,8	8165,2	9904,1	12118,5
Структура сукупних ресурсів домогосподарств	%				
Грошові доходи	89,4	86,0	87,5	89,9	92,0
- оплата праці	47,2	46,7	52,4	54,5	57,3
- доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	5,5	5,2	4,4	6,0	6,5
- доходи від продажу сільськогосподарської продукції	3,4	2,9	3,0	2,5	2,4
- пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою	25,2	23,1	20,2	19,9	19,2
- грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	8,1	8,1	7,5	7,0	6,6
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель	5,1	4,8	4,0	3,8	3,6
Пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива	1,3	4,7	4,7	2,8	0,7
Пільги безготівкові на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Інші надходження	3,8	4,1	3,4	3,1	3,3

Довідково: загальні доходи, грн.	5122,0	6095,0	8013,1	9720,2	11859,8
----------------------------------	--------	--------	--------	--------	---------

Джерело: побудовано автором за даними [2]

Також значна частка грошових доходів домогосподарств припадає на пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою.

Фінансова грамотність вигідна як простій людині, так і державі. Це не ефемерне поняття, а сукупність знань і навичок, які обов'язково знадобляться у повсякденному житті. Незважаючи на розвиток інформаційних технологій і зусилля громадських інститутів, рівень фінансової обізнаності українців залишається незадовільним. І це дуже прикро, тому що саме фінансова грамотність кожного громадянина – ключ до поліпшення життя і процвітання країни [3].

В майбутньому, проблема фінансової грамотності населення потребує обов'язкового подальшого наукового аналізу, з визначенням ресурсів створення державних програм та проектів, можливо, за участю приватних фінансових установ та міжнародних організацій. Для того, щоб змінити поведінку українців щодо підвищення рівня фінансової грамотності, треба проводити масштабну інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення, акцентуючи на позитивних перетвореннях, які така зміна може привнести щодо якості життя.

Список використаних джерел:

1. Все про гроші. URL: <http://vseprogroshi.com.ua/ocinit-finansovugramotnist-ukrayinciv.html>
2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Смовженко Т. Курс «Фінансова грамотність»: досягнення, проблемні питання та завдання на майбутнє. URL: http://finrep.kiev.ua/download/finlit_workshop_sep22_2014_smovzhenko.pdf

Лукашик Богдана Миколаївна
Студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Савчук С.В.
Західноукраїнський національний університет

МОНІТОРИНГ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця з фінансової грамотності, його готовність до професійної діяльності має базуватися на таких уміннях: забезпечувати збалансовану діяльність; здійснювати саморегуляцію поведінки; враховувати суспільні відносини і фінансові явища; здійснювати ефективне ділове спілкування рідною й іноземними мовами; покладатися на основні економічні закони, правові засади і моральні переконання у процесі професійної діяльності; застосовувати закони формальної логіки і творчий підхід у вирішенні нестандартних ситуацій; здійснювати аналіз інновацій; забезпечувати індивідуальну безпеку в разі виникнення небезпечних ситуацій.

В процесі дослідження ми виокремлюємо компоненти готовності фахівців з фінансової грамотності до професійного самовдосконалення: мотиваційно-цільовий, організаційно-пізнавальний, практично-технологічний, особистісно-результативний.

Мотиваційно-цільовий компонент готовності до професійного самовдосконалення передбачає наявність у фахівців з фінансової грамотності цілісної системи уявлень щодо майбутньої професії, наявність мети, потреб та сформованість позитивного ставлення до навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності. Даний компонент характеризується сформованістю навчальних та пізнавальних мотивів, бажанням побудувати кар'єру в професії, що є спонуканням до професійного самовдосконалення майбутнього бакалавра чи магістра.

Організаційно-пізнавальний компонент готовності до професійного самовдосконалення передбачає наявність у фахівців з фінансової грамотності теоретичних знань, умінь та навичок працювати з інформацією і на цій підставі одержувати нові знання, планувати власну діяльність, обирати прийоми роботи, розподіляти свій час та здійснювати самоконтроль, володіння загальними логічними операціями.

Практично-технологічний компонент передбачає наявність у фахівців з фінансової грамотності умінь працювати з інтернет-ресурсами з метою пошуку нової інформації, навичок роботи з комп'ютерною технікою з метою обробки та аналізу інформації для отримання нових знань, здатності швидко освоювати нові програмні продукти та програми професійного призначення з метою вдосконалення своїх професійних здібностей.

Особистісно-результативний компонент передбачає наявність у фахівців з фінансової грамотності вміння працювати над собою, орієнтації на самовдосконалення та саморозвиток через свідому постановку професійних завдань більшої складності, умінь реалізовувати результати своєї навчальної діяльності для професійного самовдосконалення.

Важливого значення ми надаємо процесу діагностики готовності фахівців з фінансової грамотності до професійного самовдосконалення.

У сучасних дослідженнях педагогічна діагностика трактується найчастіше як:

– система технологій, засобів, процедур, методик та методів висвітлення обставин, умов та факторів функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їх ефективності та наслідків [65];

– отримання інформації про стан і розвиток процесу навчання, виявлення умов, досягнень та недоліків цього процесу, визначення шляхів підвищення його ефективності та вдосконалення підготовки фахівців відповідно до поставленої мети [1];

– різновид пізнання, який підкоряється загальним методологічним вимогам гносеології; оцінка і вимірювання внутрішнього стану досліджуваного об'єкта за

визначеними ознаками і критеріями; особливий вид професійної діяльності, що має свою специфічну структуру; особливістю педагогічного діагностування є дослідження об'єкта з позиційне лише пізнання, але й його перетворення, вдосконалення [2].

- діяльність педагога, направлена на супроводження педагогічного процесу з метою підвищення його ефективності, яка забезпечує комплексне дослідження його умов та результатів з метою оптимізації та обґрунтування ефективності для розвитку суспільства [3].

Застосування педагогічної діагностики передбачає використання спеціальних раціональних та інтуїтивних методів діагностування. До раціональних методів можна віднести якісні та кількісні методи педагогічної діагностики, до інтуїтивних – аналіз та систематизація даних, отриманих в процесі педагогічної діяльності [2].

У процесі нашого дослідження попередньо виділені організаційно-педагогічні умови формування готовності фахівців з фінансової грамотності до професійного самовдосконалення: урізноманітнення напрямів та прийомів розвитку пізнавальної активності студентів у процесі фахової підготовки; створення умов для формування креативних якостей фахівців з фінансової грамотності; формування умінь активного та раціонального використання комп'ютерних технологій у самостійній діяльності.

Діагностика готовності студентів до професійного самовдосконалення також виступає однією з організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців до професійного самовдосконалення. Ключове значення для діагностики готовності фахівців з фінансової грамотності до професійного самовдосконалення ми надаємо визначенню відповідних критеріїв та показників готовності до професійного самовдосконалення.

У наукових дослідженнях критерій розуміється як об'єктивна ознака, на основі якої проводиться класифікація або порівнюються відповідні процеси і факти, що вивчаються. Показник є складовою критерію. Критерій виражається конкретними показниками, які якісно сформульовані та обґрунтовані.

Виокремлені компоненти готовності фахівців з фінансової грамотності до професійного самовдосконалення ми розглядаємо як критерії цієї готовності, тому відповідно виокремлюємо мотиваційно-цільовий критерій, організаційно-пізнавальний критерій, практично-технологічний критерій та особистісно-результативний критерій.

Мотиваційно-цільовий критерій готовності майбутніх фахівців з фінансової грамотності до професійного самовдосконалення відображається у таких показниках: ціннісне ставлення до майбутньої професії, сформованість навчальних та пізнавальних мотивів, здатність визначати стратегію навчальної діяльності; усвідомлення необхідності посиленого вивчення окремих фахових дисциплін; прагнення до реалізації власних здібностей, бажання кар'єрного зростання; бажання виявити себе найкращим з професійної точки зору; ступінь активності й самостійності пізнавальної діяльності, що дає змогу реалізувати індивідуальну програму саморозвитку і самоосвіти.

Організаційно-пізнавальний критерій готовності майбутніх фахівців з фінансової грамотності до професійного самовдосконалення відображається у таких показниках: наявність інтегрованої сукупності умінь, знань та навичок для ефективної роботи з інформацією; здатність критично та логічно мислити; уміння самостійно пояснювати економічні явища на підставі теоретичних знань; уміння систематизувати, оцінювати та використовувати опрацьовану інформацію для отримання нових знань та умінь.

Практично-технологічний критерій готовності майбутніх фахівців з фінансової грамотності до професійного самовдосконалення відображається у таких показниках: уміння та навички роботи електронними бібліотеками з метою пошуку нової інформації, навички спілкування з колегами щодо професійних питань з використанням Інтернет-технологій, роботи з комп'ютерною технікою з метою обробки та аналізу інформації для отримання нових знань, володіння загально необхідними програмними продуктами та програмами професійного призначення, здатність швидко засвоювати нові програми професійного призначення.

Особистісно-результативний критерій готовності майбутніх молодших спеціалістів до професійного самовдосконалення відображається у таких показниках: наявність потреби та орієнтація на професійне самовдосконалення, саморозвиток через свідому постановку навчальних завдань більшої складності; вміння визначати цілі при самоосвітній діяльності та визначати способи її здійснення.

Моніторинг готовності до професійного самовдосконалення показав, що теоретична модель готовності майбутніх фахівців з фінансової грамотності до професійного самовдосконалення має складну структуру, яка містить ряд компонентів і відповідних їм показників. Водночас, діагностування такої системи повинно здійснюється за допомогою комплексу діагностичних методик, які направлені на виявлення її параметрів та рівнів.

Список використаних джерел:

1. Попівський Ю. Б. Компоненти, критерії і показники сформованості готовності майбутніх економістів до використання автоматизованої системи опитування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2008. № 29. С. 170-173.

2. Давидова Л. Н. Педагогическое диагностирование как компонент управления качеством образования : дисс. доктора пед. наук : 13.00.01 / Давыдова Л. Н. Астрахань, 2005. 342 с.

3. Березанская Н. Разработка системы психологического обследования и мониторинга универсальных умений в целях аттестации и подбора персонала. *Развитие личности.* 2002. № 2. С. 136–155.

Мацех Олеся Іванівна
*Головний державний інспектор відділу пресслужби,
адміністрування субсайту організаційно-розпорядчого управління
Головного управління ДПС у Тернопільській області*

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Про свій вибір – бути частиною Європейської спільноти, українці заявили у 2013-2014 роках. Саме процес євроінтеграції загострив проблему фінансового забезпечення місцевих бюджетів, що мала місце упродовж останніх десятиліть. Адже спостерігалася хронічна нестача фінансових ресурсів для виконання органами місцевого самоврядування делегованих і власних повноважень. До того ж місцевим бюджетам притаманні були такі явища, як нестабільність джерел власних доходів, непрозорість формування показників та розподіл міжбюджетних трансфертів, обмежений доступ до кредитів.

У 2014 році в Україні розпочалася реформа місцевого самоврядування, була ухвалена «Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади» [1]. Головним завданням реформи визначено прагнення до оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципами субсидіарності та децентралізації. Концепцією передбачається створення територіальних громад і передача повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування. Вважаємо, що бюджетна децентралізація стала дієвим механізмом розподілу повноважень між рівнями влади.

Варто зауважити, що науковці визначають широке та вузьке тлумачення цього поняття враховуючи внутрішні взаємозв'язки. Так, С. Ларіна зазначає, що у широкому сенсі бюджетна децентралізація – це поділ відповідальності між

владними структурами різних рівнів (включаючи національні уряди, регіональні органи влади та органи місцевого самоврядування) з управління бюджетними ресурсами або сукупність відносин між державними і муніципальними органами влади, які виникають у процесі розподілення прав і повноважень у сфері прийняття рішень щодо формування і використання бюджетних ресурсів [2].

На думку Т. Кваші, бюджетна децентралізація у вузькому тлумаченні – це наявність певних функцій і повноважень на місцевому рівні, автономія муніципальних органів влади у прийнятті самостійних рішень у податково-бюджетній сфері. Пропонується також трактування бюджетної децентралізації як сукупності відносин, як динамічної та балансуєчої системи, як процесу, що має певні напрямки реалізації та розвитку [3].

Доцільно зазначити, що процес утворення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в Україні регулюється Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Документ прийнятий у 2015 році. Реформування адміністративно-територіального устрою базується на таких принципах її проведення: добровільності та спроможності. Перший означає, що об'єднання територіальних громад повинно відбуватися по добровільному волевиявленню населення, а другий – нові ОТГ мають бути спроможними себе утримувати, забезпечувати населення належними послугами тощо [4]. Адже спроможні територіальні громади – це територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці [5].

В Україні із часу дії створено 982 об'єднаних громад, в яких згруповано 4487 сільських, селищних, міських рад [6]. Тернопільська область у рейтингу областей щодо створення ОТГ займає одну з активних позицій – входить у першу десятку. Так, на початок 2020 року на території регіону вже утворено 54 громади,

до яких увійшли 314 рад. Із них 27 ОТГ сільські, 14 – селищні, 13 – міські, у тому числі три громади (Тернопільська, Бережанська та Чортківська) – це ОТГ з адміністративними центрами у містах обласного значення. Найбільшу кількість ОТГ створено в Гусятинському та Тернопільському районах – по 7 громад.

Зокрема, у 2017 році було утворено 4 громади (об'єдналися 35 рад), у 2018 році – 9 громад (43 ради), у 2019 році – 5 громад (24 ради). ОТГ. Таку ситуацію можна пояснити достатньою поінформованістю населення, сприйняття жителями населених пунктів новацій щодо змін, розуміння можливості самостійно приймати громадами рішення тощо.

Адже практичне застосування законодавчих норм децентралізації засвідчили ряд позитивних аспектів. Зокрема, розширено права місцевих органів влади щодо повної бюджетної самостійності – відтепер вони можуть затверджувати місцеві бюджети, не чекаючи затвердження державного бюджету України. До того ж, законодавчо розширено коло джерел наповнення місцевих бюджетів: передача бюджетам міст обласного значення та бюджетам об'єднаних громад 60% податку на доходи фізичних осіб, а також 100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки тощо. Органи місцевого самоврядування затверджують ставки для майнових платежів, серед яких податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, до 2% від розміру мінімальної заробітної платні за 1 м², транспортний податок, плата за землю [7]. Ведучи належний облік об'єктів оподаткування, платників, органи місцевого самоврядування можуть суттєво вплинути на наповнення місцевих бюджетів, оскільки ці платежі у повному обсязі залишаються на місцях.

Варто відзначити, що зміни торкнулися і системи бюджетного вирівнювання. Відтепер вона залежить від рівня надходжень податку на доходи фізичних осіб на одного жителя [8]. Отож, в інтересах представників органів самоврядування підвищення оплати праці та легальної зайнятості жителів громади.

Реформа вплинула на перерозподіл видаткових повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування, який тепер здійснюється з дотриманням принципу субсидіарності, згідно з яким проблеми місцевого рівня вирішуються на місці). Запроваджено нову трансфертну політику та посилено відповідальність профільних міністерств за реалізацію державної політики у відповідних галузях. Важливо, що ОТГ тепер мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, отримують з державного бюджету кошти на розвиток інфраструктури громади, а також самостійно вирішують питання розвитку своєї території [9].

Відповідно до статистичних та аналітичних даних, результатом фінансової децентралізації є щорічне зростання надходжень місцевих бюджетів та збільшення частки місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету України. Так, до місцевих бюджетів Тернопільської області надійшло: у 2017 році – 2 млрд 925,2 млн грн, у 2018 році – 3 млрд 633,1 млн грн, у 2019 році – 4 млрд 326,2 млн грн податкових платежів [10]. Це свідчить про розвиток регіону та позитивні досягнення децентралізації.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що бюджетна децентралізація – необхідна умова становлення ефективної системи місцевих фінансів. Вона активізує розвиток внутрішнього потенціалу економіки, інфраструктури регіонів, спонукає до залучення діючих ресурсів та пошуку нових джерел надходжень, спонукає регіони до фінансової самостійності. Вважаємо, що саме бюджетна децентралізація створює реальні умови реалізації реформи органів місцевого самоврядування загалом, забезпечує практичне втілення ключових європейських стандартів автономії місцевої влади від центральної, надає можливість місцевим громадам створювати позитивні умови для залучення інвестицій, знаходити додаткові джерела фінансових надходжень, дбати про підвищення економічного розвитку населених пунктів та їх трансформацію у фінансово незалежні об'єднання.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 № 333-р. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 21.08.2020).
2. Ларина С. Теория, методология и направления бюджетной децентрализации. *Финансовая экономика*. 2010. №3. С. 22-45.
3. Кваша Т. К. Теоретичні та практичні аспекти фіскальної децентралізації: емпіричний аналіз. *Економічний простір*. 2014. № 189. С. 127-115.
4. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» № 157-19 від 05.02.2015 р. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 21.08.2020).
5. Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» від 08.04.2015 р. № 214. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 21.08.2020).
6. Сайт Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/gromada> (дата звернення 21.08.2020).
7. Майнові податки – 2019. *Вісник податкової служби*. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/publication/100012999-maynovi-podatki-2019> (дата звернення 21.08.2020).
8. Власюк О. С. Шляхом децентралізації: виклики, ризики та пріоритети реформування регіонального розвитку в Україні. *Регіональна економіка*. 2015. № 1. С. 5–18.
9. Фінансова децентралізація в Україні. Перший етап успіхів. URL: <http://www.decentralization.gov.ua> (дата звернення 21.08.2020).
10. Субсайт територіальних органів ДПС у Тернопільській області. URL: <http://www.tr.tax.gov.ua> (дата звернення 21.08.2020).

Микитчак Тетяна Ігорівна

*Студентка 1 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: к.е.н, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Квасниця О.В.
Західноукраїнський національний університет*

ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ФАНДРАЙЗИНГУ ЯК ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ РЕСУРСІВ У ТРАНСКОРДОННІ ПРОЕКТИ

Актуальність проблематики фандрайзингу обумовлена тим, що в умовах створення соціально-орієнтованої ринкової економіки та переходу до інноваційного шляху розвитку особливого значення набуває підтримка соціальної сфери усіма суб'єктами економічної системи. Фандрайзинг як система фінансування та управління проектною діяльністю некомерційних організацій ще недостатньо вивчена, має великий практичний і дослідницький потенціал. Різноманіття форм і джерел підтримки діяльності благодійних організацій привели до необхідності структурування методологічної бази і введення поняття фандрайзингу, який в сучасному менеджменті виступає системою партнерства комерційного та некомерційного секторів економіки. Фандрайзинг є процесом залучення ресурсів некомерційною організацією, заснованою на її унікальній місії, для реалізації соціально-значущих проектів і програм [1]. Основними вимогами фандрайзингу є некомерційність проекту та його соціальне значення, а водночас проекти транскордонної сфери володіють такими якостями, то кошти на реалізацію цих проектів можна залучати за допомогою фандрайзингу.

Становлення фандрайзингу, як окремого напрямку в області залучення фінансових ресурсів в некомерційний сектор з різних джерел, почалося в США. Урядова підтримка в перший період (з 1970-х років) представляла собою пряме фінансування у вигляді субсидій і грантів на сферу освіти та науки. У наступні роки, в зв'язку зі зростанням ролі некомерційного сектору, в соціально-економічному розвитку збільшився перелік сфер (різні специфічні або проблемні області), підтримуваних урядом США. На думку Т.Абанкіной, поступово

відбувалося зміщення прямої державної участі в сторону непрямого впливу на інші економічні суб'єкти для підтримки соціальної сфери [2].

Новий етап розвитку фандрайзингу почався в США в 1980-і рр. Фандрайзери почали диверсифікувати джерела фінансування, більш активно залучаючи кошти різних фізичних і юридичних осіб для фінансування нових технологій – детально зображено на рис. 1. Активний розвиток фандрайзингу пов'язаний зі зростанням ролі третього сектору в США [7].

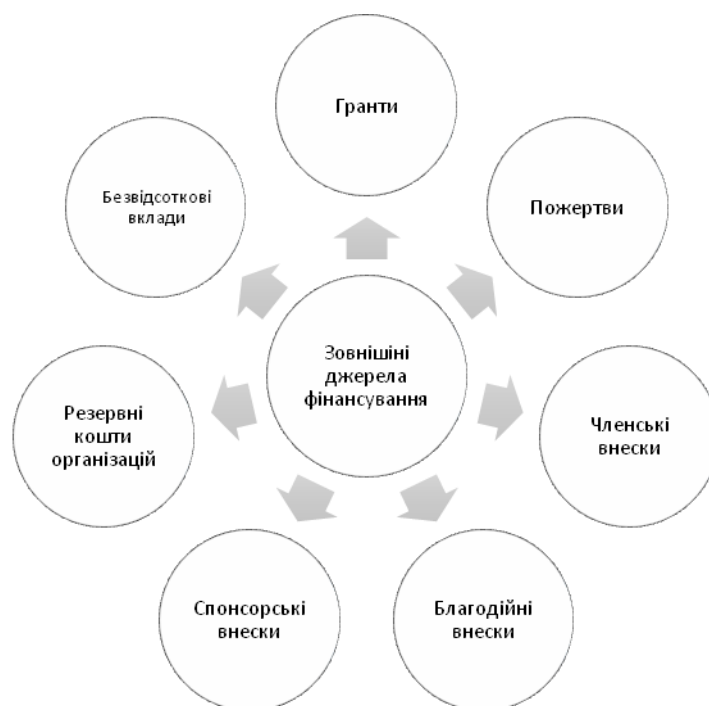

Рис.1 Диверсифікація джерел фінансування

Також варто зазначити, що і для України благодійність не виступає новим явищем, вона також має давні традиції. Для Українського народу є важливий фактор милосердя, закладений релігійною свідомістю. Так склалось історично, що основною формою підтримки соціальної сфери в Україні було меценатство, яке бере свої початки ще з часів Київської Русі, коли за кошти меценатів будувались школи, бібліотеки, їдальні. Пізніше, багато представників українського інтелігенства патрунували молоді таланти, спонсорували масштабні національні проекти на благо Батьківщини. Серед відомих меценатів є рід Острозьких, Ханенків, Симиренків, Алчевських, Потоцьких та інших. Окрім того, за добу Козацтва яскравими прикладами меценатів є Петро Конашевич-

Сагайдачний, Іван Мазепа, рід Розумовських, які в ті часи заопікувались наукою, мистецтвом та релігією. Також відомими меценатами є Петро Могила, вкладав значні у кошти у культурно релігійний сектор, зокрема на відновлення святинь, Андрей Шептицький, заопікувався «Просвітою» сиротинцями, лікарнями, фундатор першої української фахової господарської школи в Західній Україні [9]. Перелік цих прізвищ можна продовжити ще не одним десятком. Всі вони виступили фундаментом національного меценатства. Меценатство в Україні історично сформоване традиціями і менталітетом суспільства, та не виступає способом надбання додаткових переваг.

Сучасна система суспільного розвитку базується на взаємному впливі та співробітництві трьох секторів економіки – держави, бізнесу і громадянського суспільства. Створення соціально-орієнтованої ринкової економіки і перехід до інноваційного шляху розвитку є неможливим без досягнення рівноваги між економічною ефективністю і соціальною справедливістю. У цих умовах набуває особливого значення підтримка соціальної сфери усіма суб'єктами економічної системи. Діяльність організацій третього сектора є найбільш активно розвиваючою областю інноваційного бізнесу і менеджменту.

Некомерційний сектор відрізняється оперативністю реагування на потреби різних соціально-демографічних верств і соціальних проблем і викликів, які з'являються. Також, варто зазначити, що некомерційний сектор є джерелом соціальних інновацій. В умовах ринкових відносин все більш спостерігається перехід від простої благодійності до продуманим соціальних інвестицій. У сучасному менеджменті фандрайзинг розглядається як система партнерства комерційного та некомерційного секторів економіки.

Різноманіття форм і джерел підтримки діяльності благодійних організацій привели до необхідності структурування методологічної бази і введення поняття фандрайзингу. Фандрайзинг як система управління проектною діяльністю НКО ще недостатньо вивчений, і має великий практичний і дослідницький потенціал, при цьому існує сучасний досвід фандрайзингу зарубіжних країн детально розроблений і докладно описаний.

В умовах глобалізації та підвищення рівня конкуренції серед некомерційних організацій виникла необхідність здійснювати діяльність по залученню ресурсів відповідно до світових стандартів, удосконалювати проектний менеджмент. Потрібні нові підходи у відносинах з різними групами, з суспільством в цілому, навколишнім середовищем, вдосконалення механізмів управління нефінансовими ризиками і зниження рівня ризику.

Окрім того, важливим аспектом виступає розробка положень, що розширюють уявлення про фандрайзинг та формування на їх основі системи вдосконалення соціального інвестування в Україні положень в галузі дослідження механізмів залученого фінансування, а також при розробці нових форм взаємодії трьох секторів економіки – держави, бізнесу і громадянського суспільства з метою коригування економічного курсу розвитку країни. Спрямованість цього дослідження зумовлена необхідністю дослідження фандрайзингу з точки зору нової управлінської області, аналізу нових форм взаємодії НКО з різними суб'єктами економічної і соціальної діяльності, необхідністю впровадження нових проектних рішень, використанням інноваційних підходів в управлінні стосовно специфіки некомерційних структур, що дозволило б сформулювати умови для розвитку конкурентного середовища третього сектора в Україні.

Отже, як вже було зазначено вище, сучасна система соціально-економічного розвитку повинна базуватися співпраці трьох секторів економіки, тому дія «невидимої руки» ринку має коригуватися «видимою рукою» держави, бізнесу і громадських організацій. Особливо важливим є активна участь в економічній системі третього сектора, яка може виражатися в компенсаційному впливі, корекції і елімінування негативних наслідків провалів ринку і держави як макроінститутів розвитку.

Будучи виробниками (постачальниками) соціальних послуг і створюючи умови і характер їх виробництва, а також формуючи соціальний запит, некомерційні організації залучають фінансові та інші ресурси в соціальну сферу, досягаючи, таким чином, вирішення різних соціально значущих проблем,

оскільки система державного соціального забезпечення і ринковий механізм нездатні в багатьох випадках відповідати на запити соціальної групи, що не володіє достатніми матеріальними можливостями. 6

Некомерційні організації суттєво впливають на розвиток соціальної сфери. До того ж це вплив відчутний на всіх рівнях – державному, регіональному і муніципальному. У таблиці 1 представлено детальніше вплив НКО на соціальну сферу.

Таблиця 1

Вплив некомерційних організацій на соціальну сферу

Рівень	Суб'єкти	Функціональні зміни
Мікрорівень	Соціальні страти, цільові групи	Різні аспекти соціалізації
Мезорівень	Державні, муніципальні, приватні та громадянські структури	Контроль та стандартизація
Макрорівень	Суб'єкти внутрішнього впливу	Громадянський контроль та лобіювання інтересів
Мега рівень	Суб'єкти зовнішнього впливу	Кооперація, інформування
Мета рівень	Ідеї, теорії, принципи	Розвиток громадянських діалогів

Тобто, можна стверджувати, що організована громадськість здатна впливати на якісні параметри життя в країні, а відповідні структури і установи на різних рівнях управління здійснюють контроль за якістю надання соціальних та інших послуг.

Різні територіальні соціальні інститути та органи місцевого самоврядування проводять експертизу прийнятих в соціальній сфері рішень, а також лобіювання інтересів різноманітних соціальних груп, визначення меж впливу держави на даний сектор.

В умовах ринкових відносин все більш очевидним стає перехід від простої благодійності до продуманих соціальних інвестицій, і фандрайзинг став окремою професійною управлінською областю, у якій з'явилися висококваліфіковані

фахівці, які вміють оперативно поповнювати бюджет організацій і управляти проектами соціокультурної сфери.

Слід зазначити, що НКО системно не включені в надання соціально значущих послуг, що значно обмежує можливість участі у вирішенні загальнонаціональних завдань даного сектора. Потрібна розробка цілеспрямованої державної політики щодо стимулювання альтернативного фінансування неприбуткових організацій. Необхідна не тільки допомога в фандрайзингової діяльності, а й стимулювання самих «донорів». Подібна участь сприятиме досягненню рівноваги між економічною ефективністю і соціальною справедливістю і динамічному руху інноваційним шляхом розвитку соціально-орієнтованої ринкової економіки. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є залучення донорів до транскордонних проектів у рамках програм ТКС [2].

Станом на 2020 р. для України були доступні п'ять програм транскордонної співпраці, реалізація яких відбувалась в 11 прикордонних областях. Програми спрямовані забезпечити інституційний, економічний та соціальний розвиток України. Партнерами у даних програмах виступають Білорусь, Молдова, Польща, Румунія та Словаччина. Всі програми прописані до 2020 року, варто зазначити, що Програма транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» є продовженою до 2020, у рамках стратегії «Державна програма розвитку транскордонного співробітництва 2021-2027 рр.» Щодо самого фінансування Програми, то воно здійснюється з коштів Європейського Союзу – у розмірі 90% від всієї вартості програми, та 10% – становлять кошти бенефіціарів, тобто з державного бюджету України виділяється незначна сума на реалізацію проектів ТКС, а дофінансовувати проекти коштом приватних осіб є неможливо.

Саме тому, аналізуючи всі дані було б доцільно залучати кошти на реалізацію проектів фандрайзингом. Як ми вже зазначили вище, всі проекти ТКС є некомерційними та спрямовані на вирішення соціальних проблем та на покращення економічної ситуації в регіоні, тобто такі проекти відповідають основним вимогам фандрайзингу. Окрім того, варто також зазначити, що таке

фінансування проектів зменшить навантаження на державний бюджет України, але ефективність від реалізації проектів не зменшиться. Залучення коштів на транскордонні проекти, на нашу думку можна було б здійснювати через краудфандингові платформи – он-лайн платформ, на яких розміщуються ідеї, проекти для яких відбувається збір коштів серед інтернет-користувачів [10; 1]. Реалізуючи збір коштів на транскордонні проекти через краудфандингові платформи, підприємці та населення регіону та країни зможуть самостійно вирішувати який із проектів підтримати та який із проектів для них зараз є більш пріоритетним та першочерговим для реалізації, тим самим пришвидшити процес його фінансування. Таким чином вони самі обирають пріоритетні напрями розвитку транскордонного співробітництва, тим самим впливають на покращення умов життя та процес розвитку регіону.

Також, варто зазначити, що краудфандингові платформи допоможуть підприємцям, населення долучитись до проектів не тільки в Україні, а й закордоном, і навпаки, закордонним інвесторам вкладати кошти в ТК проекти, які частково реалізуються в Україні. Оскільки всі проекти спрямовані на покращення рівня життя у прикордонних регіонах усіх країн-учасниць програми, то відповідно залучались б не тільки кошти українців, але й мешканців країн-учасниць. А це у свою чергу б надало змогу збільшити приплив прямих і приватних іноземних інвестицій в українське середовище. Створення ефективного механізму залучення та використання інвестицій дасть змогу, з урахуванням особливостей трансформування регіональної економіки та регіональних соціально-економічних програм, узгоджувати інтереси інвесторів з інтересами і ресурсним потенціалом території. При цьому, провідна роль у створенні механізму залучення, прийняття та ефективного використання інвестицій повинна належати органам місцевого самоврядування. Окрім, фандрайзинг надасть змогу населенню стати каталізатором якісних і потрібних проектів в регіоні, допомогти реалізовувати їх на території країни, тим самим покращувати соціально-економічний розвиток регіону.

Оскільки основними суб'єктами транскордонного співробітництва виступають територіально громади, то для того щоб фандрайзинг був успішним в представницькому органі територіальної громади варто призначити окрему відповідальну особу, або коло осіб, які б повністю займались питаннях фандрайзингу. В обов'язках, яких входило б:

- розміщення інформації про проекти на краудфандингові платформи;
- спілкування з потенційними, існуючими донорами;
- розсилка інформацію про проекти, які планують реалізовувати у рамках програм ТКС та у межах регіону;
- ведення звітності про залучені, отримані кошти;
- контроль за проектами, які зараз реліазуються;
- підтримка стосунків з інвесторами із-за кордону.

Також, варто зазначити, що можливим інструментом для здійснення ефективної фандрайзингової діяльності у сфері ТКС можуть стати і молодіжні банки (Youth Bank). Такі банки отримали є досить частим явищем в зарубіжних територіальних громадах. Утворюються вони з метою залучення молоді громади до вирішення важливих соціальних проблем. Оскільки українська молодь здебільшого зацікавлена та орієнтована на співпрацю України з країнами ЄС та безпосередньо на розвиток свого регіону, то такі банки мають всі шанси на швидку імплементацію в суспільство. Діяльність банку базується на принципах відкритості та вибору. Тобто всі проекти є загальнодоступними, інформаційно-забезпеченими та аналізуючи всі дані молодь сама обирає проект який варто підтримати та втілити в життя. Молодіжний банк також передбачає створення грантового комітету із числа зацікавлених та небайдужих молодих людей. В обов'язки даного комітету входить визначення пріоритету діяльності, залучення додаткового фінансування, ведення рекламних кампаній в регіоні, громаді, відбір заявок відповідно до вимог. Діяльність у такому комітеті робить молодь більш активною та приводить дій, які спрямовані на покращення життя у своїй громаді, регіоні. Молодіжні банки також виступають каталізатором молодіжного лідерства, надають можливості молоді долучитись до формування та оцінити

пріоритети громади під впливом відповідального прийняття рішень щодо тих суспільних проектів, які мають бути реалізовані першочергово.

Перспективи використання фандрайзингу для реалізації транскордонних проектів є значними, однак для цього сплчатку необхідно провести активну роз'яснювальну роботу щодо його потенційних переваг через тренінги, семінари, круглі столи, випуск інформаційних бюлетенів для представників територіальних громад. У науковому і прикладному аспектах необхідно працювати над вивченням можливостей використання податкових стимулів, інституційних гарантій щодо фандрайзингової діяльності

Список використаних джерел:

1. Belleflamme P. Crowdfunding: Tapping the right crowd [Електронний ресурс] / P. Belleflamme, T. Lambert, A. Schwienbacher // Journal of Business Venturing. – 2014. – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/_code301672.pdf

2. Абанкина Т.В. Использование технологий фандрайзинга для развития городов. М. 2005
<https://culture29.ru/upload/medialibrary/464/464d47e923e800117812d866ad589b47.pdf>

3. Бардіан А., Ратнер С. Краудфандінг як форма венчурного інвестування в умовах інноваційної економіки // Сучасний економічне зростання: теорія і моделювання. Матеріали дванадцяти Друкеровських читань. Під редакцією Р.М. Нижегородцева.2 Москва: Видавничий дім «Економічна газета». – 2012. – С. 256-263

4. Боголіб Т. М. Освітній та науковий фандрайзинг в Україні. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер.: Економічна. 2014. № 5. С. 11-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_ekon_2014_5_4

5. Герзанич В. Інвестиції як ключовий фактор розвитку транскордонного регіону. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal//chem_biol/nvnltu/21_10/189_Ger.pdf

6. Круп'як І. Особливості розвитку фандрайзингу в Україні. Ефективна економіка. 2019. № 10. URL: www.economy.nayka.com.ua

7. Соколова А. М. Фандрайзингова діяльність: сутність, особливості та перспективи розвитку. *Економіка та держава*. 2013. № 1.– С. 13-16

8. Українська благодійність переживає переломний період. URL <http://ufb.org.ua/blog/posts/ukrayinska-blagodiynist-perezhivaye-perelomniy-period/>

9. Українські меценати. URL https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%BC%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B8

10. Что такое краудфандинг? // Портал крауд-сервисов URL: http://crowdsourcing.ru/article/what_is_the

Михайлишин Ірина Зіновіївна

Головний спеціаліст відділу аналізу даних соціальної та демографічної статистики Головного управління статистики у Тернопільській області

Коваль Світлана Любомирівна

К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ СТАТИСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ СФЕРИ ТУРИЗМУ ТА ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА

Статистику туризму необхідно розглядати як сукупність взаємопов'язаних елементів однієї складної динамічної системи – національної статистики, що перебуває у стані постійних змін під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, пов'язаних між собою процесами перетворення вхідного набору ресурсів в якісно інші вихідні ресурси (продукти). Основним вихідним продуктом такої системи є статистична інформація, тобто вона є складним різновидом інформаційних систем.

Статистика туризму є підґрунтям для нової, більш досконалої і сталої моделі, тобто містить сама у собі системотворчу основу майбутньої системи. Для цілеспрямованої відкритої системи особливе значення має загальносистемне

визначення пріоритетних цілей.

Система цілей статистики підприємств туризму є досить складною. Залежно від рівня абстрагування і пріоритетності цілей можна виділити численні види ієрархічних структур:

- законодавство щодо інформаційного простору України – законодавча база державної статистики – законодавча база статистики підприємств – законодавство ведення діяльності суб'єктами туризму;

- первинні дані підприємства – статистика виду діяльності – статистика підприємств - макроекономічна статистика;

- концепції бухгалтерського обліку – концепції статистичного обліку – концепції системи національних рахунків;

- структурна статистика підприємств – кон'юнктурна статистика підприємств;

- статистика виробництва товарів – статистика надання послуг;

- потреби та інтереси респондентів (підприємств) – ресурси та обмеження державної статистики – потреби та інтереси користувачів статистичної інформації;

- статистичні джерела інформації – адміністративні джерела інформації;

- економіка підприємства – економіка підприємств району – економіка підприємств регіону – економіка підприємств країни;

- національна статистика підприємств – статистика підприємств інших країн [1; 2].

Система має складатись з власне інформаційних (статистичних) модулів та модулів базових елементів. До основних статистичних модулів належать дві принципово різні за наповненням і функціональним призначенням підсистеми:

- структурна річна статистика туризму;

- кон'юнктурна (внутрішньорічна) статистика туризму.

Обидва інформаційних блоки крім безпосереднього формування відповідної статистики передбачають утворення різних баз даних. Тому принциповою особливістю статистики туризму є використання і аналіз

первинної інформації про підприємства не тільки регіональними статистичними службами, а і центральним офісом. Незважаючи на певні ускладнення постановки задачі формування такої системи, є можливість контролювати якість даних на всіх етапах технологічного процесу і налагодити систему вибіркового спостереження, що відкриває нові можливості щодо підготовки аналітичної інформації.

Сучасне бачення організації статистичного моніторингу сфери туризму в системі державної статистики схематично представлено на рис. 1.

Рис. 1. Схема організації статистичного моніторингу сфери туризму

Примітка. Складено за [2]

Як видно, базовими підсистемами організації статистичних спостережень сфери туризму мають бути:

- законодавчо-методологічна база статистики;
- комплекс загальних для статистики підприємств методологічних принципів та концепцій;

система реєстрів (адміністративного і статистичного);

- система економічних класифікацій, на яких будується статистика підприємств, зокрема, у сфері туризму;

- система інформаційного забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу даних про діяльність суб'єктів туризму.

Важливим при цьому враховувати той факт, що суб'єкти у сфері туризму підпадають під статистичне спостереження за трьома секторами національної економіки: діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (N); тимчасове розміщення й організація харчування (I) та охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (Q). Інформаційне забезпечення статистики туризму також передбачає міжрегіональний обмін даними та реєстрами підприємств, що здійснюються системно на основі звітності.

Окреме місце у цьому процесі посідають так звані тематичні обстеження. Такого роду обстеження постачають інформацію щодо спеціальних актуальних питань, проводяться, як правило, на обмеженій категорії респондентів і носять тимчасовий характер. Їх роль є допоміжною в загальній системі статистики туризму.

Перспективною, на наш погляд, є ідея створення інформаційної бази щодо діяльності таких суб'єктів ринку, як групи підприємств. Сучасні процеси глобалізації наразі сприяють їх активному розвитку. Вже виникає потреба з боку споживачів у відповідній статистичній інформації, для чого необхідно розробити адекватну методологію та інструментарій статистичних спостережень, аналізу і синтезу даних. Важливе місце у цьому процесі займає методологічна основа статистичних процедур.

Список використаних джерел:

1. Про державну статистику : Закон України від 17.09.1992 р. № 2614-XII/
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-12#Text>

2. Методологічні положення зі статистики туризму, затв. наказом Держкомстату від 23.12.2011 № 372. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/menu/menu_/2ed_tur.htm

Морозюк Олександр Олександрович

Головний спеціаліст з питань житлово-комунального господарства Малолюбашанської сільської ради Костопільського району Рівненської області

ОЦІНКА ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МАЛОЛЮБАШІВСЬКОЇ ОТГ

Малолюбашанська сільська об'єднана територіальна громада є об'єднаною територіальною громадою України, в Костопільському районі Рівненської області, адміністративним центром якої є село Мала Любаша. Утворена громада 11 серпня 2017 року шляхом об'єднання Малолюбашанської, Мащанської та Мирненської сільських рад Костопільського району.

Доходи бюджету Малолюбашанської ОТГ Костопільського району Рівненської області загального та спеціального фондів разом з урахуванням міжбюджетних трансфертів 52 млн грн. (рис. 1). Загалом, власні доходи у 2018 році склали 19 млн. грн, за 2019 рік вони зросли до 19,2 млн. грн. Обсяг власних доходів на одного мешканця у 2018 році становив 3203,1 грн. (середній рівень для всіх ОТГ України складав 8 194,3 грн). За 2019 рік цей показник складав 3344,0 грн.

Переважна частка доходів надійшла до загального фонду бюджету громади (частка спеціального фонду у структурі доходів 2018 року склала 3 %).

Позитивно відмітимо те, що в громаді приймаються рішення, спрямовані на забезпечення виконання бюджету, зокрема Рішення виконавчого комітету №86 «Про заходи щодо наповнення місцевих бюджетів, економного та раціонального використання бюджетних коштів, дотримання суворої бюджетної дисципліни, упорядкування мережі бюджетних установ, які фінансуються за рахунок коштів місцевого бюджету у 2018 році» [1].

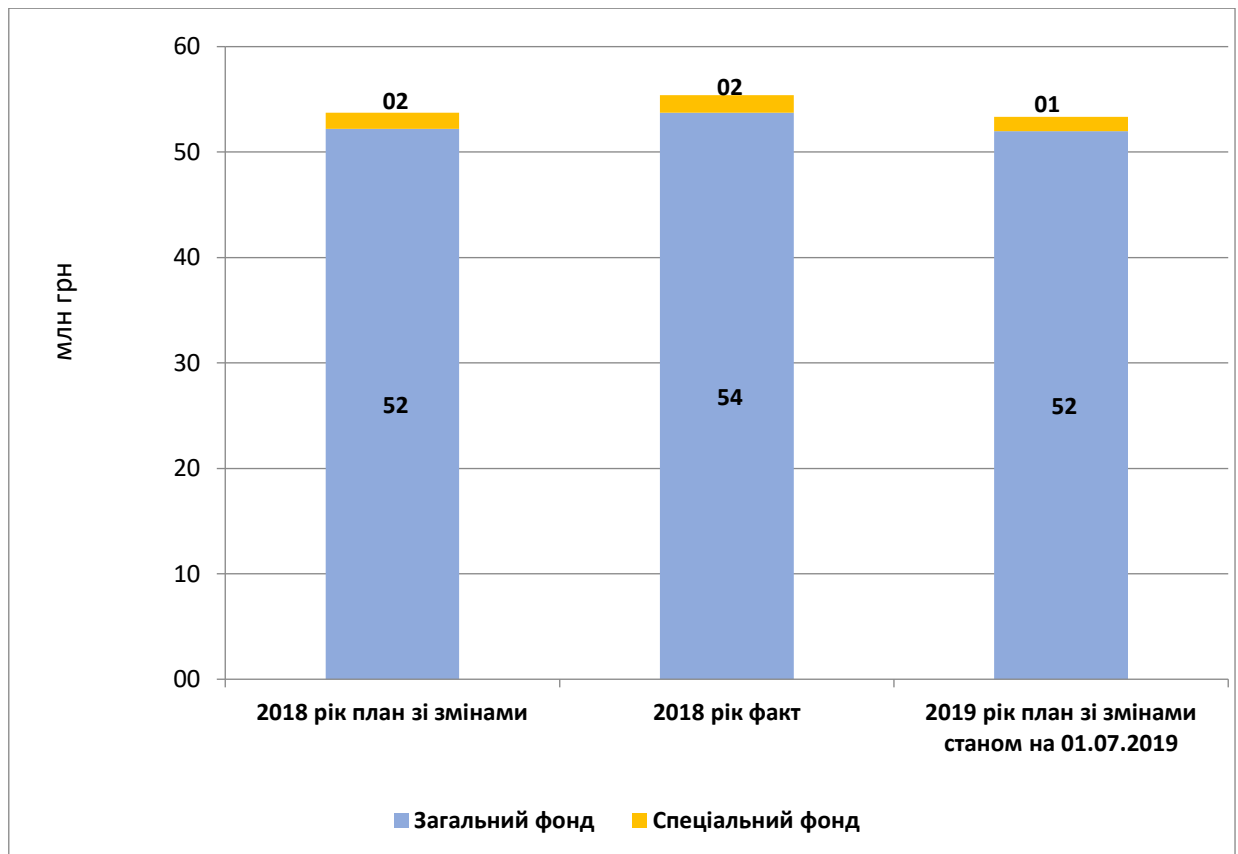

Рис. 1. Доходи бюджету Малолюбашанської ОТГ з урахуванням міжбюджетних трансфертів з державного та інших місцевих бюджетів у розрізі фондів бюджету за 2018-2019 роки, млн. грн.

У 2018 році податкові надходження склали 33% усіх доходів бюджету Малолюбашанської ОТГ з урахуванням міжбюджетних трансфертів з державного та інших місцевих бюджетів, за 2019 рік їх частка складала 34,9%. Їх надходження склали 18,2 млн. грн., а на 2019 рік складала 18,5 млн. грн.

Значну частину надходжень бюджету Малолюбашанської ОТГ склали міжбюджетні трансферти. У 2018 році їх надійшло до бюджету громади у сумі 36,4 млн. грн., і їх частка у загальній структурі доходів становила 66%. На 2019 рік цей показник на рівні 33,9 млн. грн., або 63,8% усіх доходів ОТГ (рис.2) [1,с.45].

Рівень дотаційності Малолюбашанської ОТГ складає 25,3% (за показниками співвідношення базової дотації та власних доходів).

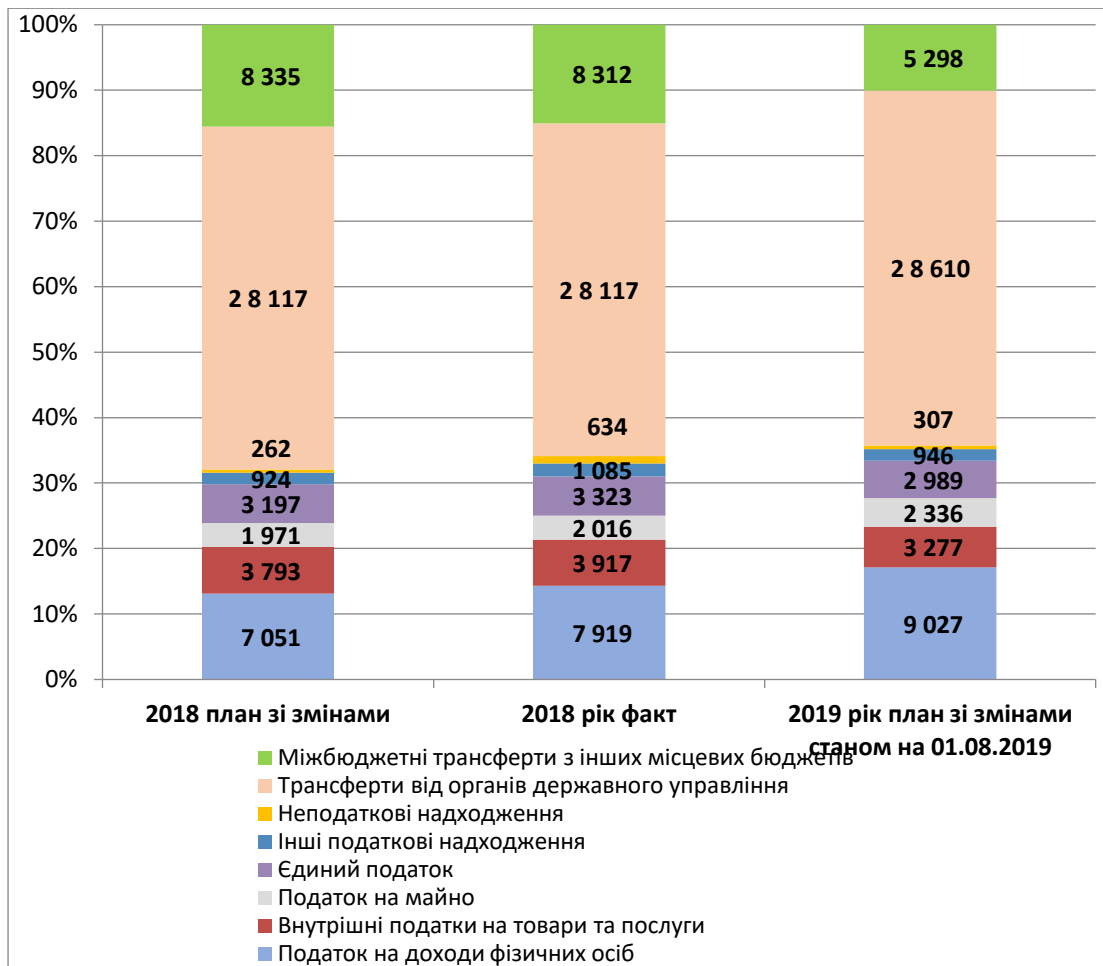

Рис. 2. Структура доходів Малолюбашанської ОТГ з урахуванням міжбюджетних трансфертів з державного та інших місцевих бюджетів за 2018-2019 роки, тис.грн.

Малолюбашанської ОТГ проводить постійний моніторинг платників, має реєстр платників, які сплачують найбільші суми до бюджету громади. В складі доходів Малолюбашанської ОТГ за 2018 - 2019 роки, тис. грн. найбільшу частку займає ПДФО. У 2018 році надходження до бюджету Малолюбашанської ОТГ від податку на доходи фізичних осіб склали 7,9 млн. грн, що становить 32,8% усіх доходів з урахуванням міжбюджетних трансфертів або 41,7 % власних надходжень. У 2019 рік ці надходження склали 9,0 млн. грн. (рис.3).

План надходжень від податку на доходи фізичних осіб у 2018 році було виконано на 112,3 %. Таким чином, ПДФО є основним дохідним джерелом

бюджету Малолюбашанської ОТГ і від його надходжень значною мірою залежить формування бюджетної політики в громаді.

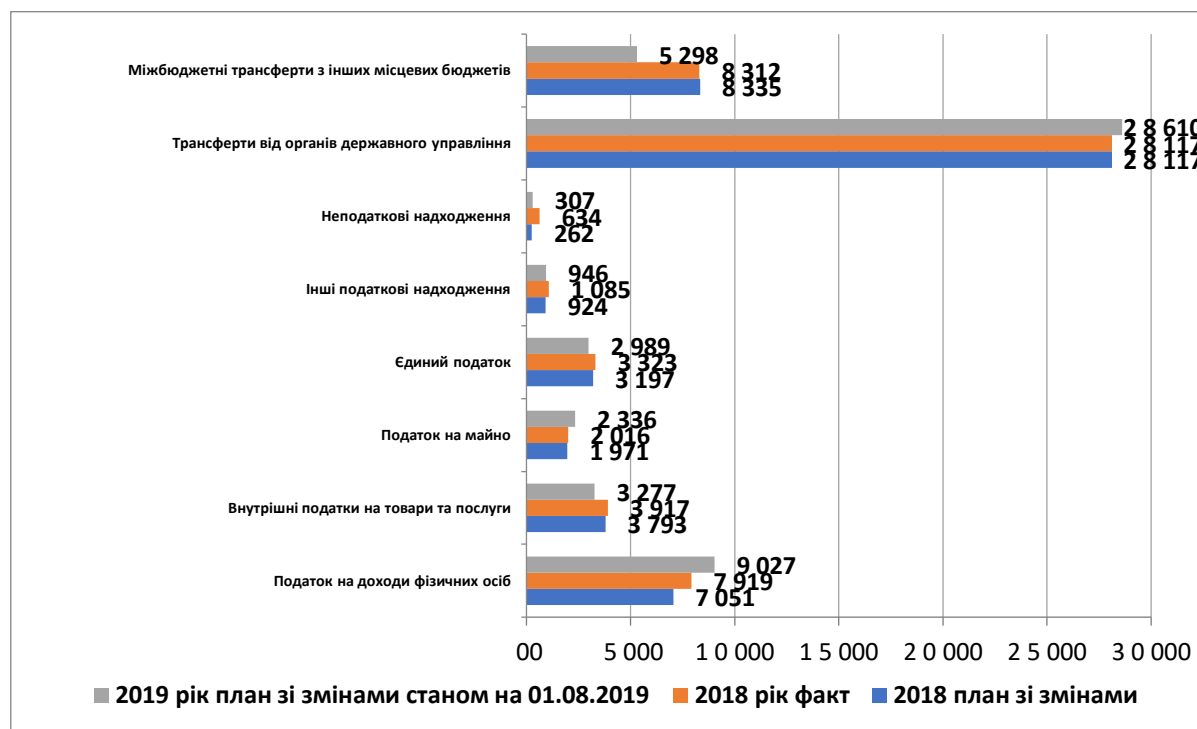

Рис. 3. Структура доходів Малолюбашанської ОТГ

У 2018 році надходження до бюджету Малолюбашанської ОТГ від місцевих податків і зборів склали 5,3 млн. грн, що становить 103,3 % запланованого на рік. На 2019 рік їх обсяг заплановано 75,3 млн. грн. У загальній структурі доходів бюджету Малолюбашанської ОТГ (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) частка місцевих податків і зборів у 2018 році склала 10 %, за 2019 рік теж 10%. До бюджету надходили кошти від усіх встановлених в громаді місцевих податків і зборів. Збір за місця для паркування транспортних засобів та транспортний податок у Малолюбашанській ОТГ не запроваджено, так як у громаді відсутня база для таких надходжень.

Водночас у громаді очікуваним результатом реформи органів місцевого самоврядування є формування спроможної територіальної громади, здатної забезпечити розширення її економічного потенціалу, ефективне виконання покладених функцій та покращення добробуту населення.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Малолюбашанської сільської ради URL: <https://mlubashanska-gromada.gov.ua/>

Нагалка Ганна Петрівна
Спеціаліст юрист Смизької селищної ради
Дубенського району Рівненської області

СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Місцеве оподаткування залишається сьогодні важливим інструментом ефективного функціонування як для окремої адміністративно-територіальної одиниці, так і для держави загалом, оскільки саме місцеві податки і збори є складовою частиною податкової системи держави і покликані відповідати інтересам органів місцевого самоврядування, адже є самостійним джерелом доходів місцевих бюджетів. Втім, місцеві податки та збори в Україні на нашу думку поки що де-факто не виконують функції щодо надання їм фінансової автономії. Зокрема, проблема полягає в тому, що законодавчо закріплені місцеві податки і збори та їх ставки не враховують реальних можливостей платників податків, а отже, не виконують такого важливого завдання як здійснення стимулюючої функції. Як наслідок, такі вади негативно позначаються на дотриманні принципів єдності, повноти, достовірності, гласності, наочності бюджетного устрою країни в цілому.

Слід зазначити, що проблеми справляння місцевих податків та зборів в Україні та місцевого оподаткування загалом не могли залишитись поза увагою науковців. Зокрема, саме цій проблематиці присвячені дослідження В. Федосова, С. Юрія, Й. Бескида, О. Василика, І. Лук'яненко, К. Павлюк, В. Прядко [2]. Віддаючи належне напрацюванням перелічених вчених та публікаціям з цієї проблематики інших науковців, слід зазначити, що проблеми формування

доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевого оподаткування до цього часу не вирішені, а формування пропозицій щодо шляхів удосконалення адміністрування та стягнення місцевих податків і зборів потребує більш детального вивчення та узагальнення.

За часи незалежності України система місцевого оподаткування неодноразово зазнавала змін. Так, до 2011 року чинним законодавством було визначено 14 видів місцевих податків і зборів, що мали незначний вплив на формування місцевих бюджетів. Територіальні громади існували за рахунок підтримки з державного бюджету. В той час понад 90% місцевих бюджетів були дотаційними.

Після реформування місцевого оподаткування шляхом прийняття у 2011 році Податкового кодексу України та внесенням змін до переліку місцевих податків і зборів, їх кількість скоротилася: з 14 місцевих податків і зборів до п'яти. При цьому було запроваджено податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; єдиний податок, збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності (надалі скасований у 2015 році); збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір. Етап реформування місцевого оподаткування продовжувався і після 2015 року шляхом внесення змін до Податкового кодексу України [1, с. 66].

Однак, і в теперішніх умовах, на нашу думку, створена система місцевого оподаткування все ще не забезпечує фінансову автономію та незалежність місцевого оподаткування [3]. Надзвичайно цікавими та актуальними в умовах сьогодення є пропозиції по вдосконаленню місцевого оподаткування, які запропонувала Асоціація міст України. Так, ці пропозиції можна визначити трьома напрямками.

Перший напрям – скасувати пільги зі сплати місцевих податків і зборів, встановлені державою, зокрема, для гірничодобувних підприємств, платників єдиного податку, на лінії зіткнення:

- передати повноваження щодо встановлення таких пільг виключно органам місцевого самоврядування;

- відновити індексацію нормативної грошової оцінки земель;
- спростити регуляторні процедури при встановленні місцевих податків та зборів;
- спростити процедури подання інформації про встановлені місцеві податки і збори податковим органам.

Другий напрям – розширення бази оподаткування податком на нерухоме майно. Додатково до даних реєстру речових прав на нерухоме використовувати дані муніципальних реєстрів, які включатимуть інформацію про нерухоме майно, не зареєстроване в реєстрі речових прав.

Третій напрям – завершення адміністративно-територіальної реформи і формування спроможного місцевого самоврядування шляхом повної передачі повноважень органам місцевого самоврядування адміністрування податків та зборів, що зараховуються до місцевих бюджетів [5].

Серед основних проблем сьогодні є невміння місцевих органів влади реалізувати прихований податковий потенціал та ефективно регулювати економічну діяльність на місцях, а непрозорість в адмініструванні окремих податків призводять до недовикористання наявних можливостей оподаткування. Внаслідок значного обсягу тіньової діяльності та зайнятості поза увагою фіскальних органів залишаються персональні доходи громадян, підприємницька діяльність незареєстрованих суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу. Зокрема, йдеться про втрати бюджету від недоотриманого збору за запровадження окремих видів підприємницької діяльності та єдиного податку; невикористання туристичного потенціалу, що знаходиться у тіньовому секторі економіки – туристичного збору [4].

Таким чином, вищезазначені тези та постановка проблеми досліджуваного питання потребують постійного обговорення та розвитку в наукових та законодавчих колах для того, щоб мати все більше реальних можливостей бути втіленими та реалізованими в законодавство, а головне для стабільності наповнення місцевих бюджетів від справляння місцевих податків та зборів. Важливим є те, що запровадження запропонованих напрямів місцевого

оподаткування вирішуватиме не лише фінансові питання, які будуть сприяти розширенню фінансової автономії органів місцевого самоврядування, але й складні соціально-економічні та екологічні проблеми, які наявні на територіях адміністративно-територіальних одиниць країни.

Тому загалом існує нагальна потреба реформування місцевих податків і зборів, щоб вони стали найвагомим джерелом доходів у місцевих бюджетах, яким вони є у розвинених демократичних країнах, а напрямами вдосконалення системи місцевих податків і зборів можна вважати: в першу чергу вдосконалення механізму адміністрування податку на нерухомість, розширення місцевої податкової бази за рахунок зменшення масштабів ухилення від оподаткування, здійснення оптимізації податкових пільг, оновлення правового регламентування справляння місцевих податків і зборів.

Список використаних джерел:

1. Болотова Г. Д. Щодо питання про шляхи вдосконалення оподаткування на регіональному рівні. Серія: Право. 2016. № 3(53). С. 65–69.
2. Боровик П. М., Гузар Б. С., Приблуда О. О. Роль місцевого оподаткування у формуванні дохідної бази локальних бюджетів. Ефективна економіка. 2013. № 12.
3. Малиняк Б. Недоліки планування бюджетів об'єднаних територіальних громад органами місцевого самоврядування та шляхи їх усунення. Фінанси України. 2019. № 5. С. 79–96. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2019.05.079>.
4. Кучабський О., Гончаренко М. Розвиток системи місцевого оподаткування в Україні. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/4/01.pdf>.
5. Офіційний веб-сайт Асоціації міст України. URL: <https://www.auc.org.ua/>

Наконечний Володимир Богданович
Студент 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Кириленко Ольга Павлівна
Д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ НА ФІНАНСОВУ ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ

Фінансова грамотність – це запас знань і навичок, які формують правильне ставлення до фінансів, в тому числі і до особистих, і дозволяють звичайній середньостатистичній людині приймати вигідні для себе рішення. Чим вищий рівень обізнаності населення у фінансових питаннях, тим вищий рівень розвитку економіки і добробуту суспільства в цілому. Коли рівень фінансової грамотності високий, у громадян виникає об'єктивна необхідність застосовувати на практиці різні фінансові інструменти. Це в свою чергу сприяє розвитку нових ринків і послуг, зростанню економіки, поліпшенню якості життя.

Під фінансовою грамотністю населення розуміється здатність громадян:

- ефективно управляти особистими фінансами;
- здійснювати облік витрат і доходів домогосподарства, проводити короткострокове і довгострокове фінансове планування;
- оптимізувати співвідношення між заощадженнями і споживанням;
- розбиратися в особливостях різних фінансових продуктів і послуг (у тому числі інструментів ринку цінних паперів і колективних інвестицій), мати актуальну інформацію про ситуацію на фінансових ринках;
- приймати обґрунтовані рішення щодо фінансових продуктів і послуг та усвідомлено нести відповідальність за такі рішення;
- компетентно планувати і здійснювати пенсійні накопичення.

І в цьому контексті якраз і виникає потреба в податковому консультуванні, як в одному з механізмів набуття фінансової грамотності. З метою підвищення фінансової грамотності громадян, необхідно реалізувати такі основні завдання,

як привернення уваги громадян до проблематики фінансової грамотності, підвищення рівня усвідомлення громадянами необхідності підвищення своїх фінансових знань, формування фінансової та податкової культури громадян, організація системи фінансової освіти. Особливого значення в цьому сенсі набуває ставлення державних фіскальних органів до масової економічної активності та грамотності громадян, підвищення загальної економічної активності населення, підтримка підприємництва, ідей створення власного бізнесу, ведення домогосподарств та компетентності громадян необхідної для відкриття свого бізнесу [1].

Для уникнення неоднозначного трактування положень законодавства Державною податковою службою України надаються відповіді з використанням Баз знань. Це автоматизована база уніфікованих відповідей на запитання платників податків та громадян, яка постійно оновлюється та підтримується в актуальному стані. Поряд з цим важливо констатувати, що одним з пріоритетних напрямів роботи ДПС є підвищення якості обслуговування платників, у тому числі у Центрах обслуговування платників (ЦОП). На сьогоднішній день в органах ДПС функціонує 462 ЦОПи, в яких надається комплекс послуг, що включає адміністративні, консультаційні та інформаційні послуги, а також прийняття податкової звітності, видачу ключів електронного цифрового підпису тощо. Для оперативного та широкого інформування населення про новації в оподаткуванні впродовж 2019 року було проведено понад 5 тисяч семінарів, з них 182 – засобами «INTERNET» ресурсів. З метою формування єдиної позиції щодо практичного застосування норм податкового та митного законодавства на сторінках офіційного веб-порталу ДПС розміщено 15,5 тисяч матеріалів. В рамках заходів щодо підвищення фінансової грамотності населення органами ДПС підготовлено більше ніж 70 тисяч матеріалів з питань податкового законодавства.

Робота державних податкових органів по наданню податкових консультацій носить здебільшого масово-роз'яснювальний характер і націлена на залучення широких верств населення до участі в таких заходах, як семінари,

форуми, зустрічі тощо. Працівники податкової служби проводять зустрічі з школярами, навчаючи їх фінансової грамотності та податкової культури ще з перших класів.

В той же час, робота приватних організацій чи консультантів націлена на надання індивідуальних податкових консультацій безпосередньо отримувачу таких послуг. В загальному, до послуг юридичних фірм, які здійснюють податкове консультування належать:

- консультування з питань оподаткування (для юридичних та фізичних осіб, представництв іноземних компаній);
- податкове планування міжнародних структур, українських та міжнародних проектів, інвестиційних моделей;
- податковий та юридичний аналіз, розробка, оформлення, реєстрація зовнішньоекономічних договорів;
- супровід клієнтів під час податкових перевірок;
- податкова медіація на етапі досудового врегулювання спорів з контролюючими органами;
- супровід спорів з податковими органами в судах, оскарження податкових повідомлень-рішень в адміністративному та судовому порядку;
- трансферне ціноутворення;
- податкове консультування в галузі трудового права і обслуговування приватних клієнтів;
- підготовка та перевірка податкової звітності юридичних і фізичних осіб;
- супровід процесу отримання висновку цінової експертизи;
- підготовка юридичних висновків тощо [2].

Однією із найважливіших функцій юридичних фірм являється підвищення фінансової грамотності окремих громадян, допомога суб'єктам господарювання в сфері пізнання тонкощів українського податкового законодавства та податкової практики, в розробці практичних та економічно вигідних рішень. Широкий спектр інноваційних послуг, які надаються в рамках податкової практики, розрахований на мінімізацію ризиків донарахувань податкових

зобов'язань та запобігання незаконних дій представників контролюючих органів, а відтак економного планування та використання як власних коштів, так і коштів, задіяних в бізнесі.

Набуття фінансової грамотності шляхом отримання податкового консультування – це невід'ємна частина ведення бухгалтерського та податкового обліку кожного підприємства. Робота бухгалтера з нестандартними, незнайомими ситуаціями, неоднозначне трактування податкового законодавства викликає необхідність в податкових консультаціях. І тут на допомогу і приходять консалтингові фірми, що займаються професійним консалтингом, а саме наданням консультаційних послуг клієнтам (виробникам, продавцям та споживачам) за допомогою спеціально навчених осіб відповідної кваліфікації, здатних визначити, проаналізувати та розробити модель вирішення будь-якої управлінської проблеми [3].

Список використаних джерел:

1. Золковер А. О. Фінансова грамотність населення як основа фінансово-економічної безпеки держави. URL: https://knutd.edu.ua/publications/conference/20.03.2015/Zolkover_7.pdf (дата звернення 1.10.2020).
2. Податкове планування та консультування. податкові спори / Юридична фірма «U&G PARTNERS». URL: <http://www.ugp.com.ua/ua/practice/taxlaw.html> (дата звернення 1.10.2020).
3. Ринок консалтингових послуг. Його становлення та розвиток в Україні: <http://www.management.com.ua/consulting/cons002.html> (дата звернення 4.10.2020).

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Основне призначення оподаткування доходів – це наповнення бюджету, а світова практика в оподаткуванні доходів свідчить про те, що вони займають важливе місце у забезпеченні фінансової стабільності, сталого розвитку економіки та соціальної справедливості. Варто зазначити, що предметом дискусій науковців є визначення механізму оподаткування доходів громадян, ставок, що мають при цьому застосовуватися, розміру неоподатковуваного мінімуму, бази оподаткування, пільг тощо.

Питанню теорії оподаткування присвячені праці багатьох вчених: А. Вагнера, Дж. Кейнса, А. Лаффера, Д. Мілля, Ф. Нітті, Д. Рікардо, А. Сміта та інших. Порівнянням механізму оподаткування фізичних осіб в Україні та в інших країнах світу, а також визначення напрямів здійснення податкової реформи займалися В. Андрущенко, О. Василик, П. Мельник, С. Онишко, В. Суторміна, Л. Тарангул, В. Федосов, Д. Черник, Л. Шаблиста, І. Якущик та інші.

Зарубіжні системи прямого оподаткування доходів фізичних осіб базуються на основі глибокого усвідомлення кожним платником податку свого конституційного обов'язку – сплати податків. Значна увага держави до платника податків сприяла вихованню податкової відповідальності, інакшого розуміння сутності категорії «податок». До прикладу, в Німеччині – це підтримка, яку громадяни надають державі, у Великобританії – це обов'язок перед державою; у США податок розуміється як «такса», у Франції – як обов'язкова плата. Для нашої держави розуміння такої фінансової категорії зводиться лише до примусового платежу [1, с. 705]

Європейська система оподаткування полягає в тому, що вона утворюється на основі прогресивної шкали. Наприклад, у Франції розрахунок ПДФО робить податкова служба. Згідно з французькою системою доходи поділяються на вісім категорій, кожна з яких має свою методику розрахунку, в якій враховують застосовані пільги і відрахування. Цей податок розраховують на родину і він береться з доходів за прогресивною шкалою (від 5,5 до 75%). Також цікавим прикладом є практика оподаткування у Нідерландах, де існує п'ять видів податкових відрахувань, що залежать від віку, кількості дітей, доходу батьків і відрізняються сумою, на яку дозволено зменшувати оподатковуваний дохід (в євро на одну дитину) [2, с.104].

Варто звернути увагу на те, що рівень податкової юрисдикції є відмінною рисою оподаткування ПДФО в Україні та в зарубіжних країнах. Так, в Україні ставки, порядок, правила оподаткування ПДФО встановлюються виключно на загальнодержавному рівні. В той же час в деяких країнах (Бельгія, Данія, Фінляндія, Швеція та Швейцарія) визначенням ставок, за якими будуть оподатковуватися доходи громадян належить до компетенції органів місцевого самоврядування, в інших країнах (Естонія, Греція, Латвія, Норвегія та деяких інших), особистий прибутковий податок належить до місцевих податків [3].

Отже, кожен громадянин України має розуміти, що сплата податку не має на меті відбирання коштів у людей, а є обов'язком перед державою, яка поверне ці кошти особам у вигляді різноманітної соціальної допомоги та наданні різноманітних послуг.

Список використаних джерел:

1. Круковська О.В. Ключові зміни в реформуванні податкової системи України: реалії та перспективи. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2016. №2. С. 702–709.

2. Андрущенко В.Л. Податкові системи зарубіжних країн: [навч. посібник] / за заг. ред. М. Я. Азарова. К. Комп'ютерпрес, 2004. 240 с.

3. Чуприна А. Оподаткування доходів фізичних осіб: міжнародний досвід. Вісник, (10). URL: <http://www.visnuk.com.ua>.

Оліх Світлана Василівна
*Начальник відділу надходжень та видатків
Управління державної казначейської служби України
у Волочиському районі Хмельницької області*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Структура територіальних органів казначейства та кількість працівників у них значною мірою залежить від кількості розпорядників та одержувачів бюджетних коштів які в цьому органі обслуговуються. Управлінням ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області впродовж 2017-2018 рр. обслуговувалось 11 місцевих бюджетів. У 2019-2020 рр. кількість місцевих бюджетів, що перебувають на казначейському обслуговуванні у відповідному управлінні ДКСУ знизилась до 10 бюджетів. Зміна кількості бюджетів зумовлена об'єднанням сільських і селищних бюджетів в територіальні громади. Динаміка кількості розпорядників і одержувачів коштів місцевих бюджетів, які перебувають на казначейському обслуговуванні в Управлінні ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області впродовж 2017-2020 рр. також демонструє щорічне зменшення їх кількості [1] (рис. 1.)

У процесі виконання місцевих бюджетів може виникнути необхідність внесення змін до мережі (у разі включення до мережі нової установи, виключення установи з мережі, уточнення реквізитів тощо). У такому випадку головний розпорядник подає на погодження місцевому фінансовому органу реєстр змін до мережі за формою, наведеною у Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів, затвердженому наказом Міністерством фінансів України від 23.08.2012 № 938 [2], із зазначенням підстави для внесення

змін до мережі. Реєстр змін до мережі, затверджений головним розпорядником та погоджений місцевим фінансовим органом, подається головним розпорядником до органу казначейства за місцем його обслуговування.

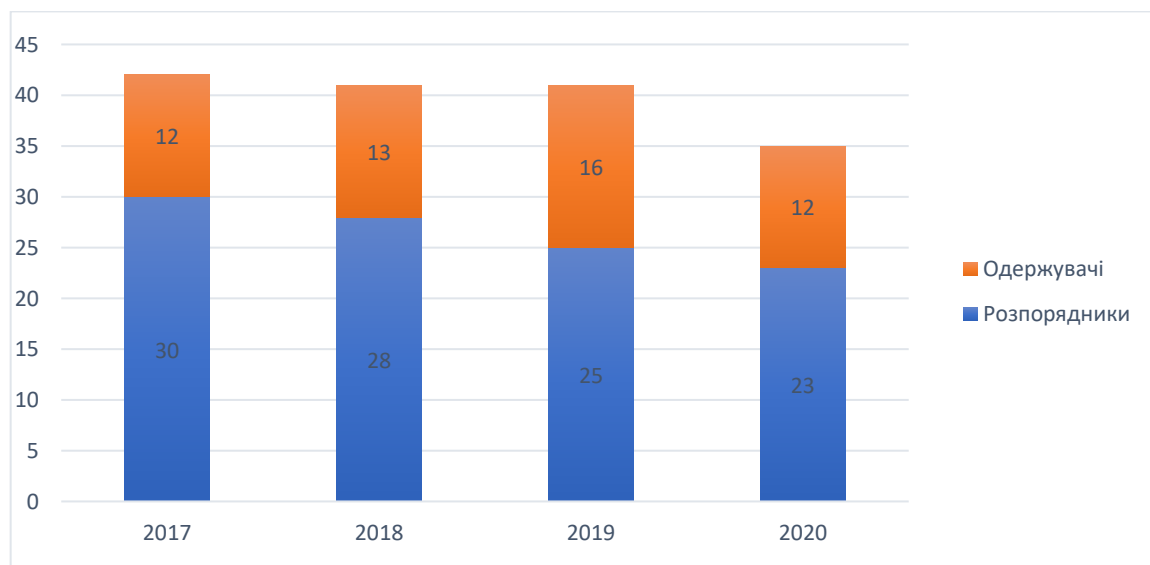
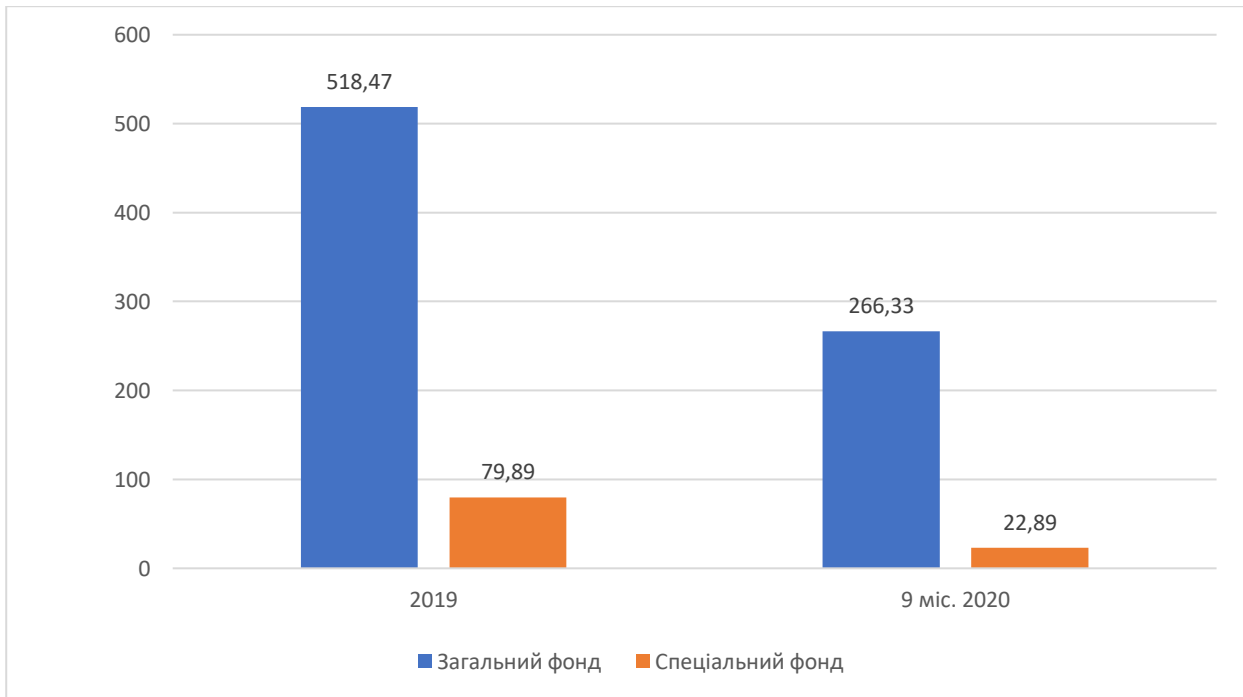

Рис. 1. Кількість розпорядників та одержувачів коштів місцевих бюджетів, які обслуговуються в Управлінні ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області за 2017-2020 рр.

Примітка. Складено автором на основі даних органів Управління ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області

Тільки після поданої мережі або змін до неї розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів в органах ДКСУ відкриваються рахунки, в подальшому із яких будуть проводитись видатки. Майже вся діяльність органів казначейства, що пов'язана з рухом грошових потоків з виконання місцевих бюджетів, автоматизована [3]. Динаміка видатків місцевих бюджетів які проведені Управлінням ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області за 2019- 9 міс. 2020 рр. відображена на рис. 2. Як бачимо із рисунка, обсяги видатків місцевих бюджетів які проведені Управлінням ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області за 9 міс. 2020 р. по загальному фонду майже у двічі менші ніж за цілий попередній рік, а по спеціальному фонду втричі менші [1].

**Рис. 2. Динаміка видатків місцевих бюджетів які проведені
Управлінням ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області
за 2019- 9 міс. 2020 рр., млн грн.**

Примітка. Складено автором на основі даних органів Управління ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області

Отже, підсумовуючи вище наведені дані можемо констатувати, що в Управлінні ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області за останні роки кількість місцевих бюджетів та відповідно розпорядників бюджетних коштів які перебувають на казначейському обслуговуванні зменшилась у зв'язку із об'єднанням територіальних громад в рамках реалізації реформи децентралізації в Україні. Динаміка видатків місцевих бюджетів, які проведені Управлінням ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області демонструє у 2020 р. порівняно із попереднім роком суттєве зниження видатків, що значною мірою обумовлено наслідками світової пандемії COVID-19, в результаті чого суттєво зменшились надходження місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Звітні дані за 2017-9 міс. 2020 рр. Управління ДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області.
2. Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Затв. наказом Міністерства фінансів України від 23.08.2012 № 938. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12/paran18>.
3. Русін В. М. Переваги та недоліки казначейського обслуговування місцевих бюджетів *Світ фінансів*. Світ фінансів. 2013. Вип.4. С. 105–115.

Парацій Олеся Ярославівна

*Державний аудитор відділу контролю у соціальній галузі та культури
Управління Західного офісу Держаудитслужби в Тернопільській області*

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Нам видається, що такого роду пропозиції, висловлені у контексті удосконалення системи державного контролю загалом, мають право на існування і у контексті сприйняття їх дотичності до охорони здоров'я. У цій царині також є низка невирішених питань, зокрема необхідність пошуку єдиних концептуальних засад щодо організації державного контролю. Водночас, маємо зазначити про певні характерні особливості сфери охорони здоров'я, які зумовлюють необхідність відходу від стандартних (класичних) підходів щодо удосконалення державного контролю.

З метою якісного розкриття проблематики даної структурної частини роботи, вважаю за доцільне зупинитись на наступних 3 питаннях:

- запровадження на законодавчому рівні в Україні обов'язкового медичного страхування;
- нормативно-правові новації, спрямовані на покращення організаційно-правового забезпечення державного контролю у сфері охорони здоров'я

громадян;

- врахування загальноєвропейських та кращих зарубіжних тенденцій стосовно правового забезпечення медичної діяльності та розвитку медичного права загалом.

Обов'язкове медичне страхування. Наразі ми є свідками чергової спроби ініціаторів та виконавців медичної реформи впритул підійти до вирішення питання запровадження в Україні даного виду страхування. Страхування, котре є у багатьох розвинених країн світу. Страхування, за умови запровадження якого, виникає реальна можливість гарантування пацієнтам надання медичної допомоги належної якості та обсягів. Причому потенційно без збільшення видатків на охорону здоров'я у загальнодержавному масштабі.

У період докорінних перетворень у соціально-економічній сфері України, реформування національної галузі охорони здоров'я, адаптації лікувально-профілактичних закладів до умов ринкової економіки зростають роль і значення механізмів державного управління перебудовою здравооохоронної сфери. Широтою і складністю завдань з реформуванням галузі пояснюється необхідність виконувати ті чи інші функції державного управління з питань охорони здоров'я всіма без винятку органами державної влади України [1, с. 4].

Метою обов'язкового медичного соціального страхування є забезпечення громадян страховим захистом на випадок непередбачуваних медичних витрат. Але незважаючи на це, залишаються і досі невирішеними частини загальної проблеми: не розроблено єдиного законопроекту, що відображав би мету реформ, їх процес і безпосередньо визначав інститути, які б регулювали процес поетапного впровадження обов'язкового медичного страхування. Система охорони здоров'я, яка має вирішувати питання поліпшення здоров'я населення України, втрачає державні функції та перебуває у занедбаному стані. Однак кардинальних змін можна досягти тільки через системну реформу та комплексний, законодавчо врегульований перехід системи охорони здоров'я на модель бюджетно-страхової медицини [2, с. 269].

Запровадження обов'язкового медичного страхування здатне стати свого

роду локомотивом позитивних перетворень у системі охорони здоров'я. Це буде форма, змістом якої будуть по новому врегульовані суспільні відносини у системі «лікар-пацієнт-медичний заклад». З'являться нові суб'єкти такого роду відносин (Фонд медичного страхування (можливо як альтернатива Національній службі здоров'я України), страхові медичні організації тощо).

Нормативно-правові новації, спрямовані на покращення організаційно-правового забезпечення державного контролю у сфері охорони здоров'я громадян.

Варто зазначити, що чинне законодавство у сфері медичної діяльності є комплексним та багатоаспектним. Це пов'язано передовсім із тим фактом, що стан здоров'я особи та суспільства залежить від багатьох чинників. Приміром, від стану навколишнього природного середовища. Відтак, державний контроль і нагляд у сфері охорони довкілля є важливою складовою національної екологічної політики, що являє собою комплекс засобів і заходів, спрямованих суспільством і державою на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання природокористування і природоохорони та забезпечення нормальної життєдіяльності громадян. З метою оптимізації системи державного контролю і нагляду у сфері охорони навколишнього середовища, перспективним, на нашу думку, видається розробка і прийняття спеціального Закону України «Про екологічний контроль» [3, с. 292]. Усвідомлюючи ту обставину, що екологічний контроль є важливим фактором запобігання не лише екологічних, але і медичних проблем, зазначимо, що такого роду новації варто всіляко підтримувати.

Врахування загальноєвропейських та кращих зарубіжних тенденцій стосовно правового забезпечення медичної діяльності та розвитку медичного права загалом.

Для західноєвропейських країн та сучасного світу в цілому характерне зростання довіри до ринкових підходів під час прийняття управлінських рішень, пов'язаних із регулюванням державного сектору охорони здоров'я. Однак дедалі більш активне запровадження ринкових механізмів, що має місце в останні роки в цій сфері, супроводжується вдосконаленням регулюючої ролі держави. При

цьому фактично у всіх розвинутих країнах у процесі реформування систем охорони здоров'я увага держави концентрується, насамперед, не на збільшенні обсягів фінансування, а на забезпеченні контролю за ефективністю та результативністю витрат, раціональністю розподілу наявних ресурсів і підвищенні якості медичних послуг [1].

На завершення у цій частині вкажемо, що пошук шляхів удосконалення державного контролю у сфері охорони здоров'я може і повинен здійснюватись комплексно, з урахуванням історії України та ментальності українців, беручи до уваги євроінтеграційні спрямування України, намагання запровадити обов'язкове медичне страхування та гарантувати пацієнтам дотримання вимог статті 49 Конституції України.

Список використаних джерел:

1. Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. моногр. : у 2 ч. / [кол. авт. ; упоряд. проф. Я. Ф. Радиш ; передм. та заг. ред. проф. М. М. Білинської, проф. Я. Ф. Радиша]. Київ : НАДУ, 2013. Ч. 2. 345 с.
2. Москаленко О. Принципи загальнообов'язкового медичного страхування. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 3. С.268– 276.
3. Головкін О.В. Державний контроль і нагляд у сфері охорони довкілля як складова екологічної політики України. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 290-293

Петренко Марія Василівна
Студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Коробчук Іванна Іванівна
Студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: к. е. н., доцент кафедри
фінансів ім. С. І. Юрія Круп'як І.Й.
Західноукраїнський національний університет

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Питання фінансової грамотності сьогодні є дуже актуальним, адже сучасному суспільству все більше уваги приділяється її підвищенню у населення. В багатьох державах світу проблемі фінансової грамотності присвячено багато курсів, уроків і занять для різних верств населення: як для дітей молодшого шкільного віку, так і для дорослих свідомих людей, котрі хочуть навчитися краще управляти власними фінансами.

Економічна соціалізація, яка визначається в широкому сенсі як соціально-психологічний процес входження індивіда в економічну систему, є надзвичайно важливою як для окремої особистості, так і для суспільства в цілому. Викривлення у цьому процесі створюють проблеми не тільки для самої людини, а й в цілому впливають на стан економічної системи суспільства [1].

Фінансову грамотність не варто розглядати як окремий предмет. Доцільніше інтегроване навчання, тому що питання тоді вивчається з різних поглядів. Коли ми говоримо про будь-яку річ, ми її розглядаємо виокремлено. Це неправильний підхід. Фінансову грамотність ми маємо інтегрувати в загальний навчальний процес. Адже питання не в тому, щоб навчити в стінах закладу економіста, а дати необхідні життєві навички [2]. Для початкової школи – це має бути початок. Тобто розуміння, що таке гроші і товари, яким чином рахувати гроші. Ці питання ми повинні розглядати в межах такого явища, як споживання. Споживання має бути не понаднормовим, а раціональним. Але

пояснити дітям, що таке раціональне споживання – складно. Це можна зробити лише в процесі [3].

Концепція полягає в тому, що ми маємо давати навички і формувати їх. Навички поводження з грошима, навички споживання, навички розуміння, що ці гроші мають забезпечувати тобі життя і яким чином це зробити. Але це не лекція, що таке товар і як за нього отримати гроші. Наприклад, тема гроші. У школі може бути математична коробка з набором грошей. Вчителі легко можуть їх зробити і заламінувати, можна долучити до справи дітей і батьків. Це доступно для будь-якої школи. Ці гроші слід використовувати на уроці просто для рахунку.

Фінансова грамотність формується в дітей з навичками: вміння планувати наперед, контролювати себе, економити і накопичувати, вміння робити обдумані фінансові рішення та покупки, вирішувати проблеми і спілкуватися. Фінансова грамотність - це не урок, а концепція, яка червоною ниткою проходить через усе шкільне життя. Дуже важливо розробляти теми, близькі дітям – в яких вони орієнтуються. Наприклад, купівля домашнього улюбленця або придбання чогось у клас. Можуть бути також такі теми: комунальні послуги і платежі, переїзд до нового будинку чи квартири. Спочатку формуємо завдання – яких навичок хочемо навчити дітей. Далі розробляємо цікаві теми. І потім думаємо, як через практичні заняття ці теми подати. [4].

Педагогам також слід активно залучати батьків. Адже кожен на власному прикладі може розповісти про принади будь-якої професії. Хтось працює в ООН у комітеті з прав біженців – дітям було цікаво дізнатися, хто і яким чином може розраховувати на соціальні пільги, як працюють міжнародні благодійні фонди. Автомобільний журналіст може розповісти про особливості написання статей і зйомок репортажів на автомобільну тематику. Одночасно діти отримують і короткий виклад правил дорожнього руху. [5].

Завдання підвищення фінансової грамотності – це, безумовно, сфера відповідальності і держави, і бізнесу, і сім'ї. Проте для того, щоб досягнути належного рівня фінансової грамотності, треба передусім здолати відверто

пасивне ставлення більшості українців до створення власного добробуту і сформуванню у населення філософію «опори на власні сили», завдяки якій кожен громадянин зможе досягти фінансової незалежності та зберегти її упродовж усієї життєдіяльності [6].

Розуміння фінансової грамотності як здатності громадян здійснювати облік витрат і доходів, короткострокове і довгострокове фінансове планування; оптимізувати співвідношення між споживанням і заощадженням; розуміти особливості різноманітних фінансових продуктів і послуг, володіти актуальною інформацією про ситуацію на фінансових ринках, будувати своє життя й діяльність на основі фінансової компетентності зумовлює актуальну потребу впровадження і удосконалення такого освітнього ресурсу, як фінансова грамотність.

Список використаних джерел:

1. Дембицька Н. Соціально-психологічні проблеми економічної соціалізації молоді. *Соціальна психологія*. 2008. №2. С.49-59.
2. Максимова, О. Фінансова грамотність у початковій школі. *Сучасна школа України*. 2018. № 4. С. 48–50.
3. Концепція формування фінансової грамотності у початковій, основній та старшій школі. Проект. *Географія та економіка в рідній школі*. 2015. № 10. С.2-4.
4. Забуга, Н. І. Фінансова грамотність" у навчальних закладах України 2015/2016 навчального року. *Економіка в школах України*. 2015. № 8. С. 2–4.
5. Ковальчук Г. О. Організація навчання з економіки. К. : Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 2002. 305 с.
6. Кізіма Т.О., Письменний В. В., Коваль С. Л., Карпишин Н. І. та ін. *Методика викладання фінансової грамотності: навч. посіб.* Тернопіль: 2017. 200 с.

Підгірна Іванна Ярославівна
*Головний спеціаліст відділу обробки даних соціальної статистики управління
обробки даних демографічної та соціальної статистики
Головного управління статистики у Тернопільській області*

ПЕРСПЕКТИВИ НАБЛИЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СТАТИСТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

У зв'язку з тим, що Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, якою зобов'язалася привести державну статистику у відповідність з вимогами та стандартами Європейського Союзу, існує потреба удосконалення продукування статистичної інформації, її методологічного забезпечення та організації.

Відтак в сучасних умовах головною метою є реформування державної статистики має стати задоволення сучасних потреб суспільства в об'єктивній, достовірній та неупередженій статистичній інформації, яка відповідає основним принципам офіційної статистики, схваленим Генеральною Асамблеєю ООН, та Кодексу норм європейської статистики, для прийняття обґрунтованих рішень, проведення досліджень і відкритих обговорень.

Насамперед зазначимо, що реформування органів державної статистики потребує перебудови організаційної структури апарату Держстату з метою переходу на процесно-орієнтоване продукування статистичної інформації відповідно до Типової моделі статистичних бізнес-процесів виробництва статистичної інформації (GSBPM), яка підготовлена Групою високого рівня з модернізації статистичного виробництва та послуг і була представлена на конференції європейських статистиків 9-11 квітня 2014 р. (Version 5.0) [1].

Для розвитку системи електронної звітності органів державної статистики актуальним є розроблення та впровадження безоплатного програмного забезпечення для подання електронної звітності, а також програмного забезпечення для створення електронних форм звітності (конструктор форм) для їх своєчасної актуалізації (до 60 відсотків форм державних статистичних

спостережень щороку зазнають змін). Створення комплексної системи захисту інформації інтегрованої інформаційно-аналітичної системи органів державної статистики забезпечить створення належних умов для обробки і зберігання державних інформаційних ресурсів.

Використання значної кількості адміністративних даних як джерел інформації для проведення державних статистичних спостережень потребує створення та запровадження системи оцінки якості адміністративних даних.

Для поліпшення якості фінансового планування на середньостроковий період та оцінки ефективності використання коштів державного бюджету слід розробити методику розрахунку вартості державних статспостережень.

Створення веб-порталу Держстату та його мобільної версії на основі новітніх інформаційних технологій повинно забезпечити користувачів веб-порталу Держстату сучасним інструментом для пошуку, обробки і аналізу статистичної інформації.

Запровадження єдиної інтегрованої структури статистичних метаданих (SIMS) для складення стандартних звітів з якості відповідно до правил європейської статистичної системи щодо звітів з якості (2014) дасть можливість удосконалити зміст і збільшити обсяг метаінформації стосовно якості державних статистичних спостережень, а також систематизувати наявну інформацію про методи, інструменти та перебіг статистичного продукування на всіх його етапах [2].

Зростання попиту на аналітичні продукти для прийняття рішень та проведення наукових досліджень потребує підготовки мікроданих з урахуванням європейських стандартів, норм і правил із забезпеченням конфіденційності статистичних даних респондентів.

Розвиток партнерських відносин з користувачами та респондентами потребує посилення зовнішніх комунікацій, зокрема шляхом запровадження здійснення публічних заходів за участю засобів масової інформації, опитувань у режимі реального часу, а також більш широке висвітлення діяльності органів державної статистики у соціальних мережах. Недостатній рівень статистичної

грамотності суспільства призводить до маніпуляцій статистичною інформацією, що вимагає здійснення заходів, спрямованих на підвищення рівня статистичної грамотності суспільства.

Потребують перегляду технології збору та обробки статистичної інформації, розширення практики використання альтернативних джерел інформації. Перехід на сучасні методи збору даних дасть змогу суттєво зменшити звітне навантаження на респондентів.

У свою чергу, зменшення звітного навантаження на респондентів потребує розширення доступу органів державної статистики до адміністративних даних та реєстрів, а також подальшого переходу на вибіркові методи статистичних спостережень, запровадження інтегрованих форм звітності, застосування методів моделювання в процесі обробки статистичних даних, використання сучасних технологій збору даних.

Розроблення Держстатом безоплатного для респондентів програмного забезпечення зменшить їх операційні витрати та створить передумови для поступової відмови від звітування у паперовому вигляді.

У сучасних умовах надзвичайно актуальним є розвиток людського капіталу органів державної статистики, що передбачає такі завдання:

- гармонізація освітніх програм підготовки фахівців у галузі статистики з європейськими стандартами, зокрема магістерською програмою з офіційної статистики ЄС (EMOS);

- удосконалення системи підвищення кваліфікації персоналу (в тому числі шляхом розвитку дистанційного навчання);

- вивчення мов Ради Європи.

Відтак імплементація глави 5 розділу V Угоди про асоціацію, подальший розвиток нових методів збору, обробки та поширення статистичної інформації вимагають здійснення заходів, які сприятимуть забезпеченню розвитку людського капіталу системи державної статистики, удосконаленню системи підвищення кваліфікації, включаючи дистанційне навчання та вивчення мов Ради Європи.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що реалізація запропонованих заходів дасть змогу:

створити спеціальний розділ на веб-порталі Держстату для підвищення рівня статистичної грамотності суспільства;

запровадити та регулярно розраховувати індекс задоволеності користувачів статистичної інформації;

проводити не рідше одного разу на квартал заходи за участю засобів масової інформації;

гармонізувати нормативну базу, методологію та показники державних статистичних спостережень із статистичними вимогами ЄС (Acquis Communautaire);

запровадити систему управління якістю відповідно до вимог національного стандарту ДСТУ ISO 9001:2015 “Системи управління якістю. Вимоги”;

запровадити процесно-орієнтовану систему продукування статистичної інформації;

обробляти до 60 відсотків форм державних статистичних спостережень в інтегрованій системі статистичної інформації;

запровадити систему електронного документообігу, підключаючи 100 відсотків робочих місць;

запровадити комплексну систему захисту інформації інтегрованої інформаційно-аналітичної системи органів державної статистики та провести її державну атестацію;

забезпечити збір первинних даних за технологіями автоматизованого збору інформації з веб-сайтів за допомогою комп’ютерних програм, технології збору первинних даних з використанням мобільних електронних пристроїв (CAPI і SAWI) та веб-опитувань за трьома державними статистичними спостереженнями;

запровадити підготовку фахівців за магістерською програмою з офіційної статистики ЄС (EMOS);

розробити програми та електронні курси підвищення кваліфікації працівників органів державної статистики;

утворити навчальний центр для персоналу статистичних служб країн Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії;

забезпечити вивчення іноземних мов не менше ніж для 10 відсотків працівників апарату Держстату.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Програми розвитку державної статистики до 2023 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 р. №222. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-2019-%D0%BF#Text>

2. Соціальні послуги: як побудувати українську модель на європейських підходах / Проект «Посилення регіональних соціальних служб в Україні». URL : <http://eu.prostir.ua/data?t=1&q=2174>

Підліська Мар'яна Йосифівна

Студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри

фінансів ім. С.І. Юрія Шашкевич О.Л.

Західноукраїнський національний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Основними засадами формування демократичного суспільства є самодостатність і фінансова автономія місцевих органів влади у виконанні делегованих їм функцій. При цьому місцеві бюджети є тим інструментом за допомогою якого фінансуються заходи соціального та економічного розвитку відповідної території, здійснюється перерозподіл національного доходу, створеного в межах території. Тому в сучасних умовах проблеми формування

доходної бази місцевих бюджетів та виконання покладених на органи місцевої влади власних та делегованих повноважень набувають все більшої гостроти.

Стосовно визначення поняття «доходи місцевих бюджетів» в економічній літературі питанням висвітлення сутності поняття приділена значна увага. Вчені-економісти, досліджуючи бюджетні проблеми у своїх наукових працях, намагаються сформулювати власне визначення, проте у фінансовій теорії єдиної думки щодо розуміння змісту цієї категорії дійти не вдалося. Відповідно, складність дослідження полягає в тому, щоб виразити сутність доходів місцевих бюджетів у такому визначенні, яке включає усі специфічні ознаки, характерні доходам місцевих бюджетів як економічній категорії.

Проведене дослідження сучасних наукових підходів до визначення категорії «доходи місцевих бюджетів» (табл. 1.) свідчить про те, що дане поняття як економічна категорія є багатоаспектним і трактується вченими по-різному.

Як показало проведене дослідження поняття «доходи місцевих бюджетів» розглядається вітчизняною науковою думкою з різних сторін:

1) через законодавчо визначений порядок їх формування (В. Кравченко, В. Опарін, В. Малько, С. Кондратюк, Г. Коломієць);

2) з врахуванням організаційних форм залучення коштів до місцевих бюджетів (О. Кириленко, С. Савчук);

3) з позицій матеріального втілення даної економічної категорії (О. Василик, К. Павлюк);

4) з наголосом на фондовому втіленні даної економічної категорії (О. Романенко, В. Венгер, В. Дем'янишин, В. Базилевич);

5) акцентується увага не лише на економічному змісті, а і на меті формування доходів місцевих бюджетів та напрямках їх використання (Ю. Пасічник);

6) вчені, як і більшість авторів, відразу починають розкривати склад доходів місцевих бюджетів та джерела їх формування, не акцентуючи увагу на самому понятті (С. Юрій, В. Федосов).

Наукові підходи до ідентифікації поняття доходи місцевих бюджетів

	Автор	Трактування поняття «доходи місцевих бюджетів»
1.	В. Опарін, В. Малько, С. Кондратюк, Г. Коломієць	Доходи до яких відносять усі надходження відповідного бюджету на безповоротній основі у вигляді податкових і неподаткових платежів, доходів від операцій з капіталом, офіційних трансфертів і доходів державних цільових фондів, включених до бюджету, справляння яких передбачене законодавством України (включаючи трансфери, дарунки, гранти) [1, с. 107].
2.	О. Кириленко	Доходи, що складаються із власних і закріплених надходжень, перелік яких визначений на тривалу перспективу. Надходження власних доходів не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам, що забезпечує безпосередню зацікавленість органів місцевого самоврядування у нарощуванні дохідної бази. Водночас обсяги закріплених доходів місцевих бюджетів впливають на розміри бюджетних трансфертів, які надаються місцевим бюджетам з Державного бюджету України і є основою для визначення податкової спроможності території [2, с. 140].
3.	С. Савчук	Доходи, що формуються в результаті акумуляції та наповнення власних і закріплених коштів, а також трансфертів, грантів та запозичень [3, с. 88].
4.	О. Василик, К. Павлюк	Грошових фондів, які є фінансовим забезпеченням діяльності місцевих рад і місцевих державних адміністрацій [4, с. 176].
5.	О. Романенко, В. Венгер, В. Дем'янишин	Визначають економічну категорію доходи бюджету як економічні відносини, які виникають у державі з юридичними і фізичними особами в процесі формування бюджетного фонду країни [5, с. 164; 6, с. 140; 7, с. 70].
6.	Ю. Пасічник	Сфера економічних відносин суспільства, яка пов'язана з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів регіонального рівня і використовується місцевими органами для забезпечення поточних і перспективних завдань розвитку регіону» [8, с. 360].
7.	С. Юрій В. Федосов	Доходи місцевих бюджетів поділяються на доходи, які формуються внаслідок дій і рішень, прийнятих органами місцевого самоврядування та доходи, які на довготривалій основі передаються до місцевих бюджетів у повному розмірі або у визначеній єдиній для усіх бюджетів частині [9].

На нашу думку, доходи місцевих бюджетів являють собою з одного боку фонди фінансових ресурсів, які забезпечують самодостатність місцевого самоврядування, а з іншого – сферу економічних відносин громади, яка пов'язана з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів місцевого рівня.

Доходи місцевих бюджетів це частина фінансових ресурсів держави, які згідно умов діючого бюджетного законодавства є власними та закріпленими видами надходжень, котрі мобілізуються у фондах грошових коштів органів місцевого самоврядування за рахунок податкових, неподаткових видів доходів, надходжень від операцій з капіталом та до цільових фондів, коштів, виділених із інших бюджетів з метою забезпечення ефективного та якісного виконання власних та делегованих функцій і повноважень органів місцевої влади. У даному контексті вважаємо доречним навести визначення власних доходів, запропоновані О. Романенко та В. Кравченком, які намагаються чіткіше подати джерела формування власних доходів місцевих бюджетів, проте наводять неповний їх перелік [10, с. 21].

О. Кириленко основну увагу акцентує на територіальній локалізації та ресурсній визначеності даного виду надходжень, що, відповідно, відображається і на можливостях використання фондів грошових коштів органами місцевого самоврядування, проте не конкретизуються джерела їх мобілізації [11]. На нашу думку, власні доходи місцевих бюджетів доцільно тлумачити як грошові кошти, що повністю належать місцевим бюджетам та у твердо фіксованому розмірі зараховуються до них, не надходячи до бюджетів вищого рівня і не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Як уже зазначалось, роль доходів місцевих бюджетів в умовах зміцнення інституту місцевого самоврядування значно змінюється. Зростаюча потреба у якісному, повному та своєчасному наданні суспільних благ і послуг зумовлює необхідність функціонування за кріплених доходів як джерела фінансування делегованих повноважень органів місцевої влади. З огляду на зазначене О.Кириленко характеризує закріплені доходи як такі, що на довготривалій основі передаються до місцевих бюджетів у повному розмірі або за визначеною, єдиною для всіх бюджетів часткою [11], що, на нашу думку, є найоптимальнішим, оскільки у даному визначенні мова йде про загальнодержавні податки, збори або доходи, достатній обсяг яких забезпечуватиме фінансування делегованих повноважень органів місцевого самоврядування.

Трактування закріплених доходів В. Кравченком не дає повного уявлення про їх економічний зміст, оскільки вчений визначає їх як одну із форм переданих доходів місцевим органам влади на стабільній довгостроковій основі [10].

Доцільно навести визначення закріплених доходів, запропоноване С.Юрієм. До них вчений відносить доходи, які у законодавчому порядку повністю закріплюються за певним бюджетом і не підлягають передачі бюджетам нижчого рівня або частково закріплюються за бюджетом вищого рівня і у повному обсязі підлягають передачі бюджетам нижчого рівня. Близьким за змістом є висвітлення поняття закріплених доходів у О.Романенко, яка наголошує, що закріпленими доходами є доходи, які повністю або частково зараховуються у певні види бюджетів безстроково або на довготерміновій основі. При цьому науковець чітко вказує, що для їх включення не потрібне рішення органів влади вищого рівня. Таким чином, підсумовуючи вищезазначене пропонуємо тлумачити закріплені доходи як такі, що відповідно до чинного законодавства, належать до доходів державного бюджету і з метою збалансування місцевих бюджетів закріплюються повністю або частково за бюджетами нижчого рівня.

На нашу думку, доходи місцевих бюджетів є собою з одного боку фонди фінансових ресурсів, які забезпечують самодостатність місцевого самоврядування, а з іншого – сферу економічних відносин громади, яка пов'язана з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів місцевого рівня.

Результати проведеного нами теоретичного дослідження засвідчили, що доходи місцевих бюджетів є одним із вагомих чинників, що впливає на рівень та якість виконання завдань, поставлених саме перед органами місцевого самоврядування. Відповідно, забезпечення органів місцевого самоврядування таким обсягом бюджетних ресурсів, який дав би їм можливість якісного виконання своїх функцій і повноважень є основним призначенням доходів місцевих бюджетів. Тому, доходи місцевих бюджетів у суспільстві відіграють

важливу роль, а їхній вплив на соціально-економічні процеси у державі, на наш погляд, забезпечуються наступним чином:

- доходи місцевих бюджетів, зокрема їх податкові надходження, є фіскальним інструментом органів місцевого самоврядування. Фіскальна діяльність цих органів регламентується державою і дає їм можливість забезпечувати себе необхідним, для вирішення покладених завдань, обсягом бюджетних ресурсів;

- доходи місцевих бюджетів є інструментом соціального захисту населення, оскільки певна їх частина спрямовується на виплати найбільш соціально-незахищеним верствам населення;

- доходи місцевих бюджетів є інструментом забезпечення функціонування і розвитку соціально-культурної сфери, що відображається у фінансуванні таких галузей як освіта, культура, охорона здоров'я, соціальне забезпечення;

- доходи місцевих бюджетів є інструментом економічного зростання територіальних громад та адміністративно-територіальних формувань. За їх допомогою забезпечується функціонування комунального сектора економіки, особливо таких галузей як будівництво, житлове та комунальне господарство.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна система: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В.М. Опарін, В.І. Малько, С.Я. Кондратюк. К.: КНЕУ, 2004. 206 с.
2. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: навч. посіб. / О. П. Кириленко. Тернопіль: Астон, 2004. 140 с.
3. Савчук С. В. Теоретико-концептуальні засади визначення доходів бюджетів як об'єкта бюджетного планування. *Наука й економіка*. 2012. №1. С. 81-88.
4. Василик О.Д. Бюджетна система України: підручник / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 544 с.
5. Романенко О. Р. Фінанси: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 312 с.

6. Венгер В. В. Фінанси: навчальний посібник / В. В. Венгер К.: Центр учбової літератури, 2009. 432 с.
7. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 496 с.
8. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2002. 495 с.
9. Юрій С. І. Фінанси: підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. К. : Знання, 2008. 611 с.
10. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. / В. І. Кравченко. К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. 487 с.
11. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). К.: НІОС, 2000. 384 с.

Пікневич Анна Володимирівна

*Головний спеціаліст відділу бухгалтерської служби, фінансування та звітності
ГУ ДМС України у Львівській обл.*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС

На даний час Європейський Союз фінансує проекти транскордонного співробітництва за допомогою низки фінансових інструментів, що використовуються для реалізації «політики забезпечення згуртованості», яка безпосередньо обумовлена необхідністю дотримання статті 174 Лісабонської Угоди, в якій записано, що з метою забезпечення загального гармонійного розвитку держав-членів Союзу, останній буде розробляти та втілювати в життя дії, спрямовані на зміцнення їхньої економічної та соціальної згуртованості, в тому числі шляхом зменшення розбіжностей в розвитку окремих регіонів [1]. Важливе місце в усуненні нерівномірності територіального розвитку в рамках політики забезпечення згуртованості відводиться транскордонному

співробітництву. «Прикордонні регіони, – підкреслює генеральний директор DG REGIO в Європейській Комісії Дірк Ахнер (Dirk Ahner), – являють собою класичний приклад того, як вузькі державні інтереси призводять до недостатнього інвестування. В рамках транскордонного співробітництва багато регіонів роблять значні зусилля для отримання вигід від збільшення обсягів доступної робочої сили, ринків та використання переваг спеціалізації. Значний внесок в подолання потенціального відчуження, яке може бути обумовлено адміністративними кордонами, є внеском політики згуртування в підтримку інтеграції регіональних економік країн-членів ЄС, а, отже, і власне самого ЄС» [2].

Багаторічна практика реалізації проектів транскордонного співробітництва в європейських та інших країнах світу свідчить про те, що процеси управління ризиками не лишаються поза увагою його суб'єктів. З цією метою в ході виконання та по завершенню кожного проекту незалежними організаціями-аудиторами здійснюється оцінка того, наскільки успішним є виконання проекту та які проблеми заважають його ефективній реалізації. Наприклад, в рамках спеціально створеної ЄС програми INTERACT передбачено виконання різного роду консалтингових робіт для підвищення ефективності реалізації проектів європейського співробітництва. У своїй діяльності ці організації-аудитори спираються на вимоги законодавства Європейського Союзу, зокрема, Постанова Європейської Ради 1083/2006 (статті 47-49) прямо вимагає проведення оцінки успішності проекту з метою ефективного контролю за витрачанням ресурсів європейської спільноти.

Усталена практика оцінки проектів транскордонного співробітництва, якої дотримуються їх учасники, спирається на врахування особливостей, притаманних різним етапам проектного «життєвого циклу» (рис. 1.).

По-перше, оцінка потенційної успішності реалізації проекту виконується на етапі розробки проектів (так звана оцінка *ex ante* або *a priori evaluation*), під час якої відбувається перевірка того, наскільки проект відповідає нормам європейського законодавства та здатен ефективно досягнути заявлених цілей.

Без апріорної оцінки проект не буде затверджений Європейською Комісією. Наступний вид проектної оцінки – поточна (ongoing evaluation), яка здійснюється протягом всього періоду виконання проекту і за результатами якої може відбуватися його корегування (цілей, фінансових ресурсів тощо). Нарешті, по завершенні проекту відбувається оцінка того, наскільки успішними є його результати. Такий вид оцінки носить назву завершальна оцінка (ex post evaluation).

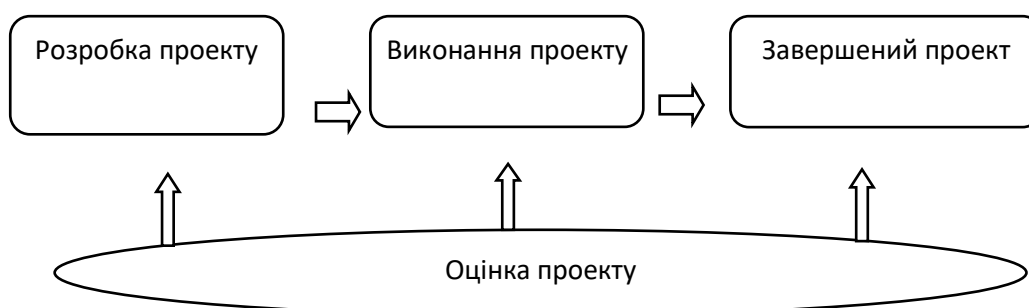

Рис. 1. Життєвий цикл реалізації проектів та оцінка його етапів (практика Європейського Союзу).

Під час всіх трьох вищенаведених видів оціночної діяльності є можливість оцінити фактори, які можуть негативно вплинути на досягнення проектних цілей, тобто чинники ризиків. Наприклад, в Practical Handbook for Ongoing Evaluation of Territorial Cooperation Programmes, котрий рекомендується Європейською Комісією для проведення оцінки проектів територіального співробітництва, звертається увага на наступні сфери, які потенційно є ризикованими:

- а) можлива відміна тендеру на проведення експертної оцінки;
- б) можлива неякісна експертна оцінка внаслідок неефективної роботи моніторингового комітету;
- в) можлива незацікавленість учасників проекту у проведенні експертної оцінки [3].

Проте, безпосередньо питанням управління ризиками транскордонного співробітництва в нормативних документах ЄС наразі приділяється недостатньо уваги. Про це, зокрема, свідчать оцінки проектів транскордонного співробітництва, що надають спеціально залучені експерти в ході їх реалізації та по завершенні. Питання управління ризиками проектів, що оцінюються, в цих звітах розглядаються вкрай обмежено. З метою подолання цієї прогалини на замовлення департаменту Єврокомісії DG Regio було проведене спеціальне дослідження стосовно врахування найкращих практик розвитку територій в різних країнах та різними міжнародними організаціями, висновки якого будуть враховані при реалізації політики забезпечення згуртованості в межах ЄС. Автори дослідження «Cohesion policy in a global context: comparative study on EU Cohesion and third country and international economic development policies», розглядаючи підходи до гарантованості ефективного витрачання фінансових ресурсів проектів розвитку територій, звертають увагу на якість ризик-менеджменту. Зокрема, в ньому зазначається, що «в контексті існування фінансових обмежень існує нагальна необхідність не лише в посиленні фінансового контролю, але й виявленні ризиків та використанні засобів їх уникнення. Ефективне виявлення ризиків та управління ними розглядається як фундаментальна передумова для успішного адміністрування проектами. Для проектів, які виконуються в межах забезпечення політики згуртованості, ризики неодмінно виникають внаслідок участі великої кількості представників декількох держав-членів ЄС та необхідності дотримання вимог складної нормативно-правової бази».

Для управління ризиками таких складних проектів автори пропонують використовувати наявний досвід, який мають в сфері реалізації міжнародних проектів окремі країни (зокрема, Швейцарія та Канада), а також такі потужні фінансові інститути, як Світовий Банк та Європейський Банк Реконструкції (ЄБРР) та Розвитку. Так, наприклад, на їхню думку, заслуговує уваги досвід ЄБРР, в якому Департамент управління ризиками відповідає за підтримку діяльності керівників підрозділів банку, які безпосередньо контролюють і

управляють операційними ризиками. Департамент готує відповідні пропозиції для обговорення та розгляду оперативної групи управління ризиками.

Слід зазначити, що проблематика ризиків транскордонного співробітництва знаходиться, хоча і в обмеженому масштабі, в колі зору вчених та фахівців-практиків, які досліджують цю сферу. Її представники за основу приймають підходи до управління ризиками, які зафіксовані в настановах по управлінню проектами, зокрема в Довіднику з управління проектами, розробленому фахівцями Інститут управління проектами, розташованому в США. Згідно з цим підходом управління ризиками проекту (Project Risk Management) є невід'ємною частиною загального процесу управління проектами, і до нього входить: планування, виявлення ризиків, аналіз ризиків, визначення методів впливу на ризики, моніторингу та контролю ризиків. Цілями управління ризиками проекту є збільшення імовірності та впливу на результати позитивних подій і зменшення імовірності та впливу на результати негативних.

Під ризиками маються на увазі події або ситуації, котрі, в разі якщо вони відбудуться, здатні вплинути на досягнення цілей проекту [4].

Основними методами управління ризиками в проектному менеджменті є наступні:

- прийняття ризиків у випадку їх низької імовірності та наслідків;
- передача ризиків іншій особі;
- послаблення ризиків за рахунок зменшення їх імовірності та (або) наслідків;
- уникнення ризиків у випадку їх високої імовірності та наслідків.

На кожному етапі життєвого циклу проекту можуть виникати певні види ризиків: ризики на етапі підготовці запиту на фінансування проектної діяльності; ризики на етапі реалізації проекту, ризики після завершення реалізації проекту.

Ризики на різних етапах проекту можуть відрізнятися один від одного. Так на етапі підготовки проекту, найбільш суттєвими за його думкою є наступні: 1) *ризики обґрунтованості проекту*: учасники проекту не відповідають критеріям їх відбору для участі у проекті; цілі проекту не відповідають програмі

транскордонного співробітництва; відсутність партнера; невірно обрана цільова група; 2) *фінансові ризики*: не врахування всіх статей бюджету; перевищення ліміту витрат в бюджеті; 3) *кадрові ризики*: комунікаційні проблеми між учасниками; недостатня кваліфікація; недостатній рівень англійської мови (для підготовки проектної пропозиції); високий рівень конфліктності; слабкий рівень підготовки у керівника, який організовує передпроектну роботу; 4) *корупційні ризики*: члени команди можуть приймати рішення під впливом корупційних мотивів.

На етапі реалізації проекту його успіху можуть загрозувати наступні види ризиків: 1) *операційні (технічні) ризики*: незацікавленість цільової аудиторії в результатах; низька результативність комунікацій з цільовою аудиторією; порушення узгоджених термінів виконання завдань проекту; 2) *фінансові ризики*: зміни в бюджеті; затримки у компенсації витрат учасників проекту в зв'язку з довгими бюрократичними процедурами; 3) *кадрові ризики*: комунікаційна неузгодженість в команді управлінців; зміна в складі персоналу; неефективна робота керівника проекту (невчасне надання звітів, нездатність вирішити конфлікти в команді управлінців проектом); *контрактні ризики*: затримка в проведенні тендерних процедур; неякісні закуплені товари/послуги; зрив у термінах постачання товарів/послуг; 4) *корупційні ризики*: корупційні ризики в сфері підготовки та виконання контрактів/тендерів.

Розглядаючи питання управління ризиками транскордонного співробітництва, потрібно, на нашу думку, відокремлювати власне його ризики та певні тенденції, які вже склалися протягом певного періоду часу та здатні впливати на його розвиток і в майбутньому.

Вважаємо за доцільне керуватися підходом до розмежування ризиків та ризикованих тенденцій, який запропонований фахівцями Всесвітнього економічного форуму і згідно якого «тенденції – це довгострокові, триваючі процеси, які здатні змінити в майбутньому еволюцію ризиків або взаємозв'язок між ними, без того щоб обов'язково перетворитися на ризики». Потрібно розрізняти власне ризики, іманентною ознакою яких є їх імовірнісний характер,

та певні процеси, які хоча і негативно впливають на діяльність підприємства, проте відбуваються на постійній основі, тому їх не можна віднести до ризикованих чинників підприємницької діяльності, «якщо певні події або явища в соціально-економічній системі країни носять відносно стабільний характер, та, напевно, будуть відбуватися протягом найближчих років, то такі чинники неможливо віднести до факторів ризику. Ми їх пропонуємо назвати стабільними чинниками ризикованості підприємницької діяльності».

Список використаних джерел:

1. Лісабонська угода про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти. Ст. 174. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=EN>.
2. Ahner Dirk. What do you really know about European cohesion policy? URL: http://www.institutdelors.eu/media/ecp_rational_and_objectives.pdf?pdf=ok.
3. Practical Handbook for Ongoing Evaluation of Territorial Cooperation Programmes. INTERACT Handbook. January 2012. Pp. 25, 35, 48. URL: <http://wiki.interact-eu.net/display/pc/Practical+Handbook+for+Ongoing+Evaluation>.
4. Парламентські слухання «Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України» 8 червня 2016 року. URL: http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl0806116.htm.

Русин-Мусій Ірина Петрівна
*Головний спеціаліст відділу з питань перерахунків №6 управління
застосування пенсійного законодавства Головного управління
Пенсійного фонду України в Тернопільській області*

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Пенсійні системи європейських країн мають певні відмінності, однак основні елементи в них подібні. Переважно всі європейські країни мають трирівневу систему пенсійного забезпечення: перший рівень завжди обов'язковий, другий – добровільно-обов'язковий залежно від особливостей законодавства кожної конкретної держави, третій рівень – добровільний.

Загальною рисою реформування пенсійних систем у цих країнах є суттєві масштаби та глибина здійснення пенсійного реструктурування. Майже половина цих країн скоротили свої національні пенсійні програми і замінили їх індивідуальними рахунками, які регулюються ринковими механізмами. Відбувся процес послаблення першої складової пенсійної системи за посилення її другої складової і активного розвитку добровільного страхування. Загальною була і зміна психології працівників, які усвідомлювали необхідність відраховувати внески з початку трудової діяльності [1; 3].

У європейській практиці пенсійного забезпечення прийнято розглядати кілька основних моделей пенсійної системи: централізована та кумулятивна. Всі вони побудовані на основі розподільчого чи накопичувального принципів, мають специфічні особливості, які враховуються при розробці національних моделей пенсійного страхування.

Централізована модель становить собою таку систему організації, в якій домінує загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Така модель використовується в Україні, Росії, Великобританії, Італії і скандинавських державах. Кумулятивна модель змішана: державне та колективне соціальне

страхування мають приблизно однакове значення. Ця модель використовується у Франції, Швейцарії та Німеччині [5].

В європейських країнах домінантним критерієм поділу моделей пенсійного забезпечення є рівень розвитку економіки. Солідарна, накопичувальна та змішана стратегії розвитку пенсійного забезпечення представлені такими моделями, як радянська, російська, польська, німецька та казахська.

Відзначимо, що Україна теж запозичила у європейських країн трирівневу систему пенсійного забезпечення. Зокрема, ще у 2003 році було прийнято закон «Про недержавне пенсійне забезпечення», проте трирівнева система пенсійного забезпечення і досі не сформована, а це зумовлює значне навантаження на Пенсійний фонд України, якому не вистачає коштів для виплати пенсій, а дефіцит його бюджету постійно збільшується [2].

За висновками А. Симоненко та Е. Лібанової, сума дотацій Пенсійному фонду щорічно збільшується, віддаляючи можливість завершення пенсійної реформи. Насправді, щоб Пенсійний фонд України став нормально функціонувати, потрібно забезпечити незменшення його видатків. Зробити це практично неможливо, зважаючи на нинішнє співвідношення пенсіонерів і платників страхових внесків. Треба збільшувати доходи. І для цього у нас є тільки два способи: перший – забезпечити детінізацію економіки й зарплат; другий – збільшити кількість робочих місць, щоб змінити співвідношення тих, хто працює і тих, що не працює [5].

Для зменшення дефіциту бюджету Пенсійного фонду та для збалансування солідарної системи у 2011 р. було прийнято Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» [4]. Цим законом було впроваджено три головні реформаторські заходи – підвищення пенсійного віку для жінок та чоловіків, підвищення тривалості нормативного страхового стажу та перехід до трирічної зарплатної бази нарахування пенсій.

Отже, ми прийшли до висновку, що європейський досвід дозволяє використати чимало корисних підходів. Однак механічне запозичення окремих

моделей та механізмів соціального захисту населення та пенсійного забезпечення, що мали позитивні результати в інших країнах, без урахування конкретних соціально-економічних, політичних, соціально-психологічних та інших особливостей та умов нашої країни неможливе. Державна політика має бути максимально виваженою, щоб непродуманими, швидкими рішеннями не викликати розчарування суспільства в здійснюваних реформах. Все це дає поштовх надалі проводити дослідження, для винайдення оптимальних, результативних рішень, які б суттєво покращили соціальний захист громадян нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Драбик О. М. Розвиток пенсійного забезпечення і соціального захисту населення України на основі використання світового досвіду. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип.14. С.109-112.

2. Коваль О. Пенсійне забезпечення за кордоном – запозичуємо досвід? : Центр громадської адвокатури. URL : http://www.cga.in.ua/print.php?itemid=1073&portal_pic=pens.jpg

3. Линдюк О. А. Шляхи удосконалення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи України. URL : <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Lyndiuk.pdf>

4. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : Закон України від 08.07.2011 р. № 3668-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3668-17>

5. Симоненко А., Лібанова Е. Потрібно стимулювати економію. *Дзеркало тижня*. № 10 (206), 21-27 березня 2015 року.

6. Чернявська О. В. Горбунова О. А. Класифікація національних моделей пенсійного забезпечення : зарубіжний досвід та вітчизняна практика. *Економіка та держава*. 2013, № 2. С. 38-44.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Система управління державними фінансами в Україні є основою забезпечення сталого розвитку країни та гарантованого виконання соціальних зобов'язань перед громадянами. Державні фінанси мають стратегічне значення для регулювання реального сектору економіки та фінансової сфери, забезпечення розвитку регіонів, підтримки підприємницької діяльності, а їх потенціал є підґрунтям для соціального розвитку. Ефективність системи управління державними фінансами має важливе значення для забезпечення стабільності бюджетної системи, а також загальної фінансової безпеки та стійкого економічного зростання [1].

Місьцеве самоврядування сьогодні виступає важливим фактором демократизації суспільного життя, децентралізації управління та необхідною передумовою становлення громадянського суспільства, наближення влади до її джерела – народу. В Україні закладено конституційні засади місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнято низку базових нормативно-правових актів, які регулюють діяльність органів місцевого самоврядування.

Дослідження проблем фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування має велике значення як для розвитку вітчизняної фінансової науки, так і для вирішення практичних питань, пов'язаних із управлінням місцевими фінансовими ресурсами, фінансовою незалежністю місцевих органів влади.

Разом з тим, як зазначено в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, система місцевого самоврядування на сьогодні не задовольняє потреби суспільства.

Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку і самореалізації людини, захисту її прав, надання мешканцям територіальних громад якісних та доступних публічних послуг. Водночас недостатньо використовуються можливості, надані Законом України “Про місцеве самоврядування в Україні”, у сфері захисту місцевого самоврядування шляхом реалізації заходів відповідальності за не вирішення питань місцевого значення, розглянутих на місцевих референдумах, зборах, сходах громадян, рішень органів і посадових осіб місцевого самоврядування, прийнятих у межах їх повноважень. Крім того, відчувається брак професійних кадрів для публічного сектору на місцях, що стримує формування та реалізацію державної політики. Усе це негативно впливає на забезпечення сталого розвитку як окремих громад, так і країни в цілому. Можна стверджувати, що без реформи місцевого самоврядування неможливе подолання кризових явищ у соціально-економічному і політичному житті України. Місцеве самоврядування – одна з фундаментальних демократичних засад конституційного ладу України. А тому процеси його конституційного реформування є найважливішим чинником розвитку всієї системи української державності [4].

Важливого значення набуває підвищення ефективності використання фіскальних інструментів з метою взаємоузгодження дохідних та видаткових повноважень місцевого самоврядування, удосконалення підходів до моделювання макроекономічних процесів, у тому числі у розрізі податкових надходжень, що дозволить підвищити обґрунтованість рішень стосовно змін у бюджетній системі. Доцільним є подальше посилення системності та послідовності у реалізації бюджетної політики щодо децентралізації, визначення оптимальної структури дохідної частини місцевих бюджетів різних рівнів. Децентралізація певним чином сприяє макроекономічній стабілізації та уповільненню росту видатків бюджету, крім цього, одним із важливих аспектів цього є створення умов для економічної конкуренції між адміністративно-

територіальними одиницями. Зміцнення фінансового потенціалу територій базується на засадах ефективності податкового механізму, розвитку системи управління місцевими фінансами, що дозволить підвищити результативність виконання стратегічних завдань соціально-економічного розвитку територій. Розробка бюджетної стратегії із врахуванням циклічності економічного розвитку, бюджетно-податкової збалансованості, реформування місцевих бюджетів позитивним чином вплинуть на ефективність бюджетної системи. Для реалізації принципів ефективного функціонування бюджетної системи на рівні місцевого самоврядування необхідно забезпечити належний рівень фінансування відповідних суспільних потреб, виходячи із основних завдань органів місцевого самоврядування на основі дієвого бюджетного планування та результативного використання бюджетних коштів.

Місцеві бюджети є ваговою складовою системи державних фінансів, їх збалансованість, оптимальність є однією з умов економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць; рівень фінансового забезпечення місцевих бюджетів достатньо суттєво впливає на структурні перетворення у галузях економіки та соціальній сфері. Від якості та своєчасності прийняття рішень щодо видаткової частини місцевих бюджетів, децентралізації управління бюджетними коштами залежить збалансованість бюджетної системи та результативність бюджетного регулювання. Підвищення рівня життя населення вимагає посилення результативності використання бюджетних коштів. Впровадження інституційного підходу до дослідження системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування є важливим та включає визначення характерних ознак її складових, інституційного середовища, що забезпечує їх функціонування та взаємозв'язки. Важливим завданням є створення інституційних умов для формування місцевих бюджетів, визначення концептуальних засад, стратегічних і тактичних цілей та завдань їх реформування відповідно до стратегії соціально-економічного розвитку країни. Розвиток інституту місцевого самоврядування має відігравати провідну роль у ініціюванні змін у системі місцевих фінансів, тобто мати функцію системо

утворюючої складової удосконалення зазначеної системи та бюджетного процесу [3].

Планування показників місцевих бюджетів та їх прогнозування на середньострокову перспективу. З метою розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях за принципом субсидіарності та децентралізації важливим є визначення достатнього рівня податкової бази, яка надасть змогу для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних повноважень з урахуванням критеріїв фінансування делегованих повноважень; підвищення ефективності державного контролю за виконанням органами місцевого самоврядування покладених на них завдань; визначення напрямів формування фінансового забезпечення місцевого самоврядування, що надасть можливість для надання якісних та доступних публічних послуг, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад. Створення належних фінансових умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування своїх завдань і функцій передбачає взаємоузгодження наявних ресурсів і видаткових зобов'язань, необхідних для здійснення визначених повноважень органів місцевого самоврядування. Важливим є забезпечення подальшого розвитку методологічних підходів до формування місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом, що сприятиме посиленню ступеню впливу регулювання міжбюджетних відносин на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць; удосконалення методологічних засад оцінки результативності бюджетних програм при складанні та виконанні місцевих бюджетів, з врахуванням відповідних інтегрованих показників, що надасть можливість для своєчасного коригування обсягу та структури доходів та видатків бюджетів місцевого самоврядування з метою підвищення рівня бюджетної збалансованості. Доцільним є вдосконалення інституційного середовища формування дохідної частини місцевих бюджетів, посилення взаємозв'язку податкового регулювання із циклічністю економічного розвитку.

Зміцнення рівня фінансового забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування за рахунок власних доходів – це передумова для підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів, підвищення стабільності та передбачуваності доходів місцевих бюджетів та створення умов для оптимізації взаємовідносин між суб'єктами бюджетного процесу.

Список використаних джерел:

1. Б'юкенен Дж., Масгрейв М., Річард А. Суспільні фінанси і суспільний вибір. К. : Вид. Дім «Києво-Могилянська Академія», 2004. 176 с.
2. Боголиб Т. М. Местные бюджеты в системе бюджетного регулирования. *Региональная экономика: теория и практика*. 2014. №6. С. 42-56.
3. Вагнер А. Теория финансов. Л. : Петроком, 1993. 231 с.
4. Василик О.Д. Теорія фінансів. К. : НІОС, 2000. 416 с.
5. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: монографія / за ред. І.О. Луніної; НАН України, Інститут економіки та прогнозування. К., 2010. 320 с.
6. Зайчикова В.В. Місцеві фінанси України та європейських країн. К. : НДФІ, 2007. 299 с.

Саць Любов Володимирівна

*Начальник відділу проектної діяльності та міжнародного співробітництва
Володимир-Волинської міської ради*

МОНІТОРИНГ СФЕР, ЯКІ ОХОПЛЮЄ ПРОГРАМА ЕКОНОМІЧНОГО, СОЦІАЛЬНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ М. ВОЛОДИМИРА – ВОЛИНСЬКОГО НА 2020-2022 РОКИ

Місцеві цільові програми приймаються і затверджуються рішенням сесії відповідно до пункту 22 частини 1 статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» Відповідно до місцевих цільових програм

здійснюються видатки з місцевого бюджету, що не є видатками на забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування [3].

Стратегічною місцевою цільовою програмою у виконавчому комітеті Володимир-Волинської міської ради є «Програма економічного, соціального та культурного розвитку м. Володимира-Волинського на 2020-2022 роки», затверджена рішенням сесії від 12.12.2019 року №35/31. План видатків на 2020 рік становить – 1 939 163,0 грн за 9 місяців 2020 року через програму освоєно – 377 693,13 грн [2].

Ця місцева цільова програма «Програма економічного, соціального та культурного розвитку м. Володимира-Волинського на 2020-2022 роки», охоплює всі сфери життєдіяльності громади міста Володимира-Волинського і націлена забезпечити [1]:

- стабільне функціонування бюджетних організацій та установ всіх сфер життєдіяльності міста, забезпечити створення та прийняття збалансованого бюджету міста з дотриманням фінансової дисципліни при використанні коштів міського бюджету, оптимізація витрат, недопущення утворення бюджетної заборгованості з розрахунків за заробітною платою та іншими соціальними видатками, прозоре освоєння публічних коштів – у сфері фінансового забезпечення;

- ефективне управління та використання комунального майна для досягнення запланованих показників дохідної частини бюджету міста через надходження з оренди, відчуження комунального майна та плати за користування землею; забезпечення позитивних умов для стабільної роботи промислових підприємств міста – у сфері управління об'єктами комунальної власності та земельними ресурсами;

- створення позитивного іміджу міста для сприятливого інвестиційного середовища і підвищення інвестиційної привабливості міста; покращити співпрацю між бізнесом та владою, створити сприятливе бізнес-середовище у сфері інвестиційної діяльності та міжнародного співробітництва;

- задовольняти потреби жителів міста в якісних роботах, товарах і послугах і забезпечити комфортні умови їх купівлі – у сфері підприємництва та регуляторної політики;

- застосувати комплексний підхід до визначення основних напрямів розвитку сфери надання адміністративних послуг і результативне виконання ключових завдань для забезпечення якісних умов з максимального наближення сервісу держави до кожного жителя, через розширення переліку адміністративних послуг, що надаватимуться через ЦНАП, спрощення процедур для отримання документів, скорочення термінів надання адміністративних послуг – у сфері надання адміністративних послуг;

- покращити стан системи вуличного освітлення, вулично-дорожньої інфраструктури, технічного стану житлового фонду, ліфтового та водопровідно-каналізаційного господарства, створення умов для конкурентного середовища на ринку послуг з управління та утримання будинків, споруд, прибудинкових територій, вдосконалення наявної системи збору та розширення наявних площ для утилізації ТПВ, покращання транспортно-експлуатаційного стану вулично-дорожньої мережі, дорожньої інфраструктури – у сфері житлово-комунального господарства;

- забезпечити належні умови для надання населенню міста доступних і якісних послуг із пасажирських перевезень міським пасажирським транспортом, облаштування місць для паркування транспортних засобів – у сфері транспортних послуг;

- реалізувати державну політику в галузі будівництва та архітектури, удосконалення містобудівної діяльності, створення необхідних умов будівництва житлової та промислової забудови – у сфері архітектури та містобудуванні;

- збільшити доходи мешканців міста, забезпечення неухильного додержання роботодавцями міста мінімальних гарантій в оплаті праці та конституційних прав найманих працівників на своєчасне отримання заробітної плати, поліпшення матеріального та соціального становища громадян, що

працюють, застосування заходів для регулювання ринку праці, забезпечення зайнятості населення та соціального захисту від безробіття – у сфері доходів населення та ринку праці;

- забезпечити реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення на засадах відкритості, прозорості та захисту населення, співробітництва та партнерства із громадськими організаціями міста, діяльність яких має соціальну спрямованість – у сфері соціальної політики;

- покращити здоров'я населення через створення умов для забезпечення доступної кваліфікованої медичної допомоги, профілактики та раннього виявлення захворювань, забезпечення рівного та справедливого доступу громадян до медичних послуг, зниження рівня захворюваності, інвалідності та смертності населення шляхом формування і налагодження ефективного функціонування системи надання населенню доступної та високоякісної медичної допомоги, придбання матеріально-технічної бази установ медичної сфери, чітке розмежування рівнів надання медичної допомоги, створення умов для безпечного материнства, впровадження інформаційних технологій для забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я – у сфері охорони здоров'я;

- продовжити роботу з реалізації державних і регіональних освітніх програм, спрямованих на розвиток дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, зміцнення матеріально-технічної бази закладів освіти; організація виконання нового Закону України «Про освіту», впровадження Концепції «Нова українська школа», розширення джерел фінансового забезпечення освіти, зокрема, максимальне залучення освітніх закладів до участі в проектах, ефективне використання коштів на функціонування та розвиток галузі – у сфері освіти;

- здійснювати комплекс заходів зі збереження та розвитку існуючої мережі закладів культури, забезпечення їх сучасною матеріально-технічною базою, створення умов для розвитку мистецької освіти, естетичного виховання дітей та молоді, задоволення духовних потреб населення збереження культурно-духовної спадщини міста, становлення туризму як провідної галузі економіки міста та

забезпечення її сталого розвитку; здійснення заходів, спрямованих на розвиток туристичної галузі Володимира-Волинського; створення та розвиток матеріально-технічної бази і сучасної інфраструктури туризму, залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій та покращення стану міської інфраструктури; створення конкурентоспроможного туристичного продукту на національному та міжнародному ринках, здатного максимально задовольнити туристичні потреби мешканців міста та його гостей – у сфері культури і туризму;

- створити комфортні умови для проживання мешканців міста, поліпшення стану навколишнього природного середовища, запобігання проявам небезпечних екзогенних геологічних процесів, виникненню надзвичайних ситуацій та гарантування високого рівня захисту населення і територій від їх наслідків – у сфері екології;

- здійснювати матеріально-технічного забезпечення заходів мобілізаційної підготовки місцевого значення, зокрема забезпечення потреб особового складу військових частин А1008, А2892, Володимир-Волинського ОРВК для підтримання боєготовності та ефективного виконання завдань щодо захисту державного суверенітету і незалежності України, проведення в місті комплексу заходів територіальної оборони, мобілізації та мобілізаційної підготовки місцевого значення, що здійснюються Володимир - Волинським об'єднаним районним військовим комісаріатом, розв'язання проблеми забезпечення транспортом та паливно-мастильними матеріалами, створення і підтримка в постійній готовності систем зв'язку, інших технічних засобів передачі інформації – у сфері підтримки учасників АТО, ООС.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97

2. Про Програму економічного, соціального та культурного розвитку міста Володимира-Волинського на 2020-2022 роки: Рішення Володимир-Волинської міської ради від 12.12.2019 року №35/31.

3. Офіційний вебсайт Володимир-Волинської міської ради: URL: <http://volodymyrrada.gov.ua/> (дата звернення: 20.10.2020).

Семирко Володимир Богданович
Заступник начальника відділу освіти Байковецької сільської ради
Шафран Володимир Богданович
Головний спеціаліст відділу освіти Байковецької сільської ради

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ

На сьогоднішній день в Україні триває реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади. З метою створення відповідних умов її проведення, за останні роки було напрацьовано значну нормативно-правову базу. Однак, прагматичність задекларованих норм нерідко наштовхується на певне стримування процесу об'єднання територіальних громад, необґрунтоване та незрозуміле «очікування» з боку окремих сільських та районних рад. Це проявилось в суперечностях при виконанні Перспективного плану об'єднання територіальних громад через неоднозначні позиції суб'єктів цього процесу [1, с. 128].

Значним негативом для проведення реформи є вкрай несприятлива ситуація в регіонах, що на думку О. Титаренка спричинена: різким зростанням трудової міграції з проблемних та депресивних територій; низькою активністю громадськості у процесах демократизації суспільства, вирішенні фінансово-економічних, соціальних, екологічних і культурних проблем усталеного розвитку сільських територіальних громад; суттєве посиленням у містах обласного значення концентрації виробничих, фінансових, людських та інших видів ресурсів за рахунок периферії; загрозою дезінтеграції єдиного економічного простору України, зростанням тенденцій до замикання регіональних економік, падіння рівня і якості життя населення тощо [2]. Це та

низка інших факторів посприяли різкому скороченню населення сіл та селищ України. Так, тільки впродовж 1990–2016 рр. скорочення кількості сільського населення перевищило 4,9 млн. осіб і становило 25 % унаслідок депопуляції та міграції [3]. Тому при збереженні цієї тенденції, окремі сільські населені пункти можуть зникнути.

Разом з тим, під час об'єднання територіальних громад виникла низка проблемних питань, а саме: процес створення об'єднаних територіальних громад переважно не має підтримки, а подекуди стикається зі спротивом з боку районних адміністрацій, місцевих рад та місцевих еліт; відсутнє належне кадрове забезпечення органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, спостерігається недостатність кваліфікації службовців місцевого самоврядування для виконання нових функцій; потребує опрацювання питання запровадження механізмів контролю за законністю рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню адміністративних та соціальних послуг тощо [4, с. 14-16].

Поряд із цим невирішеною до кінця є ще питання щодо утворення ОТГ на базі міст обласного значення. Також не зовсім враховано дворівневу структуру ОТГ – на базовому рівні, зокрема, потребує удосконалення правового регулювання статусу старости села, селища шляхом законодавчого визначення кола його основних повноважень та розповсюдження цих повноважень на територію відповідного старостинського округу в ОТГ [5].

Разом із цим, в процесі реформи стало помітно, що негайного упорядкування потребує районний рівень, адже створення однієї громади в межах району зводить нанівець існування районної ради та різко знижує необхідність функціонування районної державної адміністрації. Влада вбачає вирішення цього питання в межах конституційного поля держави. Йдеться про прийняття парламентом рішення про зміну адміністративно-територіального устрою районного рівня на території всієї країни або на території окремих областей. Також розглядається питання щодо ліквідації окремих районів, де усі

територіальні громади об'єдналися в одну ОТГ, або створення одного району на базі двох – трьох [6].

Слід зауважити, що великі громади (у форматі: район – ОТГ), на наш погляд, не будуть ефективними. Адже, по-перше, йдеться про значну територію з відносно малою чисельністю населення (сьогодні українські села, особливо віддалені стали малочисельними). В таких громадах на основі ще радянської інфраструктури буде важко надавати адміністративні послуги населенню через віддаленість від центру, рятувальні служби не зможуть за належний час дістатися до окремих населених пунктів і саме головне – видатки місцевого бюджету будуть розподілятися за залишковим принципом щодо околиць такої ОТГ.

По-друге, до складу великих ОТГ входитиме значно більша кількість старостинських округів – колишніх сільрад, керівники яких не будуть головними розпорядниками коштів. Все це істотно нагадуватиме колишній район, де всі старостинські округи також будуть потребувати дотації вирівнювання від ОТГ. Створюючи такі громади, ми повертаємося до стрімкого, але непродуманого виконання реформи, де ефективним може бути швидше адміністративно-командне управління, а не демократичне урядування. Це супроводжується значною територією та віддаленістю окремих населених пунктів від адміністративного центру громади. Проти надто великих ОТГ виступає сама громадськість окремих регіонів. Наприклад, населення Дніпропетровської області, де за результатами громадських обговорень було внесено зміни до Перспективного плану об'єднання ОТГ та збільшено їх кількість від 53 до більше 80 [7, с. 57-58]. В свою чергу такий стан речей свідчить про низький рівень залучення жителів територіальних громад до участі в реформі місцевого самоврядування.

Як вважає експерт Офісу реформ А. Фітьо, через різне бачення процесів об'єднання, впровадження реформи є складним і довготривалим. Люди бояться, що якщо з їхнього села заберуть школу чи сільраду, то й саме село незабаром

зникне. На думку експерта, проблемним просування реформи є також з приводу небажання місцевих очільників втрачати владу [8].

Українським законодавством визначено ту ОТГ спроможною, що створена навколо центру, визначеного Перспективним планом територіальних громад, і в ній повинно проживати не менше половини мешканців від кількості, передбаченої Перспективним планом [9, с. 6].

Сьогодні незважаючи на те, що розпочався процес передачі земель за межами населених пунктів у розпорядження територіальних громад, є проблеми в податковій сфері. Крім того, надмірна фінансова залежність територіальних громад від міжбюджетних трансфертів перетворює останні на інструмент неофіційного тиску центральних органів управління на громади для стимулювання їх об'єднання, трансформуючи так зване «добровільне об'єднання територіальних громад» в процесі адміністративно-територіальної реформи на примусове [10, с. 6].

Окрім того, що пленарні засідання рад відповідно до діючого законодавства є публічними, національні традиції врядування передбачають залучення представників інших громад з метою обізнаності у справах сусідніх громад, запозичення досвіду тощо.

Значну увагу в законодавстві слід також приділити статутам, що на сьогоднішній день в неповній мірі відображають специфіку та умови функціонування ОТГ.

Впорядкування та приведення у відповідність до чинного законодавства зазначених проблемних аспектів впровадження реформи місцевого самоврядування забезпечить удосконалення місцевого самоврядування через здатність громад до самостійного улаштування організаційно-правових форм своєї діяльності з урахування місцевих особливостей та традицій. Це допоможе вчасно і професійно забезпечити надання адміністративних послуг населенню і створить безпечне та комфортне середовище проживання громадян.

Список використаних джерел:

1. Віліжінський В. М. Врахування національних традицій врядування як одна із необхідних умов успішної реалізації реформи місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018. № 1 (73). С. 127–132.
2. Титаренко О. М. Децентралізація як чинник розвитку сільських територіальних громад в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. наук. фахове вид. 2016. № 1, URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=972>.
3. Титаренко О. М. Соціально-демографічні аспекти розвитку сільських територіальних громад. Вісник академії праці, соціальних відносин і туризму. Київ: ФОП Самсон О.М. 2017. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/1_2017_39-49.pdf.
4. Павлюк А. П. Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення. Інститут стратегічних досліджень: аналітична записка. 2017. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/terutor_gromad-86ead.pdf.
5. Двігун А. О. Трипольська М. І. Законодавче забезпечення впровадження реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади: основні досягнення та проблемні аспекти. Інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка. 2017. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/samovriaduv-e4ff2.pdf>.
6. Негода В. Продовження процесу добровільного об'єднання громад серед пріоритетів. Офіційний сайт міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. 2017. URL: <http://www.minregion.gov.ua/press/news/prodovzhennya-protsesu-dobrovilnogo-ob-yednannya-gromad-sered-prioritetiv-v-yacheslav-negoda>.
7. Шаров Ю. П. Укрупнення територіальних громад та їх співробітництво: виклики для стратегічного планування. Державне управління:

теорія та практика. 2015. № 2. С. 54–61. URL: http://www.e-patp.academy.gov.ua/2015_2/9.pdf.

8. Фітьо А. Децентралізація: плюси і мінуси. Благодійний фонд «Розвиток громади» 03.08.2015. URL: <http://rozvytok-hromady.com/po-suti-2>.

9. Двігун А. О. Трипольська М. І. Законодавче забезпечення впровадження реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади: основні досягнення та проблемні аспекти. Інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка. 2017. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/samovriaduv-e4ff2.pdf>.

10. Мокій А. І. Дацко О. І. Напрями забезпечення безпеки розвитку територіальних громад у процесі реформи адміністративно-територіального устрою України: аналітична записка Інститут стратегічних досліджень. 2015. URL: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/10/0/2>.

Скобилко Ігор Богданович
Студент 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ
Коропецький Максим Михайлович
Студент 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ
Науковий керівник: к. е. н., доцент кафедри
фінансів ім. С. І. Юрія Шашкевич О.Л.
Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РЕФОРМУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Реформування медицини співпало у часі з процесами децентралізації влади в Україні, що, у свою чергу, викликало чимало питань як у керівників закладів охорони здоров'я, так і в керівників місцевих громад.

Важливою складовою початку проведення реформи системи охорони здоров'я можна вважати ухвалений 19.10.2017 р. проект закону України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» [1],

а також проголосований у першому читанні того ж дня проект Закону «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення державних фінансових гарантій надання медичних послуг та лікарських засобів» [2]. Важливою складовою розвитку місцевого самоврядування, його підтримки у сільській місцевості послужив також прийнятий у першому читанні проект Закону України «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості» [3], який визначає правові, організаційні засади і напрями регулювання розвитку охорони здоров'я у сільській місцевості для забезпечення гарантій рівного доступу громадян до якісного медичного обслуговування.

Реформа охорони здоров'я в Україні перебуває у постійній динаміці – зміни в політичному керівництві у поєднанні із системними реформами в галузі управління та фінансування системи охорони здоров'я та тиском пандемії COVID-19 створюють для країни унікальні виклики та можливості.

Електронна система охорони здоров'я - eHealth є надзвичайно важливою складовою реформи охорони здоров'я України. У той час поки сама система перебуває на стадії розробки, в управлінні eHealth є важливі виклики, які стосуються розробки політики та стратегії, інтеграції управління змінами, залучення зацікавлених сторін сектору охорони здоров'я та ефективного використання даних, які зараз доступні державним структурам, для вдосконалення процесу прийняття рішень.

У 2020 р. країна проходила 2-й етап медичної реформи та завдяки функціоналу, який розміщено в eHealth, заклади вторинної ланки змогли перейти на ведення медичних записів в електронному вигляді.

Отже, протягом 2020 р. розроблено та впроваджено [4]:

- електронні направлення;
- медичні висновки в рамках проекту «Малютко»;
- реєстрацію ідентифікованих та не ідентифікованих пацієнтів;
- подання декларації на зареєстрованого пацієнта;
- функціонал, необхідний для відстеження процесу імунізації;

- прийняття та повне управління стратегічною програмою eStock (наразі пройдено більшість її етапів у встановлені строки).

Результатами роботи eHealth у 2020 р. стали:

- понад 30 млн пацієнтів, зареєстрованих у системі;
- понад 23 тис. лікарів первинної ланки користуються системою;
- зареєстровано 9959 місць надання послуг з первинної допомоги;
- 153 257 спеціалістів з неповною вищою освітою знаходяться в системі;
- 1155 аптечних закладів включено до системи.

Сьогодні фінансування закладів охорони здоров'я відповідно до договорів з ними. Тобто лікарня отримує кошти виключно за послуги, які надає, згідно з тарифом за них.

Відповідно до законодавства є декілька варіантів щодо процедур реорганізації медицини першого рівня [5]:

- перший – передача прав засновника Центру первинної медико-санітарної допомоги (далі ЦПМСД) від районної ради колишнього району до однієї громади, з подальшим укладанням договорів про міжмуніципальне співробітництво територіальних громад щодо співфінансування ЦПМСД;
- другий - передача прав засновника ЦПМСД від районної ради до громад, які обслуговувались відповідним ЦПМСД, на підставі установчого договору про співзасновництво з подальшим укладанням договорів про міжмуніципальне співробітництво територіальних громад;
- третій - створення в рамках реорганізації ЦПМСД власних ЦПМСД чи АПМСД в кожній територіальній громаді колишнього району, зі створенням окремої юридичної особи.

Всі вищевказані варіанти можуть бути реалізовані відповідно до чинного законодавства, але найбільш життєздатним, як з організаційної, так і з медичної точки зору, і таким, що повністю відповідає цілям медичної реформи та Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка покликана забезпечити децентралізацію, є третій

варіант, який передбачає створення в рамках реорганізації ЦПМСД власних центрів в кожній територіальній громаді колишнього району зі створенням окремої юридичної особи [5].

Однак, відповідно до існуючих трактувань положень Наказу Міністерства охорони здоров'я України від 19.03.2018 року №503, процеси реорганізації системи надання первинної медичної допомоги, запропоновані у третьому варіанті, передбачають необхідність переукладання декларацій між пацієнтами та сімейними лікарями. Необхідність переукладання декларацій з сімейними лікарями для більшості населення територіальних громад може привести до проблем з фінансуванням діяльності сімейних лікарів, значно загальмувати процеси реалізації реформ та негативно вплинути на їх сприйняття як населенням, так і медичними працівниками в непростий період пандемії COVID-19.

Щодо медицини другого рівня - при передачі відповідних повноважень з управління медициною другого рівня від районних рад до територіальних громад, на рівні кожної області необхідно провести моделювання по кожному пакету послуг щодо доступності для жителів громад, виходячи з максимального використання вже укладених районними лікарнями договорів, потреби в конкретному пакеті для пацієнтів територіальної громади, а також максимально зручній логістичній доступності для людей.

Подібна система створить передумови для покращення якості послуг за рахунок конкуренції між лікарнями за пацієнтів, а також допоможе уникнути додаткових фінансових витрат на розширення кількості пакетів послуг, орієнтуючись на вже проведену підготовчу роботу.

Наведене вище дає підстави для висновку про те, що реформування системи охорони здоров'я буде ефективним лише у поєднанні із муніципальною реформою, адже спроможним територіальним громадам, органам місцевого самоврядування можуть бути надані додаткові повноваження, на них покладатимуться додаткові обов'язки в частині розробки пропозицій та рекомендацій щодо реалізації на рівні госпітального округу державної політики

у сфері охорони здоров'я, розробки і впровадження місцевих програм охорони здоров'я, а їх зусилля мають бути направлені на розвиток та збереження мережі існуючих комунальних закладів охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів: Проект Закону України №6327 від 10.04.2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61566

2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення державних фінансових гарантій надання медичних послуг та лікарських засобів: Проект Закону №6604 від 21.06.2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62073

3. Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості: Проект Закону №7117 від 18.09.2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62073

4. Які зміни відбулися у сфері охорони здоров'я у 2020 р. та на які очікувати у 2021 р.? URL: <https://www.apteka.ua/article/593509>

5. Децентралізація у сфері медицини. Експертне обговорення. URL: <https://niss.gov.ua/news/novini-nisd/decentralizaciya-u-sferi-medicini-ekspertne-obgovorennya>

Табака Ірина Анатоліївна
Студентка факультету фінансів та обліку
Західноукраїнського національного університету
Філіпчук Ольга Володимирівна
Консультант загального відділу Волинської обласної ради

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Належне функціонування органів місцевого самоврядування і виконання усіх покладених на них завдань та функцій матимуть місце лише тоді, коли у їх розпорядженні буде наявний достатній обсяг фінансових ресурсів. Варто відзначити, що місцем концентрації фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, а отже, фінансовою основою їх діяльності є саме місцевий бюджет. Місцеві бюджети займають важливе місце у бюджетній системі, а також одне із центральних місць в економічній системі держави. вони є найчисленнішою ланкою її бюджетної системи [1]. відповідно до бюджетного кодексу України, місцеві бюджети – обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування [2]. Бюджети місцевого самоврядування – бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад [2]. Майже всі країни, в яких функціонувала командна економіка, прийшли до розуміння того, що загальний рівень діяльності державного сектора має бути скорочений з одночасним посиленням місцевого самоврядування як одного з вирішальних інститутів демократії [3, с. 165]. Проблема недостатності фінансових ресурсів в органах місцевого самоврядування та нестабільність їхніх дохідних джерел нині набула загальнодержавної ваги [4, с. 67]. Місцеві фінансові ресурси – це сукупність фондів коштів, що формують у процесі розподілу ВВП і спрямовують на економічний і соціальний розвиток адміністративно-територіальних одиниць [5, с. 51]. Джерелом фінансових ресурсів незалежно від рівня їхнього

формування та використання завжди є валовий внутрішній продукт країни як вартість усіх створених у суспільстві благ за певний період. Провідне місце у складі фінансових ресурсів займають доходи місцевих бюджетів [6, с. 79–80]. Доходи бюджету – це кошти, що надходять у постійне користування на безповоротній основі. вони забезпечують стабільність бюджету і фінансування його видатків [6, с. 47]. Система формування доходів місцевих бюджетів – це сукупність грошово-економічних відносин суспільства, що забезпечують формування, розподіл і використання фінансових ресурсів на регіональному рівні та оптимальний, ефективний розвиток регіонів за результатами діяльності місцевих органів влади за умов децентралізованого управління. Доходи місцевих бюджетів є мотивуючим інструментом розвитку країни у цілому та фінансовою основою місцевого самоврядування, тобто це не лише процес акумуляції фінансових ресурсів суспільства, які мобілізуються на відповідній території, а й важливий інструмент елімінації фінансово-економічних ризиків розвитку країни, що особливо актуально в умовах сучасної кризи [6, с. 47]. Формування доходів місцевих бюджетів, повноваження та відповідні функції учасників бюджетного процесу на місцевому рівні регламентуються відповідною законодавчою базою. згідно з бюджетним кодексом України, до базових нормативних актів належать: конституція України; Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»; Бюджетний кодекс України; Податковий кодекс України; щорічні закони України про державний бюджет України; нормативно-правові акти кабінету Міністрів України; нормативно-правові акти органів виконавчої влади; рішення про місцевий бюджет; інші закони, що регулюють бюджетні відносини [2]. Бюджетний кодекс України закріпив на стабільній основі перелік доходів місцевого бюджету і постійні відсотки їхнього розмежування між різними видами бюджетів.

В Україні спостерігається високий рівень централізації бюджетних коштів, що абсолютно суперечить взятому курсу на децентралізацію. незважаючи на те що доходи місцевих бюджетів зросли, замість підвищення ролі місцевих бюджетів відбулося підвищення ролі державного бюджету.

Реформи, які перманентно відбуваються в бюджетній сфері держави, не розв'язують головної проблеми – надання реальної самостійності місцевим бюджетам [7, с. 33].

Місцеве оподаткування є частиною системи оподаткування, на яку покладена надзвичайно важлива роль. завдяки місцевим податкам здійснюється фінансування діяльності органів місцевого самоврядування та забезпечується належне виконання покладених на них економічних, соціальних та регулюючих функцій. Принаймні таку роль місцеві податки виконують у розвинених країнах [8, с. 92].

Для України необхідним є не лише вдосконалення системи міжбюджетних відносин, але й усвідомлення того, що вся система бюджетних відносин повинна орієнтуватися на реалізацію сукупності інтересів держави, бізнесу та громадянина [9, с. 259–260]. Основним напрямом розв'язання проблем місцевого самоврядування в Україні вважається створення самодостатніх територіальних громад. цього можна досягти в результаті вдосконалення системи територіальної організації виконавчої влади та місцевого самоврядування, проведення реформи адміністративно-територіального устрою, що має супроводжуватися зміцненням територіальних громад, продовженням бюджетної реформи та доведенням її до базового рівня – бюджетів сіл, селищ, міст районного значення [9, с. 377]. необхідно чітко усвідомлювати, що розгортання бюджетної реформи у напрямі поглиблення фіскальної децентралізації суттєво гальмуватиме наявний адміністративно-територіальний устрій. здійснення фінансового вирівнювання буде ефективним лише за умови широкомасштабного його реформування. найдоцільнішим вважається укрупнення адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням низки чинників, серед яких головним повинен бути фінансово-податковий [9, с. 381]

Отже, у результаті проведеного дослідження виявлено, що в Україні гостро постає проблема з високим рівнем концентрації бюджетних ресурсів на центральному рівні, а також недиверсифікованістю дохідних джерел місцевих бюджетів. Структура доходів місцевих бюджетів свідчить, що недостатнім є

обсяг коштів, для того щоб повною мірою забезпечити самостійність відповідних бюджетів. Така ситуація суперечить наближенню до реалізації такої цілі, як децентралізація, що нині є ключовим вектором розвитку для бюджетної системи України.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України URL: <http://minfin.gov.ua>
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Бойко Є.О., Сапонько Є.В. Можливості застосування зарубіжного досвіду формування місцевих бюджетів в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2. с. 163–167.
4. Полинюк Н.І. Механізм формування фінансових ресурсів місцевих органів управління в умовах демократизації суспільства. *Економічний аналіз*. 2016. № 1. т. 26. с. 65–72.
5. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси : [навч. посіб.] Х. : ХНУ ім. В.В. Докучаєва, 2014. 343 с.
6. Кульчицький М.і. Місцеві фінанси : навч. посіб. / М.і. кульчицький ; вид. 2-е, перероб. та доп. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. 420 с.
7. Тарангул Л.Л., Коляда Т.А. особливості формування міжбюджетних фінансових потоків у умовах запровадження в Україні бюджетної децентралізації. *Фінанси України*. 2015. № 3. с. 30–44.
8. Калустян Я.В. Фінансування розвитку міст за рахунок податків: європейський досвід. *схід*. № 6(126). с. 91–94.
9. Кульчицький М.І. Міжбюджетні відносини в економічній системі України : дис. ... док. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / М.І. Кульчицький, 2016. 475 с.

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРІВ ТРАНСПОРТНОГО ПОДАТКУ

Законом України від 24.12.2015 р. №909-VIII "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році" внесено низку змін до Податкового кодексу України. Зокрема, з 1 січня 2016 року набрали чинності зміни до статті 267 ПКУ "Транспортний податок".

Кодексом визначено, що платниками транспортного податку є фізичні та юридичні особи, у тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні, згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі, що відповідно є об'єктами оподаткування.

Об'єктом оподаткування є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше 5 років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 750 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Така вартість визначається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику економічного розвитку, за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України, виходячи з марки, моделі, року випуску, типу двигуна, об'єму циліндрів двигуна, типу коробки переключення передач, пробігу легкового автомобіля, та розміщується на його офіційному веб-сайті.

Середньоринкова вартість автомобіля розраховується за формулою, визначеною у пункті 3 Порядку визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів, мотоциклів, мопедів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.04.2013 р. №403:

$$C_{cp} = C_n \times (\Gamma / 100) \times (1 \pm (\Gamma_k / 100)),$$

де C_n - ціна нового транспортного засобу в Україні;

Г - коефіцієнт коригування ринкової ціни транспортних засобів залежно від строку експлуатації згідно з додатком 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 р. №66;

Г_к - коефіцієнт коригування ринкової ціни транспортних засобів залежно від пробігу згідно з додатком 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 р. №66.

Розглянемо конкретний приклад оподаткування транспортного засобу. У відповідності до інформаційної системи “Податковий блок” фізичній особі належить автомобіль BMW X6 об’ємом циліндрів двигуна 2979 куб. см, тип пального – дизель, 2015 року випуску.

Згідно інформації, яка розміщена на офіційному сайті Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, ціна нового автомобіля BMW X6 зазначеного об’єму циліндра двигуна, на дизельному пальному, 2015 року випуску складає – 2082447,33 грн.

$$Ц_n = 2082447,33 \text{ грн.}$$

Коефіцієнт коригування ринкової ціни транспортних засобів залежно від строку експлуатації транспортних засобів у роках станом на 01.01.2016 року (вік автомобіля до 1 року) складає 0,74.

$$Г = 0,74$$

Коефіцієнт коригування ринкової ціни транспортних засобів залежно від пробігу, найбільше значення якого складає 7,5 (пробіг понад 49000 км. за рік).

$$Г_k = 7,5.$$

Отже середньоринкова вартість автомобіля BMW X6 об’ємом циліндрів двигуна 2979 куб. см, тип пального – дизель, 2015 року випуску станом на 01.01.2016 р. складає:

$$C_{cp} = 2082447,33 \times (74 / 100) \times (1 - (7,5 / 100)) = 1425435,20 \text{ грн}$$

У разі коли фактичний середньорічний пробіг автомобілів є вищим, ніж їх нормативний середньорічний пробіг, середньоринкова вартість зменшується, а у разі, коли фактичний середньорічний пробіг є нижчим, ніж нормативний середньорічний пробіг, середньоринкова вартість збільшується.

Станом на 01.01.2016 р. розмір мінімальної заробітної плати становив 1378,0 грн. Отже, 750 розмірів мінімальної заробітної плати на 01.01.2016 р. складала:

$$750 \times 1378,0 \text{ грн.} = 1033500,0 \text{ грн.}$$

Середньоринкова вартість автомобіля BMW X6 об'ємом циліндрів двигуна 2979 куб. см., тип пального – дизель, 2015 року випуску (1425435,20 грн.) у 2016 році перевищує 750 розмірів мінімальної заробітної плати (1033500,0 грн).

Таким чином, автомобіль BMW X6, об'ємом циліндрів двигуна 2979 куб. см, тип пального – дизель, 2015 року випуску у 2016 році є об'єктом оподаткування транспортним податком.

Пунктом 4 розділу II “Прикінцеві положення” Закону №909 визначено, що у 2016 році до прийнятих рішень органів місцевого самоврядування про встановлення місцевих податків і зборів на 2016 рік не застосовуються вимоги, встановлені підпунктом 12.3.4 пункту 12.3 статті 12 Кодексу та Законом України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”. Законом № 909 не встановлювався новий транспортний податок, та не змінювалася його ставка.

Тулай Оксана Іванівна

*Д.е.н, професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнського національного університету*

Матвійчук Олена Миколаївна

*Головний спеціаліст відділу звітності та бухгалтерського обліку Управління
Державної казначейської служби України у м. Рівному Рівненської області*

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Однією із функцій управлінської діяльності є управління персоналом, головним об'єктом якого є люди, які за своїми психологічними рисами входять у

певні соціальні групи, а за професійними якостями – до конкретних трудових колективів.

Принципи нової державної кадрової політики спрямовані на досягнення гармонійного поєднання особистих та суспільних інтересів, сприяння творчій реалізації та цілеспрямованому розвитку державного службовця, що без врахування соціально-психологічної складової кадрової політики є неможливим. Ефективна модель управління персоналом сприяє розкриттю потенціалу кожного працівника, підвищенню продуктивності праці та реалізації принципів корпоративної та соціальної культури органу публічної влади [1].

У теорії та практиці управління персоналом визначають три основні групи методів управління:

- 1) адміністративні;
- 2) економічні;
- 3) соціально-психологічні.

Адміністративні методи ґрунтуються на адміністративній дисципліні та спираються на ієрархічну підпорядкованість. Вони діють через правові норми й акти – закони, укази, розпорядження, положення, накази, інструкції тощо.

Економічні методи базуються на використанні економічних стимулів, тобто на матеріальному стимулюванні. Вони діють через зарплати, фінансові нормативи діяльності, положення про оплату праці, унормовану систему матеріального заохочення тощо.

Соціально-психологічні методи засновані на використанні моральних стимулів до роботи і впливають на персонал за допомогою створення корпоративної культури, визначення цінностей, створення психологічного клімату й атмосфери допомоги та довіри, встановлення соціальних норм поведінки, задоволення культурних і духовних потреб працівників тощо [2, 3].

Державна служба – це специфічна сфера, яка полягає у здійсненні діяльності із практичного виконання завдань і функцій держави. Тому державні службовці – це специфічна категорія працівників, що мають дотримуватися принципів державної служби. Держслужбовці виконують встановлені для

конкретної посади обов'язки, що безпосередньо пов'язані з виконанням завдань державного органу, який, у свою чергу, уповноважений на виконання державних функцій.

Таким чином всі дії державних службовців здійснюються ними від імені та за дорученням держави. Це висуває до них завищені вимоги і вимагає встановлення конкретних законодавчих норм, обмежень, а також строго регламентує їхню діяльність. Багато у чому зазначена специфіка визначає характер роботи служб управління персоналом на державній службі. Діяльність служби управління персоналом державного органу регламентована Законом України «Про державну службу» [4], а також відповідним Положенням. Цим положенням передбачено, зокрема, роботу щодо створення сприятливого організаційного та психологічного клімату, формування корпоративної культури у колективі, розв'язання конфліктних ситуацій [5].

Сьогодні корпоративну культуру будь якого державного органу визначають як певну ідеологію чи систему традиційних взаємин щодо зовнішнього оточення та внутрішнього середовища. Необхідність формування та розвитку корпоративної культури вже не викликає жодних сумнівів, оскільки практика успішних організацій засвідчує вагому роль саме корпоративної культури у досягненні ними успіхів. Сильна та розвинута корпоративна культура є необхідною умовою самореалізації працівників, а як наслідок – їх потенціалу. Отже, корпоративна культура – це важлива складова управління персоналом, яка включає персонал у систему управління організацією та є елементом оптимізації управління й підвищення ефективності діяльності на державній службі [6].

Список використаних джерел:

1. Гурієвська В. Соціально-психологічні аспекти формування та реалізації кадрової політики в державному управлінні. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2012-4-10.pdf>

2. Закон України “Про державну службу” від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

3. Левицька Н. Особливості управління керівним персоналом в органах державної служби України. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7843/1/Левицька%20Н.%200А.Особливості%20управління%20керівним%20персоналом%20в%20органах%20державної%20служби%20України.pdf>
4. Пархоменко-Куцевіл О. Сучасна система управління персоналом державної служби: проблеми та перспективи розвитку. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik5/fail/+Parhomenko.pdf
5. Типове положення про службу управління персоналом державного органу. Наказ НАДС від 03.03.2016 №47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-16#n13>
6. Управління персоналом на державній службі. Панель відкритих онлайн курсів “Prometheus”. URL: <https://prometheus.org.ua>

Шпуняр Віра Василівна

*Студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри
фінансів ім. С. І. Юрія Булавинець В.М.*

ДИДАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Відповідно до визначених людиною цінностей формуються економічні (соціальні) ролі. Проте, навіть члени однієї родини мають різні уявлення про життєві цінності. Учні основної школи – підлітки, а саме в цьому віці розпочинається активна соціалізація, головним стає усвідомлення належності до покоління, а не сімейні традиції. Важливим етапом економічної соціалізації особистості є період навчання у школі, яка залишається центральною ланкою цього процесу [1].

Дослідження у сфері фінансової грамотності населення країни обумовили потребу впровадження освітніх науково-методичних розробок щодо її підвищення в процесі професійної підготовки фахівців з фінансової грамотності.

У 2015 році навчальні програми з фінансової грамотності для початкової та основної школи отримали гриф Міністерства освіти і науки України й увійшли до переліку курсів за вибором і факультативів.

У цьому контексті у 2019 році було створено програму, навчальний посібник та робочий зошит «Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?». Вони повністю враховують зміни в фінансовій галузі за останні 5 років, містять блоки про основні права споживачів фінансових послуг, правила безпечної роботи з платіжними картками, про криптовалюту, електронні гроші, платіжні інтернет-інструменти тощо.

Посібник складається з 5 розділів та 25 тем. З нього учні дізнаються про сучасну фінансову систему, фінансові установи та їхні послуги. За підсумками курсу школярі зможуть навчитись ефективно управляти власними фінансами та відповідально користуватись фінансовими послугами.

У розробці навчальних матеріалів взяли участь фахівці МОН, Проєкту USAID «Трансформація фінансового сектору», Університету банківської справи та низка експертів.

Навчальний посібник та робочий зошит можна завантажити на сайті МОН.

Згідно з дослідженням «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні», яке провів Проєкт USAID «Трансформація фінансового сектору» в червні 2019 р., українці мають низький рівень фінансової грамотності у порівнянні з іншими країнами – 11,6 із 21 балів. Це один з найнижчих показників серед 30 країн, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку.

З 2012 до 2019 року МОН за підтримки USAID запроваджувало експериментальне викладання курсу «Фінансова грамотність» у системі загальної середньої освіти. Щороку курс удосконалювався згідно з побажаннями викладачів, методистів, експертів, учнів та їх батьків.

Місце курсу «Фінансова грамотність» у вирішенні проблемних питань та завдань на майбутнє:

- проведення організаційної роботи щодо залучення спонсорських коштів для проведення Всеукраїнських турнірів юних знавців фінансової грамотності (методичні рекомендації щодо проведення турніру);
- розширення мережі навчальних закладів та надання їм методичної допомоги щодо проведення Всесвітнього тижня грошей, Всесвітнього дня заощаджень;
- продовження роботи щодо вдосконалення навчально-методичного забезпечення курсу;
- продовження роботи щодо організації навчання тренерів;
- продовження діяльності щодо впровадження курсу «Фінансова грамотність» у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів та вищих навчальних закладів I та II рівнів акредитації;
- продовження роботи щодо включення курсу «Фінансова грамотність» до переліку вибірково-обов'язкових предметів, які вводяться до навчального плану з метою загального розвитку учнів;
- створення електронних ресурсів для інформаційно-комунікаційної підтримки експерименту з упровадження фінансової грамотності і поширення кращого педагогічного досвіду;
- сприяння створенню умов для інтеграції практик із фінансової грамотності дорослих і дітей, розвитку сімейної фінансової культури.

Фінансову грамотність не варто розглядати як окремий предмет. Доцільніше інтегроване навчання, тому що питання тоді вивчається з різних поглядів. Коли ми говоримо про будь-яку річ, ми її розглядаємо виокремлено. Це неправильний підхід. Фінансову грамотність ми маємо інтегрувати в загальний навчальний процес. Адже питання не в тому, щоб навчити в стінах закладу економіста, а дати необхідні життєві навички. Для початкової школи – це має бути початок. Тобто розуміння, що таке гроші і товари, яким чином рахувати гроші. Ці питання ми повинні розглядати в межах такого явища, як споживання.

Споживання має бути не понаднормовим, а раціональним. Але пояснити дітям, що таке раціональне споживання – складно. Це можна зробити лише в процесі.

Концепція полягає в тому, що ми маємо давати навички і формувати їх. Навички поводження з грошима, навички споживання, навички розуміння, що ці гроші мають забезпечувати тобі життя і яким чином це зробити. Але це не лекція, що таке товар і як за нього отримати гроші. Наприклад, тема гроші. У школі може бути математична коробка з набором грошей. Вчителі легко можуть їх зробити і заламінувати, можна долучити до справи дітей і батьків. Це доступно для будь-якої школи. Ці гроші слід використовувати на уроці просто для рахунку [2].

Є розділ у 1 класі – мій дім. У ньому діти вивчають, що таке світло, вода і тепло, що таке природне і штучне світло. І в межах цього розділу можна розповісти учням, як вберегти і заощадити енергію. У школі реалізують шкільну програму за допомогою юнітів – розроблених тем, які пронизані цілями сталого розвитку. Ці цілі розробила ООН. Там порушуються питання раціонального споживання, вторинного використання різних речей. Наприклад, теми про пакування і харчування. У школі можна відмовилися від пластику і повітряних кульок. І з цією ініціативою можуть виступити як учні так і вчителі. На стінах школи можна розмістити наліпки із закликом використовувати менше паперових рушників. Адже фінансова грамотність – це, зокрема, вміння планувати. Діти залюбки братимуться за теми, дотичні до практичного застосування. Як розробити меню, щоб пригостити друзів: скільки для цього потрібно грошей, які страви мають бути. Діти люблять діяльність, схожу на справжню.

У школі можна провести так звані Дні лідерства. За Стівеном Кові (Стівен Річардз Кові – американський освітянин, письменник, підприємець та мотиваційний спікер; його найвідоміша книга – «7 звичок надзвичайно ефективних людей»), школярі вивчають 7 звичок. І одна із цих звичок – «я знаю свою мету». Вони навчаються планувати не лише день, а й бюджет. Ще одним із проєктів може стати благодійний ярмарок. У його межах діти повинні спланувати, скільки вони хочуть заробити, і що для цього варто зробити.

Фінансова грамотність формується в дітей з навичками: вміння планувати наперед, контролювати себе, економити і накопичувати, вміння робити обдумані фінансові рішення та покупки, вирішувати проблеми і спілкуватися. Фінансова грамотність - це не урок, а концепція, яка червоною ниткою проходить через усе шкільне життя. Дуже важливо розробляти теми, близькі дітям – в яких вони орієнтуються. Наприклад, купівля домашнього улюбленця або придбання чогось у клас. Можуть бути також такі теми: комунальні послуги і платежі, переїзд до нового будинку чи квартири. Спочатку формуємо завдання – яких навичок хочемо навчити дітей. Далі розробляємо цікаві теми. І потім думаємо, як через практичні заняття ці теми подати.

Педагогам слід активно залучати батьків. Адже кожен на власному прикладі може розповісти про принади будь-якої професії. Хтось працює в ООН у комітеті з прав біженців – дітям було цікаво дізнатися, хто і яким чином може розраховувати на соціальні пільги, як працюють міжнародні благодійні фонди. Автомобільний журналіст може розповісти про особливості написання статей і зйомок репортажів на автомобільну тематику. Одночасно діти отримують і короткий виклад правил дорожнього руху.

Можна звертатися до безкоштовних готових програм. Одна з них – *My classroom economy*. На цьому сайті багато практичних порад, як вплести різні фінансові теми у звичайні програми для будь-якого шкільного віку. Проте для цього потрібно знати англійську мову (один з варіантів – скооперуватись з вчителем іноземної). Цікаві теми можна вивчати через гру протягом усього навчального року. Наприклад, діти можуть розподілити ролі-професії і вчитися заробляти гроші. Ці образні гроші можна обмінювати в шкільних крамничках канцтоварів на недорогі речі. Для кожного класу є свій рівень складності.

З кожним новим проектом зростає відповідальність учнів. Оскільки потрібно більше коштів, потрібно більше контролю.

Безліч матеріалу зараз можна знайти в Інтернеті, важливим є бажання вчителя працювати і ініціювати клас. Також вчитель має заручатися підтримкою батьків, вчителів та інших. Отже, потрібна команда в школі, яка це все робитиме

і «так» від керівництва школи. Але для допомоги ще є форуми, там можна радитися з колегами з інших шкіл, запитувати в тих, хто це вже робив [3].

Новий шкільний предмет «Фінансова грамотність» може і повинен виявитися дуже корисним і ефективним для учнів. А все тому, що впроваджується за вельми сприятливих умов - на таку дисципліну є попит в суспільстві. Згідно з результатами загальнонаціонального дослідження, близько 70% дорослих українців хотіли б, щоб їх дітей вчили розпоряджатися особистими фінансами саме в школі.

Фінансова грамотність має таке значення:

1. Допомагає в пошуках джерел доходу, що відрізняються від роботи за наймом. Звичайно, наявність фінансової грамотності не гарантує отримання великого доходу. Однак завдяки цим знанням з'являється розуміння того, як заробляти гроші, які варіанти заробітку є найбільш перспективними. За умови високого рівня фінграмотності крім роботи за наймом з'являється можливість величезної кількості способів отримання доходу.

2. У людини з'являються не тільки знання і вміння, але і моральна стійкість. Фінансово грамотні люди впевнені у власних силах, так як знають багато чого з того, про що інші навіть не уявляють. Формується мислення, яке сприяє досягненню успіху.

Зрештою, фінансова грамотність забезпечує певний рівень престижу. Людина вигідно виділяється з натовпу, створює враження впевненого в собі громадянина, який знає, як управляти капіталом. Наявність фінансової грамотності в більшості випадків супроводжується якісними знаннями і в інших областях. Такі люди весь час прагнуть дізнатися щось нове, відстежити ситуацію на ринку.

Список використаних джерел:

1. Максимова О. Фінансова грамотність у початковій школі. *Сучасна школа України*. 2018. № 4. С. 48–50.

2. Смовженко Т. С. Фінансова грамотність : навч. посібник для вчителя. Київ, 2013. 312 с.

3. Варуфакіс Я. Розмови з донькою про економіку. Коротка історія капіталізму. Львів: Вид-во Старого Лева, 2018. 165 с.

Філіпчук Ольга Володимирівна

Консультант загального відділу Волинської обласної ради

КОНТРОЛЬ ЗА ЦІЛЬОВИМ ТА ЕФЕКТИВНИМ ВИКОРИСТАННЯМ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Для забезпечення виконання бюджету відповідно до прийнятих бюджетних рішень та досягнення цілей бюджетної політики у кожній бюджетній системі має бути встановлено чіткий порядок та правила використання бюджетних коштів.

Отже, під бюджетним контролем розуміється система заходів з перевірки законності та доцільності створення, розподілу та використання грошового фонду місцевого самоврядування, тобто на всіх стадіях бюджетного процесу здійснюється фінансовий контроль і аудит та оцінка ефективності використання бюджетних коштів [1].

Відповідно до основних стадій бюджетного процесу бюджетний контроль поділяється на попередній, поточний і остаточний.

Попередній контроль — здійснюється на стадії складання, розгляду та затвердження бюджету і сприяє досягненню узгодженості в бюджетному процесі річних і стратегічних завдань, визначенню пріоритетних бюджетних програм та напрямків діяльності органів місцевого самоврядування. В умовах обмеженого рівня бюджетних ресурсів має сприяти встановленню ефективного та раціонального способу надання суспільних послуг та споживання бюджетних ресурсів.

Поточний контроль — здійснюється у процесі виконання бюджетів та кошторисів бюджетних установ та регулювати:

- економічність на базі первинних документів, оперативно попереджати збитки;
- ефективність на базі даних бухгалтерського обліку реагувати на ефективність господарської діяльності;
- відповідність дотримуватися встановлених норм та пріоритетів політики; додержання фінансової дисципліни.

Остаточний контроль — здійснюється після складання звітності про виконання бюджетів та звітності про виконання кошторисів бюджетних установ у ході аудиту та проведення загальної бюджетної оцінки фінансового стану місцевого бюджету. Метою цього контролю є встановлення:

- порушення бюджетного законодавства та дотримання встановлених пріоритетів;
- законність проведених операцій;
- достовірність звітності;
- зловживання та заходи щодо усунення порушень;
- необхідність притягнення винних до відповідальності.

Перевірка виконання чинних нормативних актів щодо бюджету, фінансів і контролю, зокрема, законів України про бюджетну систему, про Державний бюджет України на поточний рік, відповідних указів Президента України та інших нормативних актів у частині, яка стосується цих ділянок роботи фінансових і казначейських органів (у ревізорів є конкретний перелік питань, які треба вивчити) [2].

Перевірка наявності та правильності розрахунків і обґрунтувань обсягів доходів бюджету на поточний рік. При цьому застосовуються методи аналізу бази планування за даними минулого періоду, урахування змін дохідної бази планового періоду, ужитих заходів з розширення дохідної бази, особливо в умовах дотаційного бюджету. Оцінка стану виконання дохідної частини бюджету за місяцями, кварталами року. Використовуючи дані звітності

фінансового органу та податкової інспекції про доходи, заборгованість платників податків, списання заборгованості платників, донарахування за актами ревізії, ревізор аналізує дані для уточнення програми ревізії, визначення ревізованих об'єктів для повторного контролю. Перевірка дотримання нормативів відрахувань від загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів до місцевих бюджетів. Методом нормативно-правової перевірки ревізор перевіряє дотримання затверджених нормативів відрахувань до різних бюджетів, а методом зустрічної перевірки у відділеннях банків, податкових інспекціях та в бухгалтерії фінансових органів визначає правильність розрахунків за обсягами доходів і своєчасність їхнього зарахування на поточний бюджетний рахунок бюджету. Особлива увага звертається на правильність перерахунків при наявності операцій з повернення платнику податку переплат, виправлення помилок за минулі дати, періоди. Важливо також вивчити дані рахунків про надходження доходів за кодами «Інші доходи», нез'ясовані надходження [3].

Основні напрями контролю видаткової частини місцевих бюджетів:

1) перевірка обґрунтованості планування видатків бюджету на поточний рік за галузями, видами видатків у розрізі кодів економічної класифікації (методами аналізу та техніко економічне обґрунтування бази за попередній рік).

2) перевірка обґрунтованості внесення змін до кошторисів видатків розпорядників коштів, бюджетних установ протягом поточного року.

3) оцінка виконання видаткової частини бюджету за ревізований період за місяцями, кварталами року, виявлення відхилень та причин їхнього виникнення: за видами поточних видатків захищених статей видатків (заробітна плата з нарахуваннями, витрати на харчування, медикаменти), за розпорядниками коштів (установи освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту населення), капітальними витратами (капремонт, придбання основних засобів).

4) перевірка дотримання чинного порядку фінансування з бюджету, своєчасності та повноти фінансування заходів, передбачених бюджетом: бюджетних установ, цільового фінансування підприємницьких структур,

цільових програм соціального напрямку. При цьому ретельно вивчаються в бухгалтерії фінансового органу дані первинних документів, книги обліку асигнувань і касових видатків, дані меморіальних ордерів № 1 за кредитом рахунку «Поточний рахунок місцевого бюджету», платіжних доручень на перерахування коштів та розпоряджень бюджетних відділів фінансового органу на фінансування [4].

У процесі перевірки необхідно з'ясувати:

1) чи не було випадків перерахування грошових коштів з основного поточного рахунку бюджету на видатки, не передбачені бюджетом, у більших розмірах, ніж передбачено бюджетом, на фінансування позабюджетних фондів та на інші необґрунтовані та непередбачені чинним законодавством заходи;

2) чи не приймалися органами місцевого самоврядування рішення про спрямування бюджетних коштів на видатки, не передбачені бюджетом. Такі рішення можуть прийматися тільки за наявності доходу, додатково одержаного в процесі виконання бюджету, перевищення доходів над видатками або якщо вишукано додаткові фінансові ресурси, які покривають ці видатки;

3) чи не було випадків спрямування коштів бюджету на депозитні рахунки в банках з посиланням на те, що нібито в бюджеті є тимчасово вільні кошти, хоча фактично окремі видатки, передбачені бюджетом, своєчасно не фінансувалися.

Для виявлення таких порушень використовуються: метод нормативно-правової перевірки на відповідність операцій чинному законодавству, метод порівняння даних за відповідний період про розміри фінансування у відсотках до затверджених сум, особливо по захищених статтях видатків, щодо обґрунтованості обсягів фінансування окремих розпорядників коштів, методи аналізу та порівняння даних про затверджені за кошторисом видатки, фактично профінансовані обсяги та залишки, непокріті фінансуванням на певні дати місяця.

Слід відзначити, що операції з поточного рахунку бюджету за весь ревізований період перевіряються не вибірково, а суцільним способом, тобто за

кжною операцією по меморіальному ордеру, виписках банку, розпорядженнях бюджетного відділу фіноргану та платіжних дорученнях на фінансування. Обов'язково контролюється повнота виписок банку з поточного рахунку бюджету та додатків до нього. У разі виникнення сумнівів можуть застосуватися зустрічні перевірки операцій в установах банків, в організаціях, якими перераховано кошти. Ретельно контролюються операції з фінансування апарату управління місцевого самоврядування (дотримання лімітів видатків, капітальні витрати тощо) [5, 5].

Метою перевірки формування та використання коштів місцевих бюджетів є об'єктивна необхідність комплексно оцінити роботу територіальних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у фінансовій сфері, їх спроможність ефективно забезпечувати життєдіяльність існуючого господарства території, ощадливо використовувати наявні фінансові ресурси та вишукувати додаткові джерела наповнення бюджету.

Особливості фінансування соціально-культурних цілей полягають у тому, що більшість із них гарантуються Конституцією. Держава повинна гарантувати задоволення пріоритетних потреб громадян та суспільства, які вона не може цілком довірити кожному громадянину самостійно. Так, гарантується охорона здоров'я, яка забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм. Держава забезпечує доступність та безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних навчальних закладах [6, 57].

Список використаних джерел:

1. Булавинець В. М. Впровадження програмно-цільового методу у бюджетний процес на місцевому рівні: теоретичні та практичні аспекти: Луцьк: ВІЕМ, 2011. 247 с.

2. Деякі питання розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів: Постанова Кабінету Міністрів України від 8.12.2010 р. № 1149 [Електронний ресурс].

Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1149-2010-%EF>

3. Валовий внутрішній продукт у 1990-2010 роках Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

4. Методичні рекомендації щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм: Наказ Міністерства економіки України від 24.06.2010 р. № 742

5. Ш Бланкарт, О. Терещенка; Вступ до фінансової науки Київ. 2000. 654 с.

6. Андрієнко О. М. Кошторисне фінансування закладів охорони здоров'я Ірпінь: НУ ДПС України, 2009. с. 576